

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANSMAN BİLİM DALI

FİRMA BİLEŞENLERİNİN YARATICI MUHASEBE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

İlknur MERT

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Tuba DERYA BASKAN

Ocak-2020

KIRIKKALE

ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Tuba Derya BASKAN danışmanlığında İlknur Mert tarafından hazırlanan “Firma Bileşenlerinin Yaratıcı Muhasebe Üzerindeki Etkisi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe-Finansman bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

15/01/2020

Prof. Dr. Seyhan ÇİL KOÇYİĞİT (Jüri Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Tuba Derya BASKAN

Dr. Öğr. Üyesi İlkut Elif KANDİL GÖKER

Kişisel Kabul Sayfası

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum Firma Bileşenlerinin Yaratıcı Muhasebe Üzerindeki Etkisi adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

15/01/2020

İlknur MERT

İmza

ÖN SÖZ

Tez çalışmam sırasında, her türlü desteklerini esirgemeyen ve değerli görüşleri ile yol gösteren tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Tuba Derya BASKAN'a teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmam boyunca manevi desteklerinden dolayı anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İlknur Mert

15/01/2020

ÖZET

MERT, İlknur

FİRMA BİLEŞENLERİNİN YARATICI MUHASEBE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Kırıkkale, 2020

Bu çalışma, birtakım firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerinde etkili olup olmadığını test etmeyi amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın kapsamı, yaratıcı muhasebe uygulamalarının teorik sınırlarını çizerek, bu uygulamaların, nedenleri, stratejileri, sonuçları, nasıl ölçüleceği ve bazı firma bileşenleri ile bu uygulamaların ilişkisi olarak belirlenmiştir. Çalışmada, 2011-2018 yılları arasında BİST 50 Endeksi'ndeki 40 adet işletmenin finansal tablolarından elde edilen bilgiler kullanılarak Stata programı ile Panel Veri Analizi uygulanmıştır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstergesi olarak ihtiyari tahakkuklar bağımlı değişken; firma bileşenleri ölçüsü olarak finansal kaldıraç oranı, firma büyüklüğü ve net çalışma sermayesi bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmada, yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkaran tahakkuk esaslı modellerden Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker-Richardson modelleri incelenen literatürde en fazla tercih edilen modeller olması sebebiyle kullanılmıştır. Analiz sonucunda üç modelde de yaratıcı muhasebe göstergesi olarak kullanılan ihtiyari tahakkuk ile anlamlı bir ilişkisi olan tek değişkenin firma büyüklüğü değişkeni olduğu görülmüştür. Firma büyüklüğü değişkeninin yaratıcı muhasebeyi pozitif yönlü bir şekilde etkilediği ve katsayı değerinin Düzeltilmiş Jones modelinde 0.3234069, Kothari modelinde 0.9329428 ve Larcker-Richardson modelinde 0.283727 olduğu uygulama sonucunda tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Muhasebe, Firma Bileşenleri, Panel Veri Analizi

ABSTRACT

MERT, İlknur

THE EFFECT OF FIRM COMPONENTS ON CREATIVE ACCOUNTING

Master Thesis

Kırıkkale, 2020

This study aims to test whether a number of firm components are effective on creative accounting practices. For this purpose, the scope of the study has been determined as the theoretical boundaries of creative accounting applications, the reasons, strategies, results, how to measure them and the relationship between some firm components and these applications. In this study, Panel Data Analysis was performed with Stata program by using the information obtained from the financial statements of 40 enterprises in BIST 50 Index between 2011-2018. Discretionary accruals depend on variable as an indicator of creative accounting practices; financial leverage ratio, firm size and net working capital were used as independent variables. In this study, the corrected Jones, Kothari and Larcker-Richardson models, which are accrual based models that reveal creative accounting applications, are used as the most preferred models in the literature examined. As a result of the analysis, firm size variable was the only variable that had a significant relationship with discretionary accrual used as a creative accounting indicator in all three models. The firm size variable positively affected creative accounting and the coefficient value was 0.3234069 in the Adjusted Jones model, 0.9329428 in the Kothari model and 0.283727 in the Larcker-Richardson model.

Key Words: Creative Accounting, Firm Components, Panel Data Analysis

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Ar-Ge: Araştırma ve Geliştirme

BİST: Borsa İstanbul

FİFO: First in First out (ilk giren ilk çıkar)

GKGMİ: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri

GMM: Generalized Method of Moments (genelleştirilmiş anlar yöntemi)

IPO: Initial Public Offering (halka arz)

İMKB: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

KAP: Kamuyu Aydınlatma Platformu

KPMG: Klynveld Peat Marwick Goerdeler

NASDAQ: National Association of Securities Dealers Automated Quotations

NYSE: New York Menkul Kıymetler Borsası

OLS: Ordinary Least Squares (Sıradan en küçük kareler)

OTC: Over The Counter (Tezgahüstü Piyasa)

ÖAG: Özel Amaçlı Girişimler

ÖAV: Özel Amaçlı Varlık

ROA: Return on Assets (Aktif Karlılık Oranı)

SIC: Standart Endüstriyel Sınıflandırma

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

UFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Çalışmada Yer Alan Şirketler.....	77
Tablo 2: Araştırma Hipotezleri.....	79
Tablo 3: Araştırma Değişkenleri.....	83
Tablo 4: Düzeltilmiş Jones Modeli için Değişkenlere ait Tanımlayıcı İstatistikler...84	
Tablo 5: Kothari Modeli için Değişkenlere ait Tanımlayıcı İstatistikler.....85	
Tablo 6: Larcker-Richardson Modeli için Değişkenlere ait Tanımlayıcı İstatistikler.....86	
Tablo 7: Düzeltilmiş Jones Modeli için Değişkenlerin Korelasyon Değerleri.....87	
Tablo 8: Kothari Modeli için Değişkenlerin Korelasyon Değerleri.....88	
Tablo 9: Larcker-Richardson Modeli için Değişkenlerin Korelasyon Değerleri.....89	
Tablo 10: Panel Birim Kök Testi Sonuçları.....91	
Tablo 11: Hausman Testi Sonuçları.....92	
Tablo 12: Otokorelasyon Test Sonuçları.....92	
Tablo 13: Düzeltilmiş Jones Modelinde Rassal Etkiler Sonucuna Göre Panel Analiz Sonucu.....93	
Tablo 14: Kothari Modelinde Rassal Etkiler Sonucuna Göre Panel Analiz Sonucu.....94	
Tablo 15: Larcker-Richardson Modelinde Rassal Etkiler Sonucuna Göre Panel Analiz Sonucu.....96	
Tablo 16: Araştırma Hipotez Sonuçları.....98	

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE

1.1.Finansal Bilgi Manipülasyonu Kavramı ve Nedenleri.....	3
1.2.Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemleri.....	9
1.2.1.Kar Yöntemi.....	10
1.2.2.Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi.....	14
1.2.3.Agresif Muhasebe	18
1.2.4.Yaratıcı Muhasebe.....	22
1.2.5. Büyük Temizlik Muhasebesi.....	24
1.3.Yaratıcı Muhasebe Kavramı.....	27
1.4.Yaratıcı Muhasebenin Nedenleri.....	30
1.5.Yaratıcı Muhasebe Şekilleri.....	32
1.5.1. Varlık ve Gelirlerin Olduğundan Fazla Gösterilmesi.....	37
1.5.1.1.Uygun Olmayan Gelir Tanınması.....	37
1.5.1.2.Bir Kerelik Kazançlarla Gelirin Yüksek Gösterilmesi.....	37
1.5.2.Yükümlülüklerin ve Giderlerin Eksik Bildirimi.....	39

1.5.2.1.Giderlerin Uygun Olmayan Şekillerde Aktifleştirilmesi.....	40
1.5.2.1.1.Kuruluş ve Örgütlenme Maliyetleri.....	40
1.5.2.1.2.Araştırma ve Geliştirme Maliyetleri.....	41
1.5.2.2. Muhasebe Politikalarının Değiştirilmesi ve Cari Giderlerin Daha Önceki Dönemlere Kaydırılması.....	42
1.5.2.3.Uzun Dönemli Amortisman Ayrılması	43
1.5.3.Değerleme İşlemlerinde Yaratıcı Muhasebe	43
1.5.3.1.Stok Değerleme.....	43
1.5.3.2.Menkul Kıymetlerde Değerleme.....	45
1.5.3.3.Duran Varlıklarda Değerleme.....	46
1.5.4.Yanlış, Yetersiz veya Atlanılan Bildirimler, Açıklamalar	47
1.5.5.Özellikli İşlemlerin Muhasebeleştirilmesinde Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları.....	48
1.5.5.1.İşletme Birleşmeleri Sırasında Uygulanan Yaratıcı Muhasebe Yöntemleri.....	48
1.5.5.2.Özel Amaçlı Girişimlerde Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları.....	50
1.6.Yaratıcı Muhasebenin Sonuçları.....	51
1.6.1.Şirket ve Yatırımcılar Açısından	52
1.6.2.Yöneticiler Açısından	53
1.6.3.Bağımsız Dış Denetçiler Açısından	54
1.6.4.Çevre Sistemler Açısından	55

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBEDE KULLANILAN YÖNTEMLER

2.1. Yaratıcı Muhasebe ile İlgili Yapılan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar.....	56
2.1.1. Ulusal Çalışmalar.....	56
2.1.2.Uluslararası Çalışmalar.....	60

2.2.Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Yöntemler.....	66
2.2.1.Healy Modeli.....	66
2.2.2.DeAngelo Modeli.....	67
2.2.3.Jones Modeli	69
2.2.4.Geliştirilmiş Jones Modeli	71
2.2.5.Kothari Modeli	72
2.2.6.Larcker-Richardson Modeli.....	73
2.2.7.Beneish Modeli.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİST 50 ENDEKSİNE KOTE OLAN FİRMALARDA UYGULAMA ÇALIŞMASI	
3.1.Araştırmanın Amacı	76
3.2.Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	76
3.3.Araştırmanın Metodolojisi.....	78
3.3.1.Araştırmanın Hipotezleri.....	79
3.3.2.Araştırmanın Modelleri ve Değişkenleri.....	79
3.3.3.Tanımlayıcı (Açıklayıcı) İstatistikler.....	84
3.3.4.Tüm Örneklem İçin Korelasyon Değerleri.....	86
3.4.Araştırmanın Analiz ve Bulguları.....	90
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA.....	106

GİRİŞ

Bu tez çalışmasında yaratıcı muhasebe kavramı ile ilgili teorik bilgiler açıklandıktan sonra seçilmiş olan BİST’te işlem gören şirketlerin bilanço, gelir tablosu ve nakit akım tablosundaki verileri elde edilerek sektördeki şirketlerin firma bileşenlerinde yaratıcı muhasebe uygulamaları kullanıp kullanmadıklarını ve bazı firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerinde etkisi olup olmadığını analiz etmek amaçlanmaktadır.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları aslında olumlu bir kavramı ifade ediyor gibi gözükmekte olduğu halde gerçekte bu durum farklıdır. Yaratıcılık kavramı akılda çağrışım yaptığı gibi olumlu anlamından farklı olarak muhasebedeki olumsuz durumlar için kullanılmaktadır ve şirketlerin istenmeyen mevcut finansal durumunu üçüncü kişilerden saklamak veya gerçekte olduğundan farklı göstermek amacıyla kullanılan yöntem ve yaklaşımların bütününe verilen isimdir. Bundan dolayı yaratıcı muhasebe, işletmenin finansal tablolarında rapor edilen finansal durumunu olduğundan farklı göstermek amacıyla yapılan muhasebe uygulamaları olarak ifade edilebilmektedir.

Naser (1993), yaratıcı muhasebeyi; finansal tabloların, finansal tablo hazırlayıcılarının isteklerine göre, kazançlarına ilişkin kuralların tercih edilmesi ve bazı kuralların yok sayılmasıyla finansal muhasebe verilerinin ve finansal tabloların değiştirilmesi olarak tanımlamıştır. Bu açıdan yaratıcı muhasebe, muhasebe yasaları ve kuralları içinde ve dışında kalan tüm manipülasyon türlerini içermektedir. Literatüre bakıldığında; Agresif Muhasebe (Aggressive accounting), Kâr Yönetimi (Earnings management), Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi (Income smoothing) ve Hileli Finansal Raporlama (Fraudulent financial reporting) uygulamalarının yaratıcı muhasebe uygulamaları içinde değerlendirildiği ifade edilmektedir. Amaçları doğrultusunda ifade edilen uygulamalardan hileli finansal raporlamanın yaratıcı muhasebeden farkı olmamasına rağmen, ortaya koyduğu sonuçlardan yaratıcı muhasebeye göre daha tehlikeli olduğu belirtilmektedir.

Firmalar yaratıcı muhasebe uygulamaları ile yatırımcıları veya kendileri ile ilişkide bulunan her kesimi veya tüm toplumu manipüle edebilmektedirler.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları kısa vadede finansal tablo hazırlayanların ve firmaların yararına görünse de uzun vadede çok büyük sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları hem bu uygulamaları kullanan firmalara hem de ülke ekonomisine olumsuz etkiler yapabilmektedir. Finansal tablo hazırlayanların yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurması ve daha sonra bunun fark edilmesi finansal tablo ile ilgilenenlerin o firmaya olan güvenini azaltabilmekte ve bu durum ülke ekonomisinde de güvensiz bir ortam oluşturabilmektedir.

Bu çalışmada şirketlerdeki bazı firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerindeki etkisine bakılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ilk önce finansal bilgi manipülasyonundan ve finansal bilgi manipülasyonu yöntemlerinden bahsedilip sonra esas çalışma konusu olan yaratıcı muhasebe kavramı, nedenleri, şekilleri ve sonuçları açıklanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde literatürde yaratıcı muhasebe ile ilgili yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar ve yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmada kullanılan yöntemler açıklanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü ise araştırmanın amacı, kapsamı, metodolojisi, sonuç ve değerlendirmeleri açıklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE

1.1.FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU KAVRAMI VE NEDENLERİ

Firmaların muhasebesi, içinde bulunduğu yasal çerçeveye ve yönetimin geliştirdiği stratejilere dayanmaktadır. Bazı muhasebe işlemlerinin oldukça basit ve net bir şekilde ortaya konulmuş olması ve bu işlemlere ilişkin manipülasyon yapmaya yer bırakmaması durumu söz konusu olmaktadır. Fakat stok değerlemesi, çeşitli karşılıklar, giderlerin ertelenmesi, varlıkların değer düşüklüğü veya faiz giderlerinin aktifleştirilmesi gibi diğer finansal tablo kalemleri, alternatif tedbirler ve potansiyel olarak birbiri ile çelişkili değerlendirmelerle manipülasyon yapmak için yönetimin seçiminin hedefidir (Stolowy ve Breton, 2000: 2).

Muhasebe manipülasyonu ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya ve Fransa gibi birçok ülkede araştırma ve tartışma konusu olmuştur. Farklı bakış açıları ortaya çıkaran birçok farklı metodolojilerle çalışılmıştır. Bunlar; kâr yönetimi, kârın istikrarlı hale getirilmesi, yaratıcı muhasebe, agresif muhasebe ve büyük temizlik muhasebesidir.

Hesapların manipüle edilebileceği fikri yakın bir zamanda ortaya çıkmış bir kavram değildir. Copeland 1968 yılındaki yaptığı çalışmasında “bazı gözlemciler şirket yöneticilerinin kârları manipüle etmek için muhasebe standartlarındaki alternatifleri kullanacak kadar ileri gittiler” ifadesini kullanmıştır ve bu ifade muhasebe manipülasyonunun o zamanlardan itibaren var olduğunu göstermektedir (Stolowy ve Breton, 2000: 2).

Copeland (1968) manipülasyonu, finansal raporlarda verilen net geliri irade ile arttırma veya azaltma yeteneği olarak tanımlamıştır. Manipülasyonlar, düzgün sunum yapma, bildirilen geliri en üst düzeye çıkarma ya da en aza indirme isteği gibi çeşitli motivasyonlarla ilişkilidirler (Moore, 1973: 100).

Manipülasyon kelimesi Fransızca kökenlidir ve bir kimseyi hile, gizli yöntem gibi farklı yollarla etkileyebilme veya kontrolde tutma olarak tanımlanmaktadır (Nazlıoğlu, 2018: 22).

Diğer bir ifadeyle manipülasyon bireyleri birtakım aldatıcı işlemler yaparak istenilen davranışa yönlendirmek için kullanılan bir yöntemdir.

Muhasebe manipülasyonun amaçlarıyla ilgili çok değişik görüşler mevcuttur ama genel olarak şu dört amaç güdülmektedir (Demir ve Bahadır, 2007: 107);

- Hisse senetleri fiyatlarındaki artışı sağlamak,
- Kredibilite konusunda işletmeyi iyileştirebilmek,
- Borçlanma konusunda maliyetleri en aza indirmek ve
- Kaydedilen dönem kârına bağlı olarak yöneticilerin kazandığı primleri artırmaktır.

Allen ve Gale 1992 yılında yaptıkları çalışmada manipülasyonu genel olarak üç grupta sınıflandırmışlardır. Bunlar; hareket bazlı, bilgi bazlı ve işlem bazlı manipülasyondur. Hareket bazlı manipülasyon, Menkul kıymetlerin geçerli olan fiyatlarını ve bundan dolayı işletme değerini değiştirebilen hileli işlemlerdir. Bilgi bazlı manipülasyon, yanlış ve yanıltıcı bilgi ifade etmek suretiyle yapılan hileli işlemlerdir. İşlem bazlı manipülasyon ise alım ve satım amacıyla yapılan hileli işlemlerdir (Allen ve Gale'den Aktaran Avşarlıgil, 2010: 16).

Finansal bilgi manipülasyonu, manipülatif davranışlara bağlıdır. Bu manipülatif davranışlardan biri “makro manipülasyon” diğeri “mikro manipülasyon” dur. Makro manipülasyon, kural koyucuların yapmak üzere oldukları değişikliklerin onlar için elverişli olmayacağını bilmeye başladıklarında, o duruma karşı lobi yapmaya başlamalarıdır. Ortaklarını yeni kuralları reddetmeleri için ikna etmeye onları etkilemeye başlarlar. Mikro manipülasyonda finansal tablo düzenleyicileri, paydaşları gerçeklerden uzak tutmak ve onlara bireysel düzeyde yanlış resmi göstermek için gerçek sonuçları gizlemeye çalışırlar (Gowthorpe ve Amat, 2005: 55).

Finansal raporlamadaki değişiklik sadece kısa vadeli bir fayda sağlamaktadır. Efiok ve Eton, (2012) makro manipülasyon hakkında derinlemesine açıklama yapmışlardır. Onlara göre hesaplarda manipülasyon hisse fiyatını etkileyebilir. Makro manipülasyon, yatırımcıya zarar verebilecek riski arttırır. Şirketlerin düzenleme ve yönetim kararlarındaki boşluklarını doldurması ve gerçek finansal raporlara dayanmaları gerektiğini söylemişlerdir (Tassadaq ve Malik, 2015: 545).

Muhasebe standartlarına göre finansal raporlamada etik'in amacı, işletmecilerin, şirketin hizmetleri için finansal bilgi kullanıcılarına güven kazanmalarına yardımcı olabilecek etikte kalma gereksinimi üzerine teşebbüsün yeniden belirlenmesidir. Kurumsal yönetim fikri, hesaplardaki etik dışı davranışlardan kaynaklanan büyük başarısızlıkların ardından ortaya çıkmıştır. Bu yüzden kurumsal yönetim muhasebe manipülasyonunu engeller. İktisat araştırmasında kurumsal yönetim ve yaratıcı muhasebe arasında bir ittifak vardır. (Vladu ve Matis, 2010: 334).

Kurumsal yönetim, herhangi bir firmanın finansal karar vermesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Kurumsal yönetim, şirket performansını yöneten ve kontrol eden üst yönetim gibi çalışır. Romulus'a göre Sorin, Răchişan ve Grosanu (2012) kurumsal yönetim vb. işlerin tamamı şirketin yapısına, yöneticilerine ve yönetime katılımlarına bağlıdır. Bu nedenle, iyi tasarlanmış bir denetim yapısı, yaratıcı muhasebe uygulamalarını reddetmektedir. Kurumsal yönetim, etik olmayan yaratıcı muhasebe uygulamalarını kontrol etmenin en iyi yoludur. Aynı şekilde Vladu ve Matis (2010), kurumsal yönetim ve yaratıcı muhasebe arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Onlara göre yönetici ve mal sahibi arasındaki çatışmalar yaratıcı muhasebe uygulamalarının nedeni olabilir. Çünkü yönetim, şirket sahiplerinin değil kendi çıkarlarını güvence altına almayı istemektedir. Bartov ve Mohanram'a (2004) göre, üst yönetim, ilk önce kararı uygulama ve sonra bilgileri açıklama seçeneğine sahip olacak şekilde stoklarını zamanlama avantajına sahiptir. Meek, Rao ve Skousen (2007) göre, CEO ile hisse senedi opsiyon tazminatı arasında doğrudan bir ilişki vardır ve hisse senedi tazminatında CEO'nun çok fazla kontrol edilmesi şartıyla tahakkuk edenlerin yönetimi vardır.

Denetçinin etik kararları temel olarak bir kuruluşun kuralları, politikaları ve kararları ile oluşturulur. Bu unsurlar, denetçinin etik kararlarının oluşturulmasında kilit bir rol oynar ve raporun adaletli olmasını sağlar. Bu konuda şirketin nihai beyanının nakit akışlarına ve diğer işlemlere uygun olup olmadığına karar verebilir. Bu amaçla, tahakkuk esasına dayanan yöntem, işlemdeki herhangi bir hileyi bulmak zor olduğundan ve yönetim, belirli bir işlemin değiştirilme zamanından faydalanabileceği için kullanılır (Rabin, 2005: 70). Yaratıcı muhasebenin etik uygulamaları, temel olarak dış denetçilerin herhangi bir hileli hareket bulmadaki etkinliğini ve doğruluğunu arttırmalarına yardımcı olmak için vardır. İnsanların kazanç yönetimi ile dolandırıcılık arasında ayırım yapması zordur. Dış denetçiler, sahtekarlık veya kayıpla sonuçlanan

finansal bir hata olup olmadığını bulma işini yapabilirler. Gelecekteki sahtekarlığı durdurmak için, sahtekâr kişinin metodolojisini öğrenebilmelidir. Dış denetçilerin en iyi şekilde çalışmasını sağlamak için, düzenleyiciler en iyi rehberlik bilgilerini sağlamalı ve ellerinden geldiğince yardım etmelidir (Kassem, 2012: 31). 2002 yılında Enron ve WorldCom gibi büyük muhasebe skandallarından sonra yatırımcılar, alacaklılar ve yasa koyucular, bunu önlemek için gelişmiş bir kod ve kurallar sistemi gerektiğinin farkına vardılar (Gherai ve Balaciu, 2011: 38).

Finansal bilgi manipülasyonunun kullanım nedenleri genel olarak 6 başlık altında sınıflandırabilmektedir. Bu nedenler aşağıdaki gibi açıklanabilmektedir (Küçüksözen, 2004: 108):

Finansal bilgi manipülasyonu nedenlerinden ilki şirketlerin zayıf yönetim yapılarına sahip olmalarıdır. Zayıf yönetim yapılarına sahip olan bu şirketlerde bağımsız bir denetim komitesi bulunmamaktadır ve yönetim kurulundaki kişiler şirketin aynı zamanda üst düzey yöneticileridir. Bu durum finansal bilgi manipülasyonuna sebep olmaktadır.

Finansal bilgi manipülasyonunun ikinci nedeni yöneticilerin menfaatlerini düşünmeleridir. Yöneticilerin menfaatleri şirketin hisse değeriyle doğrudan ilişkilidir ve bu durum manipülasyon açısından çok önemli bir nedendir.

Finansal bilgi manipülasyonunun üçüncü bir nedeni yetersiz iç denetim sistemidir. Bazı büyük şirketlerde finansal raporların doğru hazırlanıp hazırlanmadığını kontrol edebilecek yeterliliğe sahip iç denetim biriminde çalışacak deneyimli bir personele ihtiyaç vardır. Bu iç denetimdeki yetersizlik finansal bilgi manipülasyonuna neden olmaktadır.

Finansal bilgi manipülasyonunun dördüncü nedeni tahakkuk muhasebesi ve bu muhasebe nedeniyle yöneticilerin sahip olduğu esnekliktir. Tahakkukların yöneticilere sağladığı esneklikleri önlemek her zaman mümkün olmamakta, bu nedenle manipülasyondan kaçınılmayacak durumlar söz konusudur.

Finansal bilgi manipülasyonunun beşinci nedeni süreli bilgilendirme sistemi ve analistlerin kâr tahminlerinden kaynaklanmaktadır. Finansal bilgiler periyodik olup 3'er aylık dönemlere ayrılarak finansal bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır. Bu nedenle finansal tablo hazırlayıcıları finansal bilgileri, bu bilgilerle ilgilenenlere sunmadan

önce en az 3 aya sahiptir ve bu 3 ay da yapmayı istediği manipülasyonu yapabilecek fırsata sahip olup finansal tabloları kendi menfaatleri doğrultusunda düzenleyebilmektedirler. Finansal analistlerin yaptığı tahminlerde manipülasyona neden olmaktadır. Finansal bilgi kullanıcıları 3 aylık bekleme süresinde finansal analistlerin kâr tahminleriyle işlem yapmaktadırlar ve ülkemizde bu tahminlere çok önem verilmektedir. Bu durum şirket yöneticilerini analistlerin tahminlerini etkilemeye yönelik bazı manipülasyonlara başvurmaya itmektedir.

Genel olarak sınıflandırdığımız finansal bilgi manipülasyonu nedenlerinden sonuncusu da muhasebe sistemindeki ve muhasebe standartlarındaki eksik ve esnekliklerden kaynaklanmaktadır. Finansal tablo hazırlayıcılar sistemdeki ve standarttaki eksik ve esnekliklerden faydalanarak kendi çıkarları doğrultusunda, finansal tablolarını oldukları durumdan daha iyi göstererek finansal bilgi kullanıcılarını etkilemek için birtakım finansal bilgi manipülasyonu yöntemlerine başvurmaktadırlar.

Her eylem belli bir amaç için yapılır. Tabii ki, yanlış eylemden yararlanmak ve hedefe ulaşmak için herhangi bir yanlış eylemde bulunmak, yatırımcılara, halka vb. herhangi bir fırsat vermeyecektir. Hileli finansal işlem açısından, dolandırıcılık oldukça farklı kabul edilir. Herhangi bir şirketin finansal maliyetini azaltmak için finansal bilgilerin en önemli faydalarından biri Dechow, Sloan ve Sweeney (1996) tarafından önerildiği gibi, dış finansmanın düşük maliyetle artırılması arzusu, şirketleri ilk başta kazancı manipüle etmeye yönlendirebilir. Hileli finansal bilgilerin temel amacı düşük maliyetli kaynaklar elde etmektir (Tak, 2011: 236).

Finansal bilgi manipülasyonunun diğer amaçları aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Tak, 2011: 236);

- Hisse başına fiyat ve riskin etkisi,
- Alacaklılar, yatırımcılar ve çalışanlarla olumlu ilişkilerin sürdürülmesi,
- Yönetim kurulu ücretlerinin manipülasyonu,
- Politika ve yönetimden kaynaklanan risklerin ortadan kaldırılması,
- Vergilendirmede avantaj sağlaması,
- Şirketin gelecekteki performansına ilişkin bazı olumlu sinyallerin iletimidir.

Yukarıda sunulan finansal bilgi manipülasyonunun amaçları veya onları uyaran faktörler aşağıdaki başlıklar altında kısaca incelenmiştir (Tak, 2011: 237-238):

- **Hisse fiyatlarının etkilenmesi:** Finansal bilgi manipülasyonu amaçları çerçevesinde, en önemli şey hisse başına fiyatın etkisidir. Burada finansal bilgi manipülasyon uygulanmasındaki amaç, artan bir kârı yansıtarak veya kayba uğraması durumunda küçük bir zarar ilan ederek hisse başına değeri korumak ve arttırmaktır.
- **Borç Sözleşmesi ile İlgili Şartlara Uyum:** Bir şirket tarafından beyan edilen yüksek kazanç, büyük bir servet, daha az sorumluluk, yüksek kârla paralel olarak artan bir öz sermaye anlamına gelir ve bu da şirketin derecelendirme konusunda daha yüksek güvenilirlik ve kapasiteye sahip olduğunu gösterir. Sonuç olarak, kararın bildirilmesi, kârın finansal bilgi manipülasyonu ve diğer yüksek finansal göstergeler şirketin yükümlülüklerini azaltmaktadır. Kredi Sözleşmelerinin genel olarak içerdiği koşullar, şirketin finansal durumunun izlenmesi ve kredi verenin korunması için bazı işlemlerin kısıtlanması şeklinde olabilir. Kredi sözleşmeleri, şirket tarafından asgari ve azami finansal koşulların yerine getirildiğini belirtir.
- **Yöneticilerin maaşları ve primleri:** Şirket yönetimine ve belirli çalışanlara yönelik ücretlendirme paketlerine (teşvik primi) ilişkin bir uygulama, hissenin nakit ödeme seçeneğinin ve/veya hissenin değerine bağlı olarak seçilmesidir. Bu teşvik sistemi içerisinde, şirket liderlerine daha düşük bir fiyatla hisse alımında ilk seçenek olarak teklif edilmekte veya hisse fiyatına göre nakit olarak ödeme yapılmaktadır. Sonuç olarak, şirket yönetiminin maaş paketleri veya teşvik primleri kamuya açıklanan kârlara göre değiştirilirse, şirket liderleri maaşlarını veya teşvik primlerini artırmak için finansal bilgi manipülasyonu yoluna başvurabilirler. Bu nedenle, şirketlerin liderlerinin maaşlarının artması, finansal bilgi manipülasyonunun bir amacı olarak vurgulanmaktadır.
- **Politik veya örgütsel nedenlerden dolayı belirli maliyetlerin en aza indirilmesi:** Kâr potansiyeli olan büyük şirketlerde, yetkili makamların dikkatini çekmekten kaçınmak için düşük kâr gösterme eğilimi vardır.
- **Tazminat vergisinin tutarının azalması:** Maydew'e (1997) göre, tanımı gereği kârlı olan işletmeler daha düşük vergi ödedikleri için faaliyetlerin kârını

azaltarak finansal verileri manipüle ederler. Eilifsen, Knivsfla ve Sættem'e (1999) göre, vergilendirilebilir gelir muhasebe kârı ile ilgiliyse, bu durumda, finansal bilgilerin manipülasyonuna cevap olarak bir güvenlik sisteminden bahsederiz. Belirli bir dönemin kârını azaltmak için, finansal bilgi manipülasyonun teknikleri uygulanmıştır. Her ne kadar bu uygulamanın amacı, kârı azaltmayı amaçlamakla birlikte, halka açık bir şirketten elde edilen kâr transferini, tanım gereği, halka açık bir şekilde halka açık bir şirket veya şirketler aleyhine, kârın gizli bir şekilde transferiyle, mümkün olan en az verginin ödenmesidir. Bu nedenle, Türkiye'deki genel görüşlerden biri, finansal bilgi manipülasyonunun, halka açık ve kapalı şirketler olan bir grup tarafından mümkün olduğu kadar küçük bir verginin ödenmesi amacına sahip olduğu yönündedir. Böylece, Türkiye gibi ülkelerde finansal bilgi manipülasyonunun en önemli amaçlarından birinin, ödenmesi gereken verginin azaltılması ile temsil edildiğini söyleyebiliriz.

- ***Gelecekte şirketin finansal tabloları için daha iyi performans sağlamak:*** Şirketin üst yönetiminin değiştirilmesi, bazı performans göstermeyen varlıkların kayıt defterlerinden kaldırılması için büyük bir fırsattır. Bunun nedenleri, bir yandan eski yönetimin performans eksikliği ve diğer yandan yeni dönemde şirket varlıklarının kârlılığının artırılması konusundaki taahhüdün yeni yönetimle kolayca yerine getirilmesi ihtimalinin suçlanmasıdır. Benzer bir durum, şirketlerin yeniden yapılanma döneminden geçtiğinde de görülebilir. Şirketler yeniden yapılanma sırasında, bir kısmını cari dönemin harcamaları olarak kaydeden harcamaları tahmin ederler. Başlangıçtaki artmış harcamaları ve cari dönemde daha büyük harcamaların kaydedildiğini tahmin ederek, belirli bir dönemde zarar üzerine değil, gelecekteki kârlarda yoğunlaşacaklardır. Dolaylı olarak, gelecekteki düşük harcamalar, yeniden yapılanma kazancının yanı sıra, “amacı artık geçerli olmayan harcamalara bağlı gelirin” ek bir şekilde kaydedilmesi de mümkün olmaktadır. Bu, ileriki dönemler için daha yüksek kâr ve kârlılığı ifade etmektedir.

1.2.FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONUNUN YÖNTEMLERİ

Finansal bilgi manipülasyonu için kullanılan birçok farklı yöntem mevcuttur. Bu yöntemleri farklı kişiler farklı isimlerle ifade etmiş olsalar da yöntemler özünde çok

da farklı anlamlar taşımamaktadırlar. Finansal bilgi manipülasyonunda kullanılan yöntemleri genel olarak; Kâr yönetimi, kârın istikrarlı hale getirilmesi, yaratıcı muhasebe, agresif muhasebe ve büyük temizlik muhasebesi şeklinde sınıflandırabiliriz (Yörük ve Doğan, 2010: 67).

1.2.1.Kâr Yönetimi

Kâr yönetimi sorunu yeni bir sorun değildir. Muhasebedeki esneklik, işletmelerin yeniliklere ayak uydurabilmesini sağlamaktadır. Ancak bazı finansal tablo hazırlayıcıları bu esnekliklerden yararlanarak kâr yönetimi gibi yöntemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Hile, gerçek finansal oynaklığı gizlemek için kullanılmaktadır. Finansal bilgi kullanıcılarının beklentilerini karşılama ihtiyacı, ülke genelindeki finansal tablo hazırlayıcılarını hile yapmaya sevk etmiştir.

Rapor edilen kazançlar, bir şirketin ticari faaliyetlerinin tümü ve yönetimi tarafından alınan kararlar üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Şirketlerin finansal tablo kullanıcılarının beklentilerini karşılama konusundaki yoğunluğu, bu beklentileri karşılayamazsa, şirketin hisselerinin değeri üzerindeki potansiyel olumsuz sonuçlarla ilgili yönetim endişelerini yansıtır. Bu beklentiye cevap olarak, yönetim, finansal analistlerin fikir birliği tahminlerinin yerine getirilmesini veya aşılmasını ya da faaliyetin sıkça tanımlandığı şekilde kazançları yönetmeyi sağlamak için mümkün olan her şeyi yapma sorumluluğu olarak görebilir.

Elbette, finansal bilgi kullanıcılarının kazanç beklentilerini karşılamak, yönetimin davranışını etkileyebilecek ve kâr yönetimine yol açabilecek birçok kâr hedefinden yalnızca biridir. Diğerleri arasında ilk halka arzın başarısını desteklemek için ihtiyaç duyulan bir kazanım hedefi, teşvik tazminatını elde etmek için gereken minimum kazanım seviyesi veya bir borç ya da kredi sözleşmesinde bir finansal sözleşmeye uyma eşiği bulunmaktadır (Mulford ve Comiskey, 2002: 57-58).

Kâr yönetimini Mulford ve Comiskey (2002), iş performansının değiştirilmiş bir izlenimini yaratmak amacıyla muhasebe sonuçlarının aktif olarak manipüle edilmesi olarak tanımlamıştır.

Yöneticilerin muhasebe politikalarını bir kümeden (örneğin, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri) seçebildikleri göz önüne alındığında, kendi yararlarını ve/veya firmanın piyasa değerini en üst seviyeye çıkarmak için politika seçmeleri beklenmektedir. Buna kâr yönetimi denir (Scott, 1997: 295).

Bu tanımda muhasebe politikalarının seçimine yapılan vurgu, muhtemelen politikaların öne sürdüğünden daha geniş olması amaçlanmıştır. Potansiyel kazanç yönetimi teknikleri yelpazesi muhasebe politikalarının seçiminin çok ötesine uzanır. Örneğin, doğrusal amortisman muhasebe politikasının seçimi incelendiğinde bu yöntemin kazançlar üzerindeki tam etkisi de faydalı ömür ve kurtarma veya artık değerlerin gerekli tahminlerinden etkilenir. Bunlar aynı zamanda GKGMİ'nin esnekliğine de katkıda bulunur.

Kötü niyetli kâr yönetimi, istenen bir sonucu elde etmek ve bir şirketin gerçek finansal performansını bozmak için çeşitli hile biçimlerinin kullanılmasını içermektedir (SEC, 1999: 84).

Başka bir tanıma göre kâr yönetimi, yöneticilerin finansal tablo hazırlarken işletmenin temel mali performansı hakkında bazı hissedarları yanlış bilgilendirerek veya muhasebe numaralarına başvurarak sözleşme sonuçlarını etkilemek amacıyla finansal tabloları değiştirmek için işlemleri yapılandırırken yargıyı kullandığında meydana gelmektedir (Healy ve Wahlen, 1999: 368).

Kâr yönetimi tanımına ilişkin fikir birliği eksikliği, kâr yönetimini saptamak veya kâr yönetiminin nedenleri için kanıt sağlamak isteyen çalışmalarda ampirik kanıtların farklı yorumlarına yol açabilmektedir (Beneish, 2001: 2).

Yönetim, önceden tahmin edilmiş “beklenen” kazançlar fikrini elde etmek için kazancı yapay olarak değiştirir (örneğin, analist tahminleri). Yatırımcıların şirket hakkındaki izlenimlerini yönetmek için manipülasyonlar yapılır. Bu bağlamda, kâr yönetimi için iki ana neden görülmektedir. Bu iki ana neden; yatırımcıları şirketin hisselerini almaya teşvik etmek ve firmanın piyasa değerini yükseltmektir (Degeorge, Patel ve Zeckhauser, 1999: 4).

Kâr yönetimi için en yaygın teşviklerden biri yöneticinin ücret paketidir. Çoğu işletmede, yöneticiler önceden belirlenmiş rapor edilmiş kazançları elde ettiklerinde nakit ikramiye alma veya seçenekleri paylaşma hakkına sahiptir. Yönetim iş sözleşmelerinde, yıllık maaş artışları, ikramiye, performans değerlendirme ve tazminat sözleşmelerinde belirlenen hedeflere ulaşma gibi tazminat fırsatlarını belirleyen muhasebe temelli kısıtlamaları içermesi oldukça yaygındır (Rani, Hussain ve Chand, 2013: 23).

İkramiye paketleri üzerindeki üst ve alt sınırları yöneticileri isteğe bağlı muhasebe tahakkuklarını stratejik bir şekilde yapmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla, ikramiye vermek için asgari kâr düzeyini belirten tazminat sözleşmeleri, belirli bir dönemde elde edilen gerçek kâr seviyesine bağlı olarak gelir artırma veya gelir düşürücü kâr yönetimi için teşvikler sağlar. Yapılan bazı çalışmalarda isteğe bağlı tahakkuklar öncesi kazanç alt sınırın altında kaldığında, yöneticilerin gelir artırıcı isteğe bağlı tahakkukları seçtiklerini tespit etmişlerdir (Rani, Hussain ve Chand, 2013: 24).

Firmaların borç sözleşmelerini ihlal etmeye olan yakınlığı, şirket yönetimine kâr yönetimi ile ilgili başka bir neden sağlamaktadır. Mulford ve Comiskey (2002), borç sözleşmelerini, kurumsal performansı izlemek için tasarlanmış borç sözleşmelerine dahil edilen hükümler olarak tanımlar. Örneğin, bir borç veren bir muhasebe oranı için belirli bir değerin korunmasını ya da yatırım ve finansman faaliyetlerine sınır getirmesi talimatını verebilir. Borçlu borç sözleşmesini ihlal ederse, borç veren faiz oranını artırabilir, ek finansal güvenlik talep edebilir veya derhal geri ödeme talebinde bulunabilir (Beneish, 2001). Christie'ye (1990) göre, bir firma için borç sözleşmesi kısıtlamalarını ihlal etmektense; yöneticilerin gelir artırıcı muhasebe seçeneklerini benimsemeleri daha muhtemeldir.

Hisse sorunları, şirket yönetiminin kâr yönetimine dahil olmaları için doğrudan bir teşvik sağlamaktadır; çünkü daha yüksek kazanç, pazar değerlemesinde bir artışa ve sermaye maliyetinde bir azalmaya neden olacak şekilde artan hisse fiyatlarına neden olmaktadır. Dechow ve Skinner (2000), yöneticilerin rapor edilen kazancı tespit etmeden artırılabilmeleri durumunda, halka arz koşullarını iyileştirebileceklerini ileri sürmektedir. Bu şekilde kendilerine ve firmalarına doğrudan parasal faydalar sağlayabilmektedirler. Özkaynak tekliflerini kâr yönetimi için bir teşvik olarak inceleyen çalışmalar, genellikle yöneticilerin ilk halka arz ve mevsimsel sermaye tekliflerinden önceki dönemlerde kazançları manipüle edip etmediklerini test eder. Halka arz şirketleri, yatırımcılar ile halka arz yapanlar arasındaki asimetric bilgilerin varlığından dolayı kâr yönetimine karşı oldukça hassastır. Hisseler için daha önce piyasa fiyatı olmadığından, yönetimin tanıtım fiyatını artırmak için kazançları manipüle etme fırsatı vardır. Yapılan bazı çalışmalar kâr yönetimi ve hisse senedi kazançları arasında güçlü bir ilişkinin varlığını tespit etmektedir (Rani, Hussain ve Chand, 2013: 25).

Finansal analistler veya yönetim genellikle firmaların yılsonundan önce beklenen kazançlarını tahmin eder. DeGeorge ve arkadaşları, (1999), analistlerin kazanç tahminlerini karşılamak için firmaların kazançları yönetip yönetmediğini bulmaya çalışmışlardır. Çalışmaları, firmaların yalnızca analistin öngörüsünü karşılamak veya aşmak için anormal derecede yüksek kazançlar rapor ettiğini göstermektedir. Kasznik (1999) yıllık kazanç öngören yöneticilerin tahminlerini yerine getirmek için pratik kazanç yönetimi yapıp yapmadıklarını incelemiştir. 1987-1991 yılları arasında yayınlanan yönetim kazancı tahminine dayanan 499 firma çalışmasında, kazançlar yönetim tahmininin altındayken, kazancı yukarı doğru yönetmek için pozitif isteğe bağlı tahakkukların kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Düzenleyici endişeler ayrıca kazancı yönetme konusunda yönetimi tetikleyebilir. Genellikle, güven karşıtı soruşturmalara veya diğer olumsuz siyasi sonuçlara karşı savunmasız olan şirketler veya devlet sübvansiyonu isteyen firmalar, kazancı daha az kârlı göstermeleri için çok büyük teşviklere sahiptir. Jones (1991), düzenleyici incelemenin, tarife artışı veya kota azaltma şeklinde ithalat yardımından yararlanan firmalar tarafından kâr yönetimi olasılığını artırıp artırmadığını incelemektedir. Çalışması, ithalat yardımı almaya hak kazanmak için gelir azaltıcı kazanç yönetimi uygulayan firmalara kanıt sunmaktadır.

Son olarak, yukarıdaki uygulamalar firmalar arasında kâr yönetimini yönlendiren önemli teşvikler olsa da akademisyenler tarafından keşfedilmemiş ve keşfedilemeyecek konuyu ortaya çıkaran diğer birçok faktör vardır. Firmalar arasında kâr yönetimi uygulamalarını caydıran faktörler firmanın iç yönetim yapısı, gelecekteki isteğe bağlı seçimleri sınırlayan firma tarafından alınan önceki muhasebe kararları ve işletmeye getirilen maliyetlerin kâr yönetimini ortaya çıkarması gerekir (Becker, DeFond, Jiambalvo ve Subramanyam'den Aktaran Rani, 2013: 26)

Kâr yönetimini, kârı yönetmek için temel teşviklerden motive eden koşulları ayırt etmek önemlidir. Örneğin, tahmin esaslı kâr yönetiminin altında yatan koşul, genellikle herhangi bir kâr yönetiminden önce kazanımların fikir birliği tahminlerinin altında kalmasıdır. Kazançları yönetmenin ardındaki teşvik, diğer şeylerin yanı sıra piyasa kapitalizasyonundaki daralmayı önlemektir. Kâr yönetimine elverişli koşullar, sahte finansal raporlamaya elverişli olan koşullardan ayrılır. Buradaki iletken koşullar

arasında zayıf iç kontroller, tecrübesiz yönetim, komplike işlemler ve zayıf bir yönetim kurulu bulunmaktadır.

1.2.2.Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi

Kârın istikrarlı hale getirilmesi, raporlanan gelir akışını daha az değişken hale getirmek için kâr veya kâr raporlarının zaman profilini değiştirme işlemidir. Kârın istikrarlı hale getirilmesi, uzun vadede rapor edilen kazancı artırmadığı halde raporlanan gelir akışını daha az değişken hale getirmek için yapılmaktadır. Kârı istikrarlı hale getirmek için, bir yönetici, gelirin düşük olması durumunda yeniden elde edilen geliri arttıran eylemleri alır ve gelirin göreceli olarak yüksek olduğu durumlarda rapor edilen geliri azaltan eylemleri gerçekleştirir; bu ikinci boyut, gelir düzeltmesini, tüm eyaletlerde kazancı abartmaya çalışmakla ilgili süreçten ayıran bir unsurdur (Fudenberg ve Tirole, 1995: 75).

Muhasebede, büyük şirketlerdeki kâr merkezlerinin yöneticilerinin kârı istikrarlı hale getirmek için manipülasyonlarda bulunduğu dair önemli kanıtlar bulunmuştur; Ayrıca, bu düzeltmenin firmanın bütününde bir düzeyde meydana geldiğine dair varsayımlar da vardır. Bunlardan ilki, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinde izin verilen esnekliğin, nakit akışını değiştirmeden rapor edilen kazancı değiştirmek için kullanılmasıdır. Bu tip manipülasyon örnekleri arasında, zararlar için rezervlerin ayarlanması (stok eskimesi ve değersiz alacak), satışların tanındığı noktanın değiştirilmesi ve masraflar ile sermaye hesapları arasında maliyetlerin kaydırılması sayılabilir. Yöneticilerin bildirilen kazançları düzeltbilmesi için ikinci yöntem, temel nakit akışlarının kendiliğinden düzeltilmesi için işlemleri değiştirmektir. Bunun örnekleri arasında sevkiyat programlarını değiştirmek, dönem sonu satışları sunmak ve bakımı hızlandırmak veya ertelemek sayılabilir (Fudenberg ve Tirole, 1995: 75).

Kârın istikrarlı hale getirilmesi manipülasyonu, istikrarlı bir şekilde büyüyen kârlar akışı sağlamak için net bir hedefe sahiptir. Bu manipülasyon şeklinin var olması, firmanın gerektiğinde akışı düzenlemek için hükümler oluşturarak yeterli kâr elde etmesini gerektirir. Bu esas olarak, kârdaki varyansın azaltılmasıdır (Stolowy ve Breton, 2000: 12).

Firmaların kasıtlı olarak kârlarını istikrarlı hale getirebilecekleri varsayımı ilk önce Hepworth (1953) tarafından önerilmiş ve Gordon (1964) tarafından bir dizi öneriyle geliştirilmiştir:

Öneri 1: Bir kurumsal yönetimin muhasebe ilkeleri arasından seçim yapmak için kullandığı kriter, faydasının veya refahının maksimize edilmesidir.

Öneri 2: Bir yöneticinin faydası (1) iş güvencesi, (2) gelirindeki büyüme oranı ve (3) firmanın büyüklüğündeki büyüme oranı ile artar.

Öneri 3: Öneri 2'de belirtilen yönetim hedeflerine ulaşmak, kısmen hissedarların firmanın performansından memnuniyetine bağlıdır.

Öneri 4: Gelirlerin (veya öz kaynakların ortalama getiri oranının) büyüme oranını ve gelirin istikrarını artıran bir firmada hissedarların memnuniyeti, yöneticilerin kendi hedeflerini gerçekleştirmekte özgür olmaları için çok önemlidir.

Muhasebe literatüründe birçok yazar kârın istikrarlı hale getirilmesi manipülasyonu yöntemini ele alan çalışmalar yapmışlardır. Bu yazarların bazıları kendi “kârın istikrarlı hale getirilmesi” tanımlarını önermişlerdir. Bu tanımlar;

- “Düzeltilme, kârı en yüksek yıllardan daha az başarılı dönemlere kaydırarak gelirdeki yıldan yıla dalgalanmaları azaltır” (Copeland, 1968: 101).
- “Rapor edilen kârın düzeltilmesi, bir firma için şu anda normal olduğu vasıyılan bir miktar kazanç seviyesindeki dalgalanmaların kasıtlı olarak azaltılması' olarak tanımlanabilir” (Beidleman, 1973: 653).
- “Şirket için normal olduğu düşünülen bir miktar kazanç seviyesindeki dalgalanmaların kasıtlı olarak azaltılmasıdır” (Barnea, Ronen ve Sadan, 1976: 111).
- “Kârın istikrarlı hale getirilmesi, mali tablo sunumunun yetersiz kalmasının özel bir halidir. Gelirin düzeltilmesi, finansal bilgilerin suni olarak azalan bir gelir akışının değişkenliğini iletcek şekilde sunulması için kasıtlı olarak çaba gösterilmesini gerektirir” (Imhoff, 1981: 24).
- “Kârın istikrarlı hale getirilmesi manipülasyonu, yöneticilerin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerindeki muhasebe alternatifleri arasında seçim yapma konusundaki takdirlerini, genel olarak kabul gören muhasebe ilkeleri içerisinde tercih etme konusundaki takdirlerini, yatırımcıların şirketin beklentilerini en iyi yansıttığını düşündükleri eğilime göre en aza indirmek için kullandıkları bir işaret verme şekli olarak görülebilir” (Givoly ve Ronen, 1981: 175).

- “Kârın istikrarlı hale getirilmesi, belirli bir süre boyunca kazanç değışkenliği azalması ya da tek bir süre içinde rapor edilen kazanç seviyesine doğru bir hareket olarak görülebilir” (Beattie ve Diğerleri, 1994: 793).

Farklı birçok yazar farklı şekilde ifade etmiş olsalar da özünde hepsi kârın istikrarlı hale getirilmesi manipölasyonunu tanımlarken aynı şeyi anlatmışlardır.

Kârın istikrarlı hale getirilmesi manipölasyonunun yapılmasını etkileyen faktörleri genel olarak sınıflandırabiliriz. Bu faktörler (Carlson ve Bathala, 1997: 181-184);

- **Şirketin sahip ya da yöneticilerinin kontrolünde olması:** İşletme sahipleri tarafından kontrol edilen veya işletme yöneticileri tarafından kontrol edilen şirketler arasındaki muhasebe politikalarında farklılıklar görülmektedir. Daha düşük yönetsel mülkiyet seviyelerinde, bir yönetici için optimal muhasebe politikası seçimleri, hissedarlar için olanlardan farklı olabilmektedir. Yönetim tarafından kontrol edilen firmaların yöneticilerinin, hissedarların huzursuzluğunu önlemek veya vekalet olasılığını azaltmak için firmanın faaliyet sonuçlarını en uygun şekilde sunmaya çalıştıkları öngörülmektedir. Bu yaklaşımın aksine, mal sahibi kontrolündeki firmaların yöneticilerinin iş koruma stratejisi olarak kazanç manipölasyonuna ihtiyacı yoktur, çünkü mal sahipleri, yöneticiler olarak firmanın kontrolüne sahiptir. Ayrıca, yöneticiler tarafından, firmanın operasyonel ve ekonomik koşulları tam olarak bilinebilmektedir.
- **Borç Finansmanı:** Modern şirketler bilgi eşitsizliği ve temsil yetkisi çatışmalarıyla ilişkili sorunlara eğilimlidir. Bu sorunları azaltmak için, sermaye sağlayıcıları yöneticinin eylemlerini kontrol etmek için kurumsal yönetim mekanizmalarına ve borç sözleşmelerine güvenirler. Bu sürecin amacı, eşit olmayan bilgi ve kurum ilişkileri ile ilişkili maliyetleri en aza indirmek ve böylece hissedar zenginliğini en üst seviyeye çıkarmaktır (Jensen ve Meckling, 1976:312). Şirketin kârının değışimi arttıkça, şirketin iflas etme ihtimalinde buna bağlı bir artış ve şirketin tahvillerinin değerinde buna bağlı olarak bir düşüş olabilmektedir. Bu nedenle, yöneticinin, şirketin temel kazançlar sürecinin oynaklığı ile ilgili çeşitli talep sahiplerinin tahminlerini azaltabileceğini, dolayısıyla da talep sahiplerinin olasılıklarını

değerlendirmesini düşürdüğü öngörülmektedir. Borcun ihraç edilmesi bir firmaya rapor edilen gelirini düzeltmesi için bir teşvik sağlamaktadır.

- **Mülkiyet Dağılımı:** Daha öne yapılan çalışmalar ile geniş çapta halka arz edilmiş hisselerle sahip firmaların yöneticilerinin, çıkarlarına hizmet eden isteğe bağlı muhasebe uygulamalarını benimseme konusunda daha iyi bir konumda oldukları görülmektedir.
- **Teşvik Mekanizmaları:** Yöneticinin geliri düzeltmek için sebepleri, tazminat yapısı gibi teşvik mekanizmalarından kaynaklanabilmektedir. Daha istikrarlı kâr akışları hissedar değeri için faydalı olacağından yöneticilerin hisse senedi fiyatı performansına bağlı tazminat planları olan firmalarda kârın istikrarlı hale getirilmesi manipülasyonunun daha yaygın olacağı düşünülebilir. Bu nedenle, yöneticinin tazminat şeması ile gelir düzeltici davranışı arasında pozitif bir ilişki olmasını beklenmektedir (Ronen ve Sadan, 1981:53).
- **Firma Kârlılığı:** Geleneksel kârın istikrarlı hale getirilmesi çalışmaları, genellikle bir yöneticinin kârları düzeltme kabiliyetine sahip olduğunu varsaymaktadır. Bununla birlikte, bir yöneticinin kârı istikrarlı hale getirme kabiliyeti, büyük ölçüde firmanın kâr potansiyeli ile sınırlıdır. Süregelen yıllarda kötü performans sergileyen firmalar (yani, negatif kazançlar) gelirleri düzeltmek için daha az sayıda araç bulma eğiliminde olacaktır. Düşük performanstan etkilenebilecek kâr manipülasyonu için potansiyel araçlar, araştırma ve geliştirme harcamalarının yapılmasını/ertelenmesini ve stoğun erken gönderilmesini geciktirmeyi içerir. Buradan anlaşıldığı üzere firmanın kârlılığı arttıkça, gelir düzeltici potansiyelin arttığı görülmektedir (Trueman ve Titman, 1988: 132).
- **Firma Büyüklüğü:** Daha büyük firmaların daha küçük firmalara göre daha istikrarlı bir gelir elde etme ihtimalinin yüksek olduğunu görülmektedir. Bu duruma, daha büyük firmaların çok çeşitli isteğe bağlı harcamalara (örneğin araştırma ve geliştirme) ve tekrar etmeyen kalemlere sahip olması neden olmaktadır.

1.2.3. Agresif Muhasebe

"Agresif muhasebe" terimi, şirketi potansiyel yatırımcılara daha çekici hale getirmek için bir şirketin finansal tablolarındaki kalemlerin düzeltilmesini içeren muhasebe uygulamalarını ifade eder. Bazı agresif muhasebe uygulamaları tamamen yasal, bazıları ise yasal sınırı geçebilmektedir. Agresif muhasebe uygulamaları sıklıkla şüpheli etik kullandığından, çoğu muhasebe meslek mensupları, onları güvenli ve ihtiyatlı yöntemler olarak görmezler. Bu uygulamalar, zarar raporlarının ertelenmesinden gelecekteki gelirlerin fazla tahmin edilmesine ve finansal manipülasyona kadar değişebilmektedirler.

Agresif muhasebe, istenen sonuçları elde etmek ve daha yüksek bir cari kazanç sağlamak için yapılan muhasebe ilkelerinin, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığına dikkat edilmeksizin güçlü ve kasıtlı bir seçimi ve uygulamasıdır. Yöneticiye, hukuki veya cezai bir işlem yapılmadığı sürece, agresif muhasebe uygulamalarının hileli olduğu iddia edilemez (Mulford ve Comiskey, 2002: 50).

Bu kavram genel olarak yaratıcı muhasebe kavramı ile aynıdır. Belli bir finansal sonuç kümesi sunmak için muhasebe kuralları ve düzenlemelerinin kullanılmasını ifade etmektedir. Gerçek ve adil bir görüş sunmaktan ziyade, artan kazanç gibi spesifik bir yönetsel amaca ulaşmakla daha fazla ilgisi olacak kasıtlı muhasebe seçeneklerinin seçimini içermektedir (Jones, 2010: 141).

Agresif muhasebe uygulaması, mevcut ve gelecekteki yatırımcılara cazip rakamlar sunarak şirket hisselerinin piyasa değerini artırmak için bir şirketin gelirlerini gerçekte olduğundan daha yüksek olarak bildirmeyi amaçlar. Bu genellikle, zararları ifşa edememekle birlikte gelirlerle ilgili masrafları değiştirmeyi içerir. Sonuç olarak, bir şirketin finansal raporu, yatırımcıların hisse senetlerini satın alma isteklerini artırmaya ve böylece hisse senedi fiyatını yükseltmeye yönelik rakamları yansıtmaktadır (Jones, 2010: 141).

Agresif muhasebe aldatıcı bir manipülasyon yöntemidir ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerindeki esnekliklerden yararlanılarak yapıldığından bu manipülasyonların tespit edilmesi oldukça zordur (Jones, 2010: 141).

Enron ve WorldCom şirketleri, yatırımcıların daha geniş temyizde bulunabilmeleri için her ikisinin de sistematik olarak geliri artırdığı ortaya çıktığında,

2000'li yılların başında agresif muhasebenin yıkıcı sonuçlarını yaşamışlardır (Jones, 2010: 141).

Agresif muhasebe, şirketin gerçekte olduğundan daha net bir resmini sunan finansal tablolar oluşturmak için muhasebe standartlarındaki esnekliklerin veya eksikliklerin kullanılmasıdır. Bu faaliyetler, yatırım topluluğuna bir işletmenin yanlış bir şekilde geliştirilmiş görüşünü vermek veya kişisel yönetim kazancı sağlamak için gerçekleştirilir. Agresif muhasebe uygulamalarına örnekler (Powell ve Diğerleri, 2005: 7):

- **Rezervler:** Geçmiş deneyimlerden daha az olan stok veya alacaklara karşı bir rezerv kaydettirilmesidir.
- **Gider ertelemeleri:** Bir harcamayı, gerçekleştiği şekilde gider olarak ücretlendirmek yerine bir varlık olarak kaydetmektir.
- **Varlık enflasyonu:** Bir varlığın kayıtlı değerini arttırmanın çeşitli yolları vardır, bu da rapor edilen giderlerin miktarını azaltır. Örneğin, envantere tahsis edilen genel masraf tutarı manipüle edilebilir, böylece kaydedilen stok miktarı artırılır ve satılan malın maliyeti düşürülür. Ayrıca, kapitalizasyon limiti azaltılabilir, böylece daha fazla harcama sabit varlık olarak sınıflandırılabilir.
- **Gelir tanıma:** Satıcının satış işlemiyle ilgili tüm yükümlülüklerini yerine getirmesinden önce gelir fark edilebilmektedir.

Bir şirketin yönetim ekibi, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle agresif muhasebede bulunabilir:

- **Primler:** Yöneticilere belirli finansal sonuçlara ulaşabilirlerse önemli ikramiye ödenebilir.
- **Krediler:** Şirket belirli sözleşmeleri yerine getiremez veya aşamazsa, borç veren borç verebilir.
- **Hisse senedi fiyatı:** Halka açık bir şirket, sürekli olarak şirketin hisse senedi fiyatını arttıracak kazançların artması için yatırım topluluğunun baskısı altında olabilir.

Hileli finansal raporlama, agresif muhasebeye göre daha olumsuz bir nitelik taşımaktadır ve yalnızca agresif olduğu düşünülen muhasebe eylemlerinin ima ettiğinden çok daha büyük bir aldatmaca ifade etmektedir. Ancak, agresif muhasebenin hileli hale geldiği noktayı belirlemek zordur.

Agresif muhasebe ile hileli finansal raporlama arasındaki farkı ayırt etmek, denetçilerin sorumluluklarını yerine getirmelerinde önemli bir özelliktir. Oysa denetçilerin uygulamada bu ayrımı nasıl yaptıkları hakkında çok az şey bilinmektedir. Agresif muhasebenin nerede bittiği ve sahtekarlığın nerede başladığının tanımlanmasında belirsizlik vardır. Denetçilerin agresif muhasebe ile dolandırıcılık arasındaki farkı belirlemelerindeki faktörlerin yönetsel amaç, GKGMİ'ye uyum, önemlilik düzeyi ve ölçüm öznelliğini içerdiği öngörülmektedir.

Agresif muhasebe ile ilgili olarak, araştırmalar, denetçilerin muhasebe standartlarında esnekliğin olduğu durumlarda müşteriler tarafından agresif raporlamaya izin verme olasılığının daha yüksek olduğunu ve yönetim adına önemli bir yargıya ihtiyaç duyulduğunu öne sürmektedir. Denetçilerin agresif raporlamaya izin verme konusundaki kararlarını etkilediği bulunan faktörler, müşterinin finansal sağlığını, müşterinin büyüklüğünü veya önemini ve aleyhinde dava açma riskini içerir (Hackenbrack ve Nelson, 1996: 46).

Hem agresif muhasebe hem de hileli finansal raporlama, istenen bir sonucu elde etmek için rapor edilen finansal bilgilerin manipülasyonunu içermektedir. Bu sonucu elde etmek için hem agresif muhasebe hem de hile aynı muhasebe tekniğini içerebilir. Bu teknikler, özellikle isteğe bağlı tahakkukları içerenler, muhasebe standartlarındaki öznellik ve yönetim takdirinin varlığından kaynaklanmaktadır ve agresif muhasebe uygulamaları ile düpedüz hile arasında "gri" bir alan olarak tanımlanan şeye girmektedir (Levitt, 1998: 16). Sonuç olarak, agresif kazanç yönetimi ve hile arasındaki ayrımı ve belirli durumlarda ikisinin de varlığını belirlemek zor olabilmektedir.

Dechow ve Skinner, GKGMİ kapsamında kabul edilebilir muhasebe hükümleri ve tekniklerini, ölçülü muhasebe, tarafsız muhasebe ve agresif muhasebeye kadar süreklilik olarak tanımlanmaktadır. GKGMİ'yi ihlal eden muhasebe uygulamalarını, hileli muhasebe olarak tanımlanmaktadır (Powell ve Diğerleri, 2005: 10).

Denetçilerin agresif muhasebe ve hileli finansal raporlama arasındaki ayrımında önemli görülen faktörlerin her biri aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir (Powell ve Diğerleri, 2005: 16);

- **Yönetimin Amacı:** Hileli finansal raporlamanın temel unsuru, finansal rapor kullanıcılarının aldatılmasını amaçlayan bir yönetim amacı olduğunu görmektedir.
- **GKGMİ Uyumluluğu:** Genel olarak kabul edilen muhasebe ilkeleri, muhasebe kayıtlarını, prosedürlerini ve işlemlerin kaydedilmesine ilişkin uygulamaları içerir. Ancak, GKGMİ olası her muhasebe durumu için kurallar sağlamaz. GKGMİ veya GKGMİ dışı raporlamayı ihlal eden finansal raporlama, söz konusu şirket için önemli cezalara ve davalara yol açabilir. Özellikle GKGMİ dışı raporlamalardan kaynaklanan gelir düzeltmelerinin şirket aleyhindeki dava açma olasılığını ve ciddiyetini artırdığını tespit etmiştir. Bu nedenle agresif muhasebe ile hileli finansal raporlama arasındaki farkı belirlemede en önemli unsur GKGMİ' nin ihlal edilip edilmemesidir. Agresif muhasebe GKGMİ sınırları dahilindeyken, hileli finansal muhasebe GKGMİ' nin açık bir şekilde ihlali olduğu görülmektedir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları kavramı burada geniş anlamda kullanılmaktadır. Raporlanan finansal sonuçları ayarlamak, algılanan işletme performansını değiştirmek ve konum belirlemek için kullanılacak tüm uygulamaları kapsamaktadır. Bu nedenle, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin sınırları dahilinde ve ötesinde agresif bir muhasebenin, yaratıcı muhasebe uygulamaları olarak bilinen eylemlerin içerisine dahil edildiği düşünülmektedir. Ayrıca, kâr yönetimi ve kârın istikrarlı hale getirilmesi olarak adlandırılan eylemler de dahil edilmiştir. Hileli finansal raporlama, aynı zamanda yaratıcı muhasebenin önemli bir parçasıdır. Bununla birlikte, yaratıcı muhasebe uygulamaları kavramı, hileli finansal raporlamadan daha az tehlikeli ve rahatsız edici bir kavram olarak algılanmaktadır. Nihayetinde hileli olup olmadığına karar verilmeksizin, bu tür bütün davranışları tanımlamak için kapsamlı bir kavram gerekiyordu ve bu kavram yaratıcı muhasebe kavramı oldu (Mulford ve Comiskey, 2002: 54)

1.2.4.Yaratıcı Muhasebe

Yaratıcı muhasebe, yasaların, muhasebe ilke ve kurallarının ve uygulamadaki bazı değişikliklerin eksikliğinden faydalanmak amacıyla finansal tablolardaki rakamlarda oynamalar yaparak, finansal raporlarda olan bilgilerin sunuluşunu değiştirerek mali durumu olduğundan daha iyi göstermek için yapılan işlemlerin tümü olarak ifade edilebilir (Siegel ve Shim'den Aktaran Ç. Doğan, 2011: 5).

Başka bir tanım ile yaratıcı muhasebe, muhasebe kurallarının ve yasalarının yetkisi dahilinde kalırken raporlanan rakamları etkilemek için muhasebe bilgisinin kullanılmasını ifade etmektedir. Böylece şirketin fiili performansını veya konumunu göstermek yerine, yönetimin paydaşlara ne istediğini yansıtır.

Naser (1993) yaratıcı muhasebeyi, finansal muhasebe rakamlarının, mevcut muhasebe kurallarından yararlanarak ve bunların bir kısmını ya da hepsini görmezden alarak hazırlayıcıların arzuladıklarına dönüştürülmesidir şeklinde tanımlamıştır (Yadav, 2014: 38).

Yaratıcı muhasebe uygulamasıyla ilk 1970'lerde Anglo-Sakson literatürde karşılaşmıştır. Uygulama, İngilizce "*creative accounting*" ifadesinin karşılığı olarak Türkçeye "*yaratıcı muhasebe*" biçiminde çevrilmiştir. Yaratıcı kavramı Türkçe 'de pozitif anlamda çağrışım yapar, fakat burada durum bu şekilde değildir. Bu kullanım gerçekte olumlu olmayan bir durumun olumlu bir şekilde gözükmesine neden olarak doğru olmayan bir sonuç ortaya çıkarabilmektedir. Oysa, yaratıcı muhasebe, güvenilir finansal tablo düşüncesine ters düşen birtakım oyunlar ve hilelerle mali tablolara yapılan makyaj olarak, mali tabloların işletmelerin durumunu olduğundan daha da iyi göstermesini sağlayan bir muhasebe uygulamasını nitelemektedir (Daştan, 2010: 11).

Finansal tablo düzenleyicilerini yaratıcı muhasebe uygulamalarına iten nedenler çeşitlilik arz etmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları için uygun ortam hazırlayan nedenlere, muhasebe teorisi, muhasebe çevresi ve muhasebe ortamı açısından yaklaşmak mümkündür. Muhasebe teorisinden kaynaklanan nedenler; muhasebe sistemindeki değişim, muhasebe ilkelerinin yasa gibi algılanmaması, değerlemenin özneliği, değerlendirme kavramlarının çeşitliliği ve farklı seçeneklerdeki muhasebe yöntemlerinin çeşitliliğidir. Muhasebe çevresinden kaynaklanan nedenler; muhasebe bilgi kullanıcılarının çokluğu ve amaç farklılıkları, muhasebe uygulayıcısından, muhasebe standardı düzenleme kurumlarından, bağımsız dış denetçiden ve finansal

analistten kaynaklanan nedenlerdir. Muhasebe içi ortamından kaynaklanan nedenler ise; muhasebeyi yönlendiren mevzuatların çok olması ve aralarındaki uyumsuzluklar, bilgisayarın muhasebede kullanımının yaygınlaşması, internet yoluyla raporlamanın yaygınlaşması ve uluslararası raporlamanın yaygınlaşmasıdır (Türk ve Arslan, 2017: 95).

Bir diğer bakış açısına göre işletme yöneticilerini yaratıcı muhasebeye iten nedenler; kurumsal nedenler, kişisel nedenler ve yasal nedenler olarak 3 kısımda incelenmektedir. Kurumsal nedenler başlığı altında işletmenin ortaklık yapısı, yönetim yapısı, yöneticilerin tarafsızlığı, işletme yapısının zayıflığı, yetersiz iç denetim ve yetersiz dış denetim sıralanmakta iken, kişisel nedenler başlığının altını görevin devamını sağlamak arzusu, ücret ve primleri artırmak arzusu, teşvik ve ödül sistemlerinden yüksek düzeyde faydalanma arzusu, başarısızlık korkusu ve hissedilen baskının yoğunluğu gibi nedenler oluşturmaktadır. Yasal nedenlere bakıldığında ise, yasal esneklik ya da eksiklik ve piyasa düzenleyicilerinin müdahalelerinden kaçınmak şeklinde iki neden karşımıza çıkmaktadır (Türk ve Arslan, 2017: 95).

Yaratıcı muhasebe teknikleri, şirketin performansı ile ilgili yönetim ihtiyaçlarını karşılamak için finansal tabloların hazırlanmasında kabul edilemez bir şekilde kullanılabilir ve bu durum finansal tabloların yanıltıcı olmasına yol açmaktadır. Toplumdaki yaygın yolsuzluk ve dünyanın her yerindeki kuruluşların başarısızlığı, muhasebe uzmanlarının mesleki uygulama kodlarına kesinlikle uyma gereksinimini bir kez daha arttırmıştır (Ismael, 2017: 283).

Yaratıcı muhasebenin olumlu yanı, en iyi seçeneklerin uygulanmasına ve nihai hedefin finansal tablolardaki bilgilerin finansal durumun gerçek ve adil görüşünü yansıtmasıdır. Her mesleğin, üyelerinde etik davranışı zorlamak için bir etik kuralları vardır. Etik düşüncelerden yoksun olan herhangi bir kuruluş, istenen amaç ve hedeflerini ve paydaşlarının hedeflerini gerçekleştirmek için uzun süre ayakta kalamaz. Bu nedenle, finansal raporların hazırlanmasından sorumlu profesyonel olarak muhasebecilerin güvenilir, konuyla ilgili, zamanında, doğru, anlaşılır ve kapsamlı finansal raporlar üretmek için etik muhasebe standartlarına uyması gerekir. Kurumun yatırım ve finansal yönü hakkında karar almak için çeşitli raporlara ihtiyaç duyan çeşitli hissedarlar vardır. Dolayısıyla, muhasebeciler tarafından oluşturulan

mali raporlar, kullanıcılar tarafından anlaşılması için güvenilir bilgilere dayanmalıdır (Ismael, 2017: 284).

Yönetim tarafından kullanılan yaratıcı muhasebe teknikleri finansal raporlamanın güvenilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Yaratıcı muhasebe teknikleri ve finansal raporlamanın güvenilirliği arasındaki ilişki için çıkarımsal istatistikler, öngörücü ve bağımlı değişken arasında, özellikle sahte işlem, bilanço dışı finansman ve muhasebe politikalarının çokluğu arasında önemli bir olumsuz etkileşim olduğu görülmektedir. Yaratıcı muhasebe tekniklerinin finansal raporlamanın kalitesi üzerine olumsuz bir etkisi vardır (Ismael, 2017: 288).

Yaşanan ekonomik krizlerde muhasebe eksikliklerinin ve yanlışlıkların önemli bir rolü olduğu inkâr edilemez. Muhasebenin ilkelerinden uzaklaşılması, muhasebe standartlarındaki esnekliklerin ve eksikliklerin, işletmelerin mali durumlarını olduğundan daha iyi göstermek için kullanılması, bağımsız denetimden geçen hileli mali tabloların, ekonomik krizlerde önemli bir etken olduğu düşünülmektedir (Can'dan Aktaran Gacar, 2012: 78).

Yaratıcı muhasebe kavramı, uygulama nedenleri, teknikleri ve daha fazla ifade çalışmanın ileriki bölümlerinde daha ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

1.2.5. Büyük Temizlik Muhasebesi

Büyük temizlik muhasebesi, kâr ve zarar tablolarındaki büyük kârı azaltan giderleri veya 'geliri azaltan isteğe bağlı tahakkukları tanımlamak için kullanılmaktadır (Walsh, Craig ve Clarke, 1991: 173).

Büyük temizlik muhasebesi, yöneticilerin şirket refahına ilişkin etik düşüncelerinin ya da yöneticilerin kişisel faydalarını en üst düzeye çıkarmaya yönelik teşviklerinin sonucu olabilecek yönetsel kararlardır (Hope ve Wang, 2018: 33).

Büyük temizlik muhasebesi, bir şirketin kazancını gerçekte olduğundan daha kötü görünmesi için manipüle etme sürecidir. Zararlar, şirket yatırımcıları ve hissedarları yanlış yönlendirebilecek şekilde genişletilir. Büyük temizlik muhasebesi, şirket tarafından tutulan varlık miktarını azaltır, böylece gelecekteki üç aylık performans gerçekten olduğundan daha iyi görünecektir. Bu tip prosedür tipik olarak kötü bir yıl boyunca kullanılır. Örneğin, bir şirket satış düşüşlerini gelecekteki zararların

minimum görünmesine yardımcı olacak bir seviyeye yükseltebilir (Pettersen ve Söderberg, 2016: 7).

Firmalar büyük indirimleri rapor ederek, tahakkukları yöneterek veya belli bir süre içerisinde maliyetleri arttıran başka yollarla, yani büyük bir temizlik yapıp kazançlarını azaltmaktadırlar. Büyük temizlik, gelecekteki bu maliyetlerin getirdiği süreleri rahatlatır ve böylece gelecekteki kazançlar için elverişli bir platform oluşturur. Firmalar genellikle kazançlar çok düşük olduğunda veya büyük temizlik muhasebesine katılırlar (Pettersen ve Söderberg, 2016: 7).

Büyük temizlik muhasebesi bazen mevcut kazancı gelecek dönemlere kaydırmak için kazanç yönetimi tekniği olarak kullanılır. Ekonomik krizde yöneticiler, büyük temizlik muhasebesi yaklaşımını mevcut döneme mümkün olduğunca çok kötü haber ekleyerek, gelecek dönemde hedeflerine daha kolay ulaşmalarını hedefleyerek izleyebilmektedirler. Yeni yönetim, büyük temizlik muhasebesini üst düzey yöneticilerin iş güvenliği endişelerini azaltmak için kullanılabilir (Hope ve Wang, 2018: 35).

Kazanç yönetimi, rapor edilen kazancı etkileyen tüm faaliyetlerin yönetimi ile ilgili olmasına rağmen, büyük temizlik muhasebesi, belirli bir kazanç yönetimi modelini ifade eder; kazançlar, daha sonraki dönemlerde kazancı yapay olarak artırmak amacıyla bir dönemde azaltılır. Büyük temizlik muhasebesi yapan CEO'lar bir dönemin maliyetlerini abartırlar, genellikle kazançlar zaten bastırıldığında veya ciroya bağlı olarak büyük temizlik muhasebesi yapmaktadırlar (Pettersen ve Söderberg, 2016: 11).

Büyük bir temizlik yapan firmalar için, her zaman sermaye piyasasının azalan kazanç haberlerini nasıl alacağına bağlı bir risk olmaktadır. Bununla birlikte, yönetim, genel ekonomik gerileme veya yasal değişiklikler gibi, kendi kontrolü dışındaki faktörler üzerindeki zayıf performansı suçlayabildiğinde risk azalır. Düzenleyici değişikliklerin notuna göre, Riedl (2004), iyi niyetin değer düşüklüğü ile ilgili bir ifadenin kabul edilmesinin CEO'ların büyük bir temizlik yapma fırsatını arttırdığını tespit etmiştir. CEO'ların ikramiye ödemeleri üst sınırına ulaştığı ya da ikramiyenin ulaşamadığı yıllarda, CEO'ların kazancı gelecek dönemlere kaydırmaya yönelik teşvikleri olacaktır. CEO'ların büyük bir temizlik yaptıkları durumlarda, ciroda bir önceki yıla ve sonraki yıla göre, V şeklinde bir kazanç eğiliminden daha düşük kazanç

olması beklenmektedir. Artan maliyetler, gelirdeki bir düşüş veya her ikisi de düşük kazanca neden olabilir. Kazançtaki kasıtlı bir düşüşü tersine çevirmenin zor olması nedeniyle, bu durum daha kötü bir firma performansının işaretidir (Velury ve Kane, 2012: 80).

Modern muhasebe ilkelerine göre, gelir tablosu şirkete giren ve çıkan gerçek nakit akışı yerine, şirketin ekonomik faaliyetlerinin kesin bir resmini sunmalıdır. Fark, işlemlerden elde edilen kazançlar ve nakit akışı arasındaki fark olarak tanımlanan tahakkuklar tarafından tespit edilir. Tahakkuk esaslı muhasebe ilkesi, yöneticilerin, ödeme veya giderin ne zaman kaydedildiğine bakılmaksızın gelir ve maliyetleri uygun sürelerine taşınmasını gerektirir. Gelir ve maliyetlerin zamanlaması ile ilgili subjektif kararlar alma esnekliği yöneticilerin kazançlarını yukarı ya da aşağı doğru yönetme konusunda önemli bir alan sağlamaktadır. Tahakkuk esaslı muhasebe, isteğe bağlı olmayan (normal) ve isteğe bağlı (anormal) bileşenlere ayrılmıştır. İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar, sektör, firma büyüklüğü, varlık tabanı ve büyüme gibi faktörlere bağlı tahakkuk eden beklenen seviyelerdir. İsteğe bağlı tahakkuklar, rapor edilen gerçek seviyelerle isteğe bağlı olmayan tahakkuklar arasındaki farktır. Bu nedenle, bir firmanın isteğe bağlı tahakkuk seviyeleri, bir CEO'nun kazanç yönetimi için raporlama esnekliğini kullanıp kullanmadığını gösterebilir (Pettersen ve Søderberg, 2016: 13).

Büyük temizlik muhasebesi kazancı manipüle etme isteği ile motive edilmektedir. Öte yandan, düşük performans, artan piyasa rekabeti ve ekonomik ortamdaki değişikliklerden dolayı varlıkların değerindeki düşüşü yansıtmak için büyük temizlik muhasebesi kullanılmaktadır. Yöneticiler, sıkıntıları finansal avantaja dönüştürmek için büyük temizlik muhasebesinden yararlanabilmektedirler (Hope ve Wang, 2018: 35).

İzin verilen çeşitli muhasebe standartlarının sömürülmesi 'yaratıcı muhasebe' olarak tanımlanmaktadır. 'Yaratıcı muhasebe' potansiyeli, olağanüstü kalem düzenlemelerinin isteğe bağlı niteliği ile harekete geçirilmiştir. Büyük temizlik muhasebesinin başlangıcının, alışılmadık derecede büyük, olağanüstü kalem ayarlaması ile örtüştüğü varsayılmaktadır. Ayrıca, önceki tanımların aksine, düzeltmeler olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Rapor edilen net kâr büyüklüğü ile büyük temizlik muhasebesinin uygulanması vesilesiyle olağanüstü kalem düzenleme miktarları arasındaki ilişkinin, bu miktarların kullanıcıları açısından doğrusal olduğu

görülmektedir. Bu yüzden, olağanüstü kalem ayarlanması arttıkça, büyük temizlik muhasebesinin yoğunluğu artmaktadır (Walsh, Craig ve Clarke, 1991: 187).

Bir yönetim ekibi sahte değerler içeren varlıklar yazmak istediğinde bunu büyük temizlik muhasebesi ile yapılabilir. Örneğin, yöneticiler sahte satışlar yaratabilirler, bu da alacak hesaplarının da defterlerde belirtilmesini gerektirmektedir. Bu alacakları kapatmak için büyük temizlik muhasebesi kullanılmaktadır (Rathke ve diğerleri, 2019: 268).

Yönetim ileriki dönemlerde prim kazanmak istediğinde büyük temizlik muhasebesi kullanılabilir. Zaten daha fazla prim kazanmayacakları zaman, kaybeden bir yılda büyük temizlik muhasebesi uygulamaktadırlar, böylece daha sonraki yıllarda kârların daha fazla olması durumunda ikramiye kazanma ihtimalini arttırmaktadırlar. Bu yaklaşım, yıllarca süren yüksek kazançlarla sonuçlanma eğilimindedir, çünkü diğer yıllarda da ikramiye kazanmak için sürekli olarak büyük temizlik muhasebesi manipülasyonu yapılmaktadır (Rathke ve diğerleri, 2019: 268).

Büyük temizlik muhasebesi yaklaşımı, yatırımcılara en uygun kazanç bilgilerini sunmaya daha fazla odaklanan kamu şirketleri tarafından daha yaygın olarak ele alınmaktadır (Rathke ve diğerleri, 2019: 268).

1.3.YARATICI MUHASEBE KAVRAMI

Yaratıcı muhasebe kavramı çalışmanın önceki bölümlerde kısaca bahsedilmiş olup bu bölüm de geniş çaplı bir şekilde açıklanacağı belirtilmişti.

Yaratıcı muhasebe, bir yaklaşım olarak, kendi başına sakıncalı değildir. Bununla birlikte, etik olmayan unsurlar devreye izinsiz bir şekilde girdiğinde, ortaya çıkan muhasebe detayları doğru ve adil olmaktan başka bir şey haline gelmektedir. Şirket muhasebesinde yaratıcılık, en az üç farklı finansal piyasa koşulunda ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki, bir şirketin hisselerini, şirketin gelecekteki beklentilerinin finansal piyasa değerlendirmesine bağlı olarak, bu hisse senetlerine eşit veya prim olarak yatırımcıların katılması için çekmesidir. İkincisi, hisseleri zaten borsaya kote olan şirketin, finansal koşullarının çekici bir resmini çizmeyi istemesidir. Son olarak, borsada işlem gören hisse senetlerine sahip bir şirket, aktiflerin aşırı değerlendirilmesi, pasiflerin değerinin düşürülmesi ve en azından kısa sürede şirketin

imajını artırabilecek hisse senedi değerlendirme sistemindeki değişiklik yoluyla, beyan edilen kârlara dayanan yüksek temettüler beyan edebilir. Yaratıcı hesaplardaki etik olmayan düşünceler, hile denetimi ve adli muhasebe gibi terimlerin oldukça önem kazandığı ve yeni meslekler haline geldiği derinliklerde gelişmiştir (Sen ve İnenga, 2).

Olumlu bir bakış açısına göre, yaratıcı muhasebenin ekonomik, sosyal, politik ve iş ortamlarındaki değişiklikleri tanımak için muhasebe ilkelerinin ve tekniklerinin yaratıcılığını gösterdiği anlaşılabilir. Gerçekte, bu terim hem olumlu hem de olumsuz anlamda kullanılmaz, ancak hem olumlu hem de olumsuz yönleri mevcuttur. Muhasebe sistemini iyileştirmek için yeni bir şey yaratıldığında ve mevcut muhasebe bilgi stokuna ek olduğunda bu olumlu bir yönüdür. Yaratıcı muhasebe, etik olmayan unsurlar sisteme girdiğinde ise olumsuz yönü ortaya çıkmaktadır ve bu nedenle istenmeyen bir hal almaktadır. Ancak, gerçek dünyadaki deneyimler, çoğu durumda, bir kuruluşun mali işlerini abartılı, bazen yanıltıcı ve aldatıcı bir durum sunarak yatırımcıları cezbetmenin hoş karşılanmayan bir şekilde uygulandığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu muhasebe sistemine bazen “aldatıcı muhasebe” de denmektedir ve bu terim iki bakış açısı ile tanımlanabilir. Birincisi, işletme muhasebesi uygulamalarındaki gerçek değişiklikleri tanıırken, ikincisi finansal bilgileri çarpıtma eğiliminde olan istenmeyen bilanço makyajlamalarını yansıtmaktadır. Ve bu ikinci bakış açısı normal olarak yaratıcı muhasebe olarak adlandırılmaktadır. Habibulla (Alam, 1988: 5'te bahsedildiği gibi), yaratıcı muhasebeyi aşağıdaki eylemlerden herhangi biriyle veya bunların bir kombinasyonu ile ilişkilendirir:

(a) Veri oluşturma, (b) belgelerin makyajlanması ve (c) hesap oluşturma, muhasebecinin seramik sanatçısı olarak algılanması.

Bu nedenle muhasebecinin meslek etiğine sıkı sıkıya bağlı kalması en önemlisidir. James Poon Teng Fatt'ın (1995: 997) haklı olarak belirttiği gibi, “Muhasebeciler, hizmet ettikleri kuruluşlara, mesleklerine, halka ve etik davranış standartlarını en yüksek seviyede tutma yükümlülüğüne sahiptir. Yetkili olmak ve gizliliği, bütünlüğü ve tarafsızlığı sürdürmek konusunda sorumlulukları vardır.”

Yaratıcı muhasebe, farklı insanlar için farklı anlamlara gelmiştir. Bu durumdan dolayı birçok farklı insan birçok farklı tanım yapmışlardır. Genel olarak hepsi aynı şeyi ifade etmişlerdir ama ifade ediş biçimleri farklı olmuştur. Yaratıcı muhasebe

kavramını farklı biçimde açıklayan belli başlı tanımlamalar aşağıdaki gibi ifade edilmiştir. Bu tanımlar;

Yaratıcı muhasebe, muhasebe kurallarının ve yasalarının yetkisi dahilinde kalırken raporlanan rakamları etkilemek için muhasebe bilgisinin kullanılmasını ifade eder, böylece şirketin fiili performansını veya konumunu göstermek yerine, yönetimin paydaşlara ne göstermek istediğini yansıtırlar. (Yadav, 2014:38)

Yaratıcı muhasebe, finansal muhasebe rakamlarının, mevcut kurallardan yararlanarak ve / veya bunların bir kısmını veya tümünü görmezden gelmek suretiyle hazırlayanın arzuladığı şeye dönüştürülmesidir. (Naser, 1993:2)

Ghosh (2010), yaratıcı muhasebeyi, muhasebe kurallarının, mevcut kurallardan yararlanarak ve / veya bu tür kuralların / kılavuzların bir kısmını veya tamamını göz ardı ederek, faillerin arzu ettikleri şeye dönüştürdükleri bir dönüşüm olarak tanımlamıştır.

Gerekli yasa ve düzenlemeleri izleyen, ancak bu standartların yerine getirmeyi amaçladığı şeylerden sapan muhasebe uygulamalarına yaratıcı muhasebe denir. Yaratıcı muhasebe, muhasebe de koyulmuş bazı kuralların, yasaların ve düzenlemelerin manipüle edilmediği takdirde, ilk sonuçlardan başka bir sonuç verecek şekilde manipüle edildiği, değiştirildiği veya yeniden düzenlendiği bir durumu içerir. Yaratıcı muhasebe, şirketin daha iyi bir imajını yansıtmak için yöneticilerin muhasebe standartlarındaki boşluklardan faydalanmasıdır. (Oyedokun, 2018:2).

Finansal raporlamada yaratıcılığın kullanımı, finansal tabloların unsurları ile oynamak olarak tanımlanabilmektedir. Bunu yapmak, varlıkların değerinin fazla tahmin edilmesi, yüksek stok seviyeleri, harcamaların azaltılması, amortisman yöntemlerinde değişiklik yapılması, vb. ile sonuçlanabilmektedir. (Shahid, Ali, 2016). Yaratıcı muhasebe teknikleri, muhasebe manipülasyonunu azaltmak amacıyla değiştirilen muhasebe standartlarındaki değişiklikleri takip etmektedir. Bununla birlikte, muhasebe standartlarındaki iyi niyetli değişiklikler genellikle muhasebe manipülasyonları için yeni fırsatların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Şirketler muhasebe standartlarını uyguladıkları da aynı zamanda kilit göstergeleri geliştirmek için “boşluklar” kullanmaktadırlar. (Karim ve diğerleri, 2016).

“Yaratıcı muhasebe” konusu, büyük şirketlerde (örneğin WorldCom ve Enron) ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektöründe meydana gelen son ciddi muhasebe skandalları nedeniyle önem kazanmıştır. Bu skandallar hem ulusal ekonomileri hem de dünya ekonomisini derinden etkilediğinden, yaratıcı muhasebe kavramı ve bu sorunun üstesinden gelme yolları işletme ve hükümetlerin gündemine girmiştir. Yaratıcı muhasebe ile ilgili ilginç olan nokta, yaratıcı muhasebe uygulamalarının muhasebe politikasının olmasının yanı sıra dolandırıcılık, manipülasyon veya aldatma nedeniyle hem yasal hem de yasadışı yönleri sahip olmasıdır. Yasal önlemlere ek olarak, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin etkin bir şekilde uygulanması, özel şirketlerin denetlenmesi ve devlet kurumlarının denetlenmesi özerkliği, etik kurallar ve şeffaflık yaratıcı muhasebe uygulamaları için önemli profesyonel-idari iyileştirme olarak kabul edilmektedir (Remenarić, 2018:193).

Yaratıcı muhasebe, kısa vadede bir şirketin işi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir, ancak uzun vadede hisse senedi fiyatlarında düşüş ve hatta iflasa neden olabilmektedir. Sayısız muhasebe skandalının ve aynı zamanda birçok muhasebe reformunun temelidir; bundan dolayı finansal raporlamanın şeffaflığı ve dürüstlüğündeki şüpheler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, Bhasin (2016), adli muhasebenin rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca, adli muhasebenin geleceğin en önemli ve aranan meslekleri listesinde olacağına dikkat çekmektedir (Remenarić, 2018:194).

1.4.YARATICI MUHASEBENİN NEDENLERİ

Araştırma çalışmaları, yaratıcı muhasebe davranışına yönelik yönetim motivasyonu (nedenleri) konusunu incelemiştir. Hepworth'a (1953) göre, gelire dayalı vergi gelirlerinin varlığı, hissedarların ve yönetimde çalışanların güvenlerini, öngörülen gelirlerdeki artış veya azalışlarla ilgili olarak istikrarlı kazançlarını ve psikolojik beklentilerini raporlayabilen güvenceye dayalı varlıkların varlığını içeren çeşitli motivasyonlar bulunmaktadır. (Yahaya, 2014:5)

Yaratıcı muhasebe tartışmaları esas olarak borsadaki yatırımcıların kararları üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Borsada işlem gören şirketlerin yöneticilerinin hesapları manipüle etmeye çalışmasının sebepleri aşağıdaki gibidir: (Amat, 1999:7)

- Kârın istikrarlı hale getirilmesi; şirketler genellikle, bir dizi dramatik yükseliş ve düşüşle istikrarsız kârlar göstermek yerine, kârda istikrarlı bir büyüme eğilimi bildirmeyi tercih ederler. Firmaların kârlarının yükselişte olduğu yıllar içinde gereksiz yere yükümlülükler ve varlık değerlerine karşı gereksiz yüksek hükümler sağlayarak, bu hükümlerin azaltılabilmesi ve böylece firmaların kârlarının düşüşte olduğu yıllarda rapor edilen kârların iyileştirilmesi yoluyla elde edilir. Bu yaklaşımın savunucuları, önümüzdeki yıllarda elde edilen verilere dayanarak bir yatırımın değerlendirilmesinin 'kısa süreliğine' karşı bir önlem olduğunu savunmaktadırlar,
- Tahminlerde yer alan sınırlamalara uymaktadırlar,
- Yaratıcı muhasebe, yapay olarak pozitif bir kâr trendi oluşturarak hisse fiyatını korumaya veya artırmaya yardımcı olabilir, ekonomik kuruluşun yeni hisselerden sermaye kazanmasına ve diğer ekonomik kuruluşların tüm ekonomik varlığı devralma girişimlerine direnmesine yardımcı olabilmektedirler,
- Eğer yöneticiler, şirket hisselerinde “içeriden bilgi edinme” işlemine başlarsa, piyasaya ilişkin bilgilerin yayınlanmasını geciktirmek için yaratıcı muhasebeyi kullanabilirler, böylece iç bilgiden yararlanma fırsatlarını arttırabilmektedirler.

Godwin Emmanuel Oyedokun yaratıcı muhasebe uygulamanın nedenlerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır (Oyedokun, 2018:3):

- **İç hedeflere ulaşmak için:** Yönetici, satış, kârlılık ve hisse fiyatları ile ilgili olarak üst yönetim tarafından belirlenen iç hedeflere ulaşmak için muhasebe kayıtlarını değiştirmektedir.
- **Dış beklentileri karşılamak için:** Çeşitli paydaşların beklentileri ile yüzleşmek yöneticilerin muhasebe kayıtlarını değiştirmesini sağlamaktadır.
- **Kârın istikrarlı hale getirilmesini sağlamak:** Bir dizi dramatik yükseliş ve düşüşle kalıcı kârlar göstermek yerine, kârda istikrarlı bir büyüme eğilimi rapor etmektedir.

- **Vergilendirme:** Yaratıcı muhasebe ayrıca, özellikle vergilendirilebilir gelir muhasebe numaraları ile ölçüldüğü zaman, bazı vergi avantajları arzusunun bir sonucu olabilmektedir.

Son olarak bahsedilecek olan yaratıcı muhasebeye başvurma nedenlerini sınıflandıran Jones (2010) bu nedenler ile ilgili şu sınıflandırmaları yapmıştır:

- **Kişisel teşvikler:** belirli ikramiye verilmesi, maaş zammı, iş güvenliği, kişisel memnuniyet;
- **Dış beklentiler:** analistlerin beklentilerindeki başarı, kâr elde etme, mevcut kurallarda istihdam;
- **Özel durumlar:** yeni hisse senetleri, kredi yönetimi, birleşme ve devralmalar, yeni yönetim ekibi;
- **Sahtekarlığı kapsayan:** varlıkların yanlış kullanımı.

Vergilendirme, yaratıcı muhasebe için önemli bir unsur olarak görülebilir. Yüksek profilli firmalar, düzenleyicilere daha az çekici olmaları ve dolayısıyla yüksek vergi harcamalarına maruz kalma olasılıkları daha düşük olma çabasıyla kazançlarını aşağıya doğru yönetmek için motive edilebilirler. Hale'e (1988) göre, yaratıcı muhasebe, devlet harcama kontrollerinden kaçmanın bir yolu olarak görülmüştür. Vergi, Niskanen & Keloharju (2000) tarafından Finlandiya bağlamında ve Japonya'da Herrmann & Inoue (1996) tarafından önemli bir teşvik olarak belirtilmektedir. Kazanç bazlı tazminat ayrıca yöneticilerin kazanç yönetimi tekniklerini uygulamalarını sağlayabilir (Yahaya, 2014:6).

1.5.YARATICI MUHASEBE ŞEKİLLERİ

Finansal bilgi manipülasyonu, genel muhasebe programları ve kanıt programları kategorilerine ayrılabilir. Muhasebe programları, yönetimin hesap bakiyelerini manipüle ederek veya finansal kalemleri ifşa ederek sahtekarlığa maruz bıraktığı manipülasyon yöntemleridir. Kanıt şemaları, yöneticiler tarafından sahtekarlığı gizlemek için kanıt oluşturmak veya gizlemek için gerçekleştirilen eylemlerdir (Gao ve Srivastava, 2007:6). KPMG (Uluslararası şirketler adına sektörleriyle ilgili denetim, vergi ve danışmanlık hizmetleri sunan, dünya geneline yayılmış bağımsız

firmaların bütün ağlarını dzenleyen ve ynlendiren firmadır.) bu sahtekarlık sınıfını sunmaktadır. Bunlar (KPMG, 2007):

- Yanlış gelir tespiti, varlıkların fazla gsterilmesi ve ykumluluklerin yetersiz sayılması gibi hileli finansal raporlama,
- Hırsızlık, zimmete para geirme, maaş bordrosu sahtekarlığı, sahtecilik, telif hakkı sahtekarlığı ve ihale sahtekarlığı dahil varlıkların yanlış kullanımı,
- Aldatıcı satış uygulamaları, gittikçe çoğalan gelir, sahte gelir ve fazla alım yapan mşteriler gibi hileli veya yasa dışı davranışlardan elde edilen gelir veya varlıklar,
- Gayri resmi bir komisyon ve rüşvet gibi hileli veya yasa dışı işlemlerden kaynaklanan gider veya borçlar,
- Çıkar çatışması, içeriden öğrenenlerin ticareti, ayrımcılık, çevresel ihlaller, antitröst uygulamaları ve rakiplerin ticari sırlarının çalınması gibi diğer suiistimlerdir.

Bir şirketin finansal bilgi manipölasyonu yapabileceğini gsteren yaygın örnekleri aşağıda sunulmuştur (Rezaee, 2009:98):

- **Kalitenin ve kazanç miktarının sürekli olarak bozulması:** Finansal tablo dolandırıcılığı olasılığını artıran en önemli katkı sağlayan faktörlerden biri, kazanç miktarında ve niteliğinde düşüş eğilimidir. Halka açık şirketlerin, önceki üç yıl boyunca kazancını gelir beyanında göstermeleri gerekmektedir. Dolayısıyla, kazanılan işlemlerin niteliği (örneğin, yinelenmeyen işlemler, uzun vadeli sözleşmeler, fatura ve bekletme işlemleri) gibi, son üç yılda bildirilen kazancın kalitesi ve finansal bilgi manipölasyonu olasılığını belirlemek için kazanç miktarının araştırılması gerekir.
- **Nakit yetersizliği:** Yönetim, nakit sayıları artan kazancın görünümünü yeterince desteklemediğinde kazancı artırmak için çeşitli kazanç yönetimi teknikleri kullanabilir. Denetçiler nakit paranın en iyisi olduğunu anlamalı ve bildirilen kazancın miktarını, kalitesini, güvenilirliğini ve meşruiyetini doğrulamak için nakit akış tablosunu kullanmalıdır. Finansal bilgi manipölasyonu muhtemelen rapor edilen kazançlar ve nakit kazançlar arasında bir denge olmadığı zaman mevcuttur. Örneğin, nakit sayıları aşağı doğru çekilirken kazançlar yükseliyor.

- **Stokların aşılması:** Stokların ve alacakların fazlalığı finansal farkların belirtileri ve finansal bilgi manipülasyonunun olasılığını gösterebilir. Envanter ve alacak hesabı dolandırıcılığı, yönetim tarafından kazancı yönetmek ve şirketin mali durumunu iyileştirmek için yaygın olarak kullanılan programlardır. Envanter sahtekarlığı, finansal bilgi manipülasyonuna en çok katkıda bulunan faktörlerden biridir, çünkü muhasebe karmaşıktır ve değerlendirme zordur. Envanter dolandırıcılığını etkili bir şekilde önlemek ve tespit etmek için envanter gözlem denetim ekibi, bir süredir kullanılmamış ya da alışılmadık yerlerde ya da davranışlarda bulunmayan envanterlere özel dikkat gösteren deneyimli, yetkin ve şüpheli personeli içermelidir. Kıdemli denetçilerin envanter değerlemesini dikkatlice düşünmeleri de gerekmektedir.
- **Aşırı agresif muhasebe:** Finansal bilgi manipülasyonuna katkıda bulunan bir diğer önemli faktör, şirketin agresif muhasebe ilkelerini, yöntemlerini ve gelir tanıma, amortisman, itfa, aktifleştirme ve maliyet erteleme gibi alanlarda kullanılmasındır. Bu tür muhasebe uygulamalarının kullanılması, operasyonel sonuçların, finansal durumun ve nakit gelirlerin görünümünü iyileştirme amacıyla yönetimin finansal bilgi manipülasyonu yapabileceği yönünde bir uyarı verir.

Tüm Yaratıcı Muhasebe teknikleri, bir işlem veya olayı kaydederken “uygunsuz bir hesabın borçlandırılması ve / veya kredilendirilmesi” şeklinde oluşabilmektedir. Uygulamaya göre, süreç aynı zamanda doğru hesabın doğru miktarda “borçlanmamasını ve / veya kredilendirilmemesini” de içermektedir. Bu konuyla ilgili örnekler aşağıdaki gibi verilebilmektedir (Shah, 2011:534-535):

Örnek 1:

X şirketi kendisine ait olan fabrikasının eskimiş ve hasar görmüş duvarını onarmak istemektedir. Fabrika duvarını onarmak için X şirketi bir ödeme yapar. Bu gider fabrika binalarının değerini artırmadığı için gider kalemidir; yalnızca önceki değere geri yükler. Şimdi, bu ödemenin Fabrika Menkul Kıymetler Hesabı'na borçlandırılması durumunda, bir varlığın fazla beyanı ve bir giderin beyanı ile sonuçlanacaktır. Bu da ilgili yılın Net Kârının aşırı beyan edilmesine ve bilançoda varlıkların fazla kullanılmasına yol açacaktır.

Örnek 2:

Aynı şirket bu sefer de fabrikaya güvenlikçi için yeni bir kulübe yapmayı planlamaktadır. Fabrikada yeni bir kulübe yapılması için ödeme yapılır. Fabrika binalarının değerini artırdığı için bu bir sermaye harcaması niteliğindedir. Şimdi, bu ödemenin Fabrika Tesisleri Onarım ve Bakım Hesabında borçlandırılması durumunda, bir masrafın aşırı beyanı ve bir varlığın olduğundan küçük gösterilmesi ile sonuçlanacaktır. Bu da bilançodaki toplam varlıkların gereğinden fazla değer kazanmasına ve ilgili yılın net kârının azalmasına yol açacaktır.

Örnek 3:

Bir şirket, yıl boyunca elde edilen belirli bir duran varlık üzerinde herhangi bir bahaneye göre herhangi bir değer düşüklüğü sağlamayacağına karar verir. Bu, Amortisman Gider hesabına (ve Gelir Tablosuna) borçlanmayacağı ve varlık hesabına (veya Amortisman Hesabına İlişkin Hükümler) kredilendirilmeyeceği anlamına gelir. Bu, yılın net kârının fazlalığına ve bilançoda varlıkların fazlalığının artırılmasına yol açacaktır.

Benzer yanlış beyanlarla biten bu örneğin bir varyasyonu, şirketin o yıla ait amortisman tutarından daha azını sağlamaya karar verdiği yerde olabilir.

Buna karşılık, bir şirket, belirli bir yılın sonuna doğru satın alınan ve sadece kısa bir süre için kullanılan bir varlığa bir yıl boyunca amortisman sağlamaya karar verebilir. Bu, Amortisman Gider hesabının (ve Gelir Tablosunun) aşırı borçlandırılacağı ve varlık hesabının (veya Amortisman Hesabı Hükümleri) fazla kredilendirileceği ve bu durumun Gelir Tablosunda daha yüksek harcamalar gösterdiğine ve varlıkların altında yer aldığına işaret ettiği anlamına gelir.

Örnek 4:

Bir şirket, peşin ödeme ile birlikte gelecekte mal alımı için bir sipariş alır. Şimdi avans tutarı şirket gerçekten malları teslim edene ve aynısı alıcı tarafından kabul edilene kadar bir sorumluluktur. Şirket avans tutarını Satış Hesabı'na borçlandırmaya karar verirse, Gelir Tablosunda gelirin aşırı derecede artmasına ve Bilançoda borç eksikliğine yol açacaktır.

Bu örneğin bir varyasyonu, yıl içinde fiilen teslim edilen malların doğru satış değerine karşılık gelmeyecek olan satış geliri hesabına uygunsuz bir miktarın kredilendirilmesi olabilir.

Yine bir başka varyasyon, satış vergisi (veya benzeri bir vergi) ile ilgilidir. Eğer bir şirket 16 TL'lik satış vergisini çekecek olan 100 TL için mal satıyorsa, girişin borçlu nakit veya alacağı 116 TL, kredili satış 100 TL ve kredili satış vergisi 16 TL olmalıdır. Bununla birlikte, bir şirket 116 TL tutarındaki tutarın tamamını satış geliri için kredilendirmeyi tercih edebilir ve böylece 16 TL'lik bir yükümlülüğü yıl için gelir olarak kabul edebilir. Şirket, satış vergisini sonraki muhasebe döneminde ilgili vergi makamlarına gerçekten ödediğinde, bu tutarı gider olarak kabul ederek Satış Vergisini ve kredi nakdini borçlandırabilir. Etkili bir şekilde, bu, cari dönem satışlarının, dönem sonu Bilançoda bir borç gösterilmediği gibi aşırı beyan edildiği anlamına gelir. Ayrıca, geçerli bir dönemin maliyetinin (satış vergisi, 16 TL) bir sonraki döneme aktarıldığı anlamına gelir.

Örnek 5:

Bir tür garanti kapsamında olan malları tedarik eden şirketler (örneğin bilgisayar yazılımı satıcıları, motorlu taşıt üreticileri vb.) genellikle satışların tamamının satış hesabına borcunu ödememektedir. Satış gelirinin bir kısmını, cari yılın sonraki hesap dönemlerinde alınan satışlara karşı taleplerle ilgili maliyetlerden borçlu olmak üzere borçlandırılmak üzere bir Karşılık Hesabına aktarırlar. Bununla birlikte, uygulamada, esas olarak karşılık hesabındaki taleplerle ilgili maliyetleri borçlandırmazlar; önceki yıllarda tedarik edilen mallarla ilgili olsalar bile, tüm masrafları nominal hesaplara borçlandırmaya devam ederler. Gereksiz veya haksız hükümlerin oluşturulması, bir gelir kaleminin borç olarak kabul edildiğini, yani satış geliri hesabının akredite edilmediğini ve karşılıklar hesabının fazla kredilendirildiğini ve Bilançoda borç olarak gösterildiğini gösterir.

Yaratıcı muhasebe teknikleri 5 başlık altında toplanabilmektedir. Bunlar; varlık ve gelirlerin olduğundan fazla gösterilmesi, yükümlülük ve giderlerin eksik bildirim, değerlendirme işlemlerinde yaratıcı muhasebe, yanlış, yetersiz veya atlanılan bildirimler, açıklamalar ve özellikli işlemlerin muhasebeleştirilmesinde yaratıcı muhasebe uygulamaları şeklindedir. Bu teknikler aşağıdaki bölümlerde açıklanacaktır (Balaciu, 2007:937).

1.5.1.Varlık ve Gelirlerin Olduğundan Fazla Gösterilmesi

Varlık ve gelirlerin olduğundan fazla gösterilmesi yaratıcı muhasebe tekniklerinde en sık gözlemlenen tekniklerden birisidir. Bu teknik, varlıkların daha sahip olunmadan bilançoya kaydedilmesi ya da gelir tablosundaki gider kalemlerinin aktifleştirilmesi, varlıkların değerlendirilmesinin piyasadaki değerinin çok üstünde yapılması ya da değer düşüklüğünün hiç veya şirketin çıkarlarını sağlayacak şekilde yapılması şeklinde görülmektedir. Bu teknik uygun olmayan gelir tanınması ve bir kerelik kazançlarla gelirin yüksek gösterilmesi şeklinde sınıflandırılabilir (Balıkçı, 2016:69).

1.5.1.1.Uygun Olmayan Gelir Tanınması

Yaratıcı muhasebe uygulamaları genellikle kazançlar üzerindeki doğrudan etkisinden dolayı gelir tanıma ile başlamaktadır. Erken ve fiktif gelir, tanıma uygun olmayan gelir tanınması tekniğidir. Erken gelir tanıma, meşru bir satış için gelirin, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin öngördüğünden önceki bir dönemde tanınmasıdır. Hayali gelir tanıma ise, var olmayan bir satış için gelirin kaydedilmesidir (Bello, 2016:14).

Fiktif veya uydurma gelirler, gerçekleşmemiş olan mal veya hizmet satışlarının kaydedilmesini içermektedir. Hayali satışlar en çok sahte veya hayali müşterileri içermektedir, ancak meşru müşterileri de içerebilmektedir. Örneğin, malların teslim edilmemesi veya hizmet verilmemesine rağmen meşru bir müşteri için kurgusal bir fatura hazırlanabilir. Muhasebe dönemi sonunda, satış sahtekarlığını gizlemeye yardımcı olacak şekilde ters çevrilecektir. Bununla birlikte, dönemin yapay olarak yüksek gelirleri, yeni dönemde daha hayali satışlara duyulan ihtiyacı yaratarak gelir kaybına neden olabilir. Başka bir yöntem ise meşru müşterileri kullanmak ve faturaları yapay olarak şişirmek veya değiştirmek, fiilen satılanlardan daha yüksek miktarları yansıtmaktır.

1.5.1.2.Bir Kerelik Kazançlarla Gelirin Yüksek Gösterilmesi

Şirkete ait olmayan ancak kasıtlı olarak gelir bölümüne eklenen gelire, fiktif (gerçek olmayan) gelirler denir. Çalışanlar, promosyonlarını artırabilecek satış hedeflerini gerçekleştirmek istedikleri için satışları artırmaya çalışırlar. Bu satışlar şirketin fiili müşterisine yapılabilir veya sadece çalışanların sahtekarlık yapması için kayıtlarda bulunan sahte müşteriler olabilir. Örneğin, bir şirket sözleşmeye dayalı

satışları, üretilen malların konumuna bakan ve bunları gelir olarak tanıma kriterlerine uymayan müşterileriyle birlikte kaydeder. Bu kayıt, gelirin önceden kaydedilmiş kaydı olarak sınıflandırılmıştır. Müşterinin takdirine bağlı olduğu durumlarda, varlığın satın alınıp alınmayacağına seçilmesi durumunda, müşteri satın alma işlemini onaylayana kadar muhasebe girişi geçilmemelidir. Şirketlerin iç politikaları muhasebe standartlarına zarar verebilir. Örneğin, bir şirket ürünlerini sevk eder ve varlıklar müşterilerin tesislerinde teslim edilip kurulmadığı için standarda göre doğru olmayan gelirleri tanır (<https://fraudfighting.org/>).

Yetkili satışları kaydeden muhasebeciler, ilk önce bir varlığın alım girişini kaydetmeyi seçer. Varlık alımı karşılığın yatırılan tutar, yıl sonunda alacak hesabının iptal edilmesiyle tersine çevrilir. Sonuç olarak, satış miktarı aynı kalırken, o satışa karşı para alacağına dair kanıtlar imha edilirken, muhasebeciler alacak hesabına karşı parayı tersine çevirir. Şimdi, sonuçlar, aşırı miktarda artan varlık ve gelirlerde ortaya çıkmaktadır. Bir Hintli şirket olan Satyam Computer Services Limited (Satyam), çalışanlarının 1 milyar dolar tutarında titiz satışlar kaydettiğini, çünkü yanlış satışların ticari işlemleri sonlandırabileceğini gösterdi. Şirket çalışanlarının, iç kontrol sistemini kötüye kullandıkları ve bilgi erişimini müdürün merkezine kısıtladığı için 6.000 sahte fatura çıkardıkları tespit edildi. Dahası, çalışanlar ayrıca satış gelirinin meşruiyetini kanıtlamak için sahte banka hesaplamaları yarattı. Denetim sırasında denetçiler, sahtekarlığın tespit edilmesinin birkaç yıl sürdüğü için şirket içinde oluşturulan iddia edilen banka onayına güvendiler (<https://fraudfighting.org/>).

Hayali gelirler çoğunlukla büyük markalar için satış yapar. Bu durumda risk, bu işlemlerin ait oldukları dönemde kaydedilmemesidir. Satışlardaki aşırı artışlar nedeniyle, muhasebeciler finansal tabloları değiştirebilir ve hizmetlerin önceki yıllarındaki gelirlerini kişisel mali çıkar kriterlerine göre kaydedebilirler. Bu aynı zamanda borçluların mali durumlarını ve genel olarak yanlış beyanlarını da şişirecektir (<https://fraudfighting.org/>).

Şüpheli yaklaşım, yanlış gelirleri tespit etme sürecinde çok önemlidir. Ayrıca, işlemlerin yüksek hacimli olduğu ve olağandışı olduğu denetim prosedürlerinin kapsamını artıran, göz önünde bulundurulması gereken bazı faktörler vardır. Aynı zamanda, miktarı yüksek olan ve yıl sonuna kadar gerçekleşen satışlar için makul zaman harcamayı da içerebilir. Satın alma siparişlerindeki iptal maddeleri, şartların şu

ana kadar karşılanmadığı için satışın yanlış kaydedildiğini gösterebilir (<https://fraudfighting.org/>).

Fiktif satış belirtileri;

- Yüksek miktarda alacak,
- Kaydedilen satışları takip etmek için belgesel kanıtlar elde etmek zor,
- Satışlarda, operasyonlarda ve personel sayısında ve endüstride belirgin bir kanıt olmadan artış,
- Düşük nakit akışı durumudur.

Muhasebeciler, mali tabloları kendi isteklerine göre etkilemek için gelir ve giderleri yanlış zamanlamalarda kaydedebilirler. Bu, yönetim seti hedeflerine ulaşmak için arzu ettikleri dönemde satışları artırmalarını ve mali çıkarlarının onlara yatmalarını sağlar. Muhasebe standardı, şartların yerine getirilmesi durumunda gelirlerin kaydedilmesi gerektiğini belirtirken, muhasebeciler yanlış satışları temsil eden mali tabloları gösterebilir. Bazı durumlarda, sağlanan hizmet yüzdesine bağlı olarak gelirler düzenli aralıklarla tanınmalıdır. Muhasebe standardının niteliği, muhasebecilerin satışları yanlış zamanlarda kaydederek yönergeleri ihlal etmesine izin verebilir (<https://fraudfighting.org/>).

Muhasebe kuruluşları, mesleki ve etik gerekliliklere uymak için muhasebe standartlarının geliştirilmesi üzerinde sürekli çalışmaktadır. Örneğin, inşaat sözleşmelerinden elde edilen gelir 2014 yılında revize edilmiştir. Standardı yeniden tasarlanmanın amacı, satışların sahtekarlıktan arındırılmasını sağlamak ve finansal gelir tablosunda gerçek ve adil bir gelir görüşü kaydedilmesini sağlamaktır. Gelir standardında, sözleşmenin tanımlanması, sözleşmenin başlatılmasından doğan yükümlülükler, fiyatın belirlenmesi ve en önemlisi gelirin gerçek ve zamanında tanınması için doğru tutarın kaydedilmesi dahil olmak üzere tüm hususlar güncellenmiştir (<https://fraudfighting.org/>).

1.5.2. Yükümlülüklerin ve Giderlerin Eksik Bildirimi

İşletmeler yaratıcı muhasebe tekniklerine kârlarının olduğundan daha fazla göstermek amacıyla başvurmaktadır. Kârlarını daha fazla göstermek için gelir kalemlerinde manipülasyon yaptıkları gibi gider kalemlerinde de manipülasyon yapmaktadırlar. Bu şekilde işletme kendisi için nasıl en iyi sonucu alacaksa o şekilde

ya kârını yükseltecek ya da kârını düşürecek yaratıcı muhasebe teknikleri seçebilmektedir (Balıkçı, 2016:84).

İşletmelerin gider kalemleri ile yaptıkları yaratıcı muhasebe tekniklerini genel olarak 3 başlık altında sınıflandırabiliriz. Bu teknikler; giderlerin uygun olmayan şekillerde aktifleştirilmesi, muhasebe politikalarının değiştirilmesi ve cari giderlerin daha önceki dönemlere kaydırılması şeklindedir. Bu teknikler aşağıda tek tek incelenmiştir.

1.5.2.1.Giderlerin Uygun Olmayan Şekillerde Aktifleştirilmesi

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile bir şirketi finansal olarak daha güçlü hale getirmenin en yaygın yöntemlerinden biri, aktifleştirme veya giderlerin ertelenmesidir. Bu yöntem anında net geliri azaltan ve bunları varlığa dönüştüren giderleri alır (Zack, 2013:49).

Aşağıdakiler de dahil olmak üzere, yanlış aktifleştirme için en muhtemel aday olan birkaç gider sınıfı vardır (Zack, 2013:49):

- Kuruluş ve örgütlenme maliyetleri,
- Araştırma ve geliştirme maliyetleri,
- Onarım ve bakım (maddi duran varlık olarak aktifleştirilen),
- Yazılım geliştirme ve satın alma,
- Web siteleri,
- Maddi olmayan duran varlıkların geliştirilmesi,
- Reklamcılık,
- Diğer ertelemeler ve ön ödemeli masraflar.

Yanlış aktifleştirme için muhtemel aday olan gider sınıflarından önemli olan kuruluş ve örgütlenme maliyetleri ve araştırma ve geliştirme maliyetleri aşağıda açıklanmıştır.

1.5.2.1.1.Kuruluş ve Örgütlenme Maliyetleri

Tüm kuruluş ve örgütlenme maliyetleri gerçekleştiği zaman giderleştirilmelidir. Kuruluş faaliyetleri, “yeni bir tesis açmak, yeni bir ürün veya hizmet sunmak, yeni bir bölgede iş yapmak, yeni bir müşteri sınıfı veya hak sahibi ile iş yapmak, yeni bir süreç başlatmak ile ilgili bir kerelik faaliyetler ya da mevcut bir tesis veya yeni bir operasyon

başlatmak olarak tanımlanmaktadır. Kuruluş faaliyetleri, yeni bir kuruluşun organizasyonu ile ilgili aktiviteleri içermektedir.”. Bu maliyetler (Zack, 2013:49):

- Envanter edinme veya üretme maliyetleri,
- Maddi olmayan duran varlık edinme maliyetleri (ancak, kuruluştaki faaliyetlere tahsis edilen bu tür varlıkların kullanım maliyetleri),
- Dahili kullanım yazılımı maliyetleri gibi dahili olarak geliştirilen varlıklar ile ilgili maliyetler (ancak, başlangıç faaliyetlerine tahsis edilen varlıkların kullanım maliyetleri),
- Araştırma ve geliştirme maliyetlerinin muhasebesi konusunda sevk edici olan maliyetler,
- Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından yapılan fon yaratma maliyetleri,
- Sermaye artırma maliyetleri,
- Reklam maliyetleri.

Denetçiler ve araştırmacılar, yanlış aktifleştirme için yeni konular, bölümler, ürün hatları vb. dahil olmak üzere, kuruluş aşamasından geçen bir şirket ile bağlantılı olarak aktifleştirilen varlıkları her zaman dikkatli bir şekilde incelemelidir.

1.5.2.1.2.Araştırma ve Geliştirme Maliyetleri

Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge), yeni ürünler oluşturmak için firmalar tarafından yönetilen faaliyetleri tanımlarken kullanılan bir terimdir. Terimin en geniş anlamı, ticari satıştan önce ürünlerin test edilmesi için yapılan temel bilimsel araştırma faaliyetlerini kapsar. Ar-Ge için yapılan toplam harcama firmaların ve ülkelerin yenilikçi performansının en sık kullanılan göstergelerinden biridir (Hall, 2006:1).

Giderleri uygun olmayan bir şekilde aktifleştirilmesi için muhtemel bir aday olarak tanımlanan kategorilerden biri de araştırma ve geliştirme maliyetleridir. Araştırma ve geliştirme maliyetleri gerçekleştiği zaman gider olarak yazılmalıdır (Zack, 2013:51).

Ar-Ge'nin işletme gideri olarak ele alınması hem işletme hem de net gelirin düşürülmesinde hemen etkilidir. Araştırma harcamaları sonucunda olumsuz kazanç

elde eden şirketler için vergi sonrası etki daha da artacaktır, çünkü vergi avantajı gelecek dönemlere kadar ertelenmek zorundadır (Damodaran, 1999:4).

Araştırma harcamalarının işletme gideri olarak ele alınması, araştırma harcamalarının aktif yaratmadığı anlamına da gelir. Dolayısıyla, dahili araştırmalardan çıkan patentler bilançoda varlık olarak gösterilmeyecektir. Buna karşılık, üçüncü şahıslardan edinilen patentler varlık olarak değerlendirilebilir. Patentlerin gösterimindeki bu çelişki, önemli araştırma harcamaları olan firmalarda yaratıcı muhasebe uygulanmasına yol açmıştır (Damodaran, 1999:4).

1.5.2.2.Muhasebe Politikalarının Değiştirilmesi ve Cari Giderlerin Daha Önceki Dönemlere Kaydırılması

Muhasebe kuralları bir şirketin farklı muhasebe yöntemleri arasında seçim yapmasına izin verir. Örneğin, varlık değerlemesi ile ilgili (Uluslararası Muhasebe Standartları, cari olmayan varlıkları yeniden değerlendirilmiş tutarlar veya gerçeğe uygun değerleri ile taşımak arasında bir seçime izin verir). Bir şirket bu nedenle tercih ettikleri imajı veren muhasebe politikasını seçebilir. Muhasebe standartları ve politikaları, ticari işlemlerin her yönünü kapsayamaz. Genel olarak belirtilen muhasebe politikalarının kötüye kullanılması, gelir tanıma standartlarındaki boşluklardan yararlanılmasını içerir. Muhasebe standartları, tahminde bulunmak, olayları tahmin etmek, değerlendirmek ve tahmin etmek için yönetime takdir yetkisi verir. Örneğin, amortisman hesaplamak için yapılan faydalı ömür tahminidir. (Oyedokun, 2018:4)

İşletmeler finansal tablolarında çok fazla görülmesini istemediği gider kalemlerini gizleyerek finansal tablo kullanıcılarına istedikleri bir görünüm sunmak için yaratıcı muhasebe teknikleri kullanmaktadırlar. İşletmeler bu giderleri bir sonraki döneme aktararak bunu gerçekleştirebildikleri gibi giderlerini bir önceki döneme kaydırarak da yapabilmektedirler. Giderlerin bir sonraki döneme kaydırılmasıyla bir önceki döneme kaydırılması arasında çok büyük bir fark bulunmaktadır. İşletme giderlerini bir sonraki döneme kaydırırsa gelecek dönem yine o giderle ilgilenmek zorunda olacaktır ama gider bir önceki yıla kaydırılırsa işletme bir daha o giderle uğraşmak zorunda kalmayacaktır. (Balıkçı, 2016:88)

1.5.2.3.Uzun Dönemli Amortisman Ayrılması

Bir projenin varlığının ömrü boyunca yazılı mahsuplaştırılma giderinin itfa edilmesi, istenen sonuçları elde etmek için bir şirket, bir projenin ilgili varlığının geliştirme harcamasını yalnızca maliyetini önümüzdeki birkaç yıla aktarmak için itfa edebilir. Varlıkların ömrünün yöneticiler veya organizasyonun ilgili departmanı tarafından belirlendiği ve uzun ömürlü varlıkların hesap defterlerinde uzun süre amortisman göstereceği gözlenmiştir. Bu kararlar veya varlıkların ömrünü belirleme konusundaki tahminler, istenen sonuçları elde etmek için yaratıcı muhasebeye yol açabilir. Yöneticiler vergiden kaçınmayı planlıyorlarsa, uzun vadede amortisman göstermeleri için şirketin varlıklarının uzun ömürlü olduğunu tahmin edebilirler. (Ndebugri ve Senzu, 2017:5)

Belli bir amortisman yöntemi seçeneği veya başka bir şekilde, girişimin muhasebe politikasıyla bağlantılı olarak, sistematik bir şekilde görevlendirilmesi, bir varlığın faydalı ekonomik ömrü boyunca amortismanının kâr ve zarar üzerinde etkili olmasını sağlar. Bu nedenle, farklı bir amortisman yöntemi, sonuç üzerinde farklı bir etkiye sahiptir. Seçilen yöntemle ilgili olarak, harcamaların tahsisinde zaman içerisinde değişiklik yapılır. Farklı faydalı ömür seçenekleri farklı harcamalara yol açmaktadır. (Cosmin, 2010:106)

Amortisman sürelerinin uzatılması için, daha önce kapitalize edilmiş olan maliyetler, harcamaları azaltmak ve kazancı artırmak için de kullanılır. (Bello, 2016:14)

1.5.3.Değerleme İşlemlerinde Yaratıcı Muhasebe

Değerleme kavramı göreceli bir kavramdır ve kişiden kişiye değişebilmektedir. Bu nedenle yaratıcı muhasebe uygulamalarında kullanılmaktadır. İşletmeler değerlemeyi farklı hesaplar üzerinde yapmaktadırlar. Bu hesaplar, stoklar, menkul kıymetler ve duran varlıklardır.

1.5.3.1.Stok Değerleme

Stoklar, yaratıcı muhasebe için yeterli imkânlar sağlamaktadır. Stokları içeren yaratıcı muhasebe uygulamaları fırsatları normalde stokları olduğundan daha fazla göstermeyi (ve bunun sonucunda satılan malların maliyetini ve kârı olduğundan fazla

göstermeyi) içermektedir. Stokları içeren en yaygın yaratıcı muhasebe uygulamaları riskleri aşağıdakileri içermektedir (Zack, 2013:64-65):

- Yıl sonu stok sayısının çeşitli yöntemlerden herhangi birini kullanarak envantere rapor edilen miktarı olduğundan fazla göstermek için değiştirmek:
 - a) Sayım sayfalarını veya kayıtları değiştirme,
 - b) Sahte ek sayfa veya kayıt ekleme,
 - c) Aynı öğeleri bir konumdan diğerine taşıyarak aynı kez sayma,
 - d) Boş kutuları sayarak olduğu gibi envantere olmayan öğeleri dahil etmek,
 - e) Uygun olmayan sayıları sistematik olarak atayan veya sözde yandan envantere sahte kayıtlarını oluşturan bir bilgisayar programını kullanmak,
 - f) Bir bağlı kuruluşun sahip olduğu envanter kalemlerine yanlış dahil etmek.
- Yıl sonunda uygunsuz satış kesme teknikleri uygulamak (örneğin, fatura ve bekletme işlemlerinin manipülasyonu, vb.)
- Yanlış etiketleme gibi tekniklerin kullanılmasıyla şişirilmiş birimin maliyetine yol açan, bunları yanlış sınıflandırarak (örneğin, düşük maliyetli bir envanter öğesini daha yüksek bir maliyet kalemi olarak nitelendirerek) aşırı değerlendirme yapmak
- Kabul edilen envanter akış modelini yanlış uygulamak
- Envanter için uygunsuz üst düzenlemeleri kullanılmak (örneğin, ayrıntılı envanter sistemine yansıtılmayan genel muhasebe seviyesinde yapılan ayarlamalar)
- İşgücü ve genel masraf oranlarını imal edilen ürünlere yanlış uygulanmak
- Birim maliyetleri azaltmak için satıcı faturalarını veya diğer destekleyici belgeleri değiştirmek

Stok değerlendirme yöntemi ile ilgili olarak yapılabilecek yaratıcı muhasebe uygulamaları tekniklerini Rıdvan Bayırlı (2006:177-178) aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır;

- FIFO (ilk giren ilk çıkar) ile ağırlıklı ortalama yöntemlerinden şirket amacına en uygun olanı seçmesi,
- Şirketin kullandığı stok değerlendirme yöntemini amacına ve çıkarına uygun olarak değiştirmesi,
- Normalde aynı stok değerlendirme yöntemlerinin kullanılması gereken benzer özelliklerde ve kullanım da olan stokların değerlemesinde farklı yöntemlerin kullanılması,
- Şirketin aynı stok için farklı değerlendirme yöntemleri kullanması,
- Ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi ile hareketli ortalama maliyet yöntemi arasında şirketin kendi çıkarlarına ve amaçlarına uygun olanı seçmesi ve ileriki dönemlerde bu seçimi yine çıkarları doğrultusunda değiştirebilmesi,
- Net gerçekleşebilir değere ilişkin tahminin gerçeğe uygun olmayan şekilde yapılması.

1.5.3.2.Menkul Kıymetlerde Değerleme

Menkul kıymetler; faiz geliri elde etmek ya da fiyat hareketlerinden yararlanarak kâr elde etmek ve gerek duyulduğunda geri satmak amacıyla elde edilen ve geçici bir süre boyunca elde tutulan menkul kıymet araçlarını (hisse senedi, tahvil, hazine bonusu, finansman bonusu, vb.) ifade etmektedir (Sevilengül, 2014: 195).

Menkul kıymetlerin değerlendirilmesi ile ilgili hükümler TMS 39'da düzenlenmiştir. TMS 39 menkul kıymetleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır. (Örten vd., 2014: 438);

- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar,
- Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar,
- Satışa Hazır Finansal Varlıklar.

Bu sınıflandırma, şirketlerin menkul kıymet araçlarını hangi amaç doğrultusunda elde ettiklerine ve ellerinde bulundurduklarına göre yapılmaktadır. Menkul kıymetlere ilişkin bu şekilde TMS 39'da bir sınıflandırmanın olması, şirketlerin geçici yatırımlarını hangi amaçla yaptıklarını ortaya koymaktadır. Bunun sonucunda,

finansal bilgi kullanıcılarının alacakları kararları daha doğru almaları kolaylaşmaktadır. (Özulucan v.d., 2017:237)

Menkul kıymetler sınıflandırmalarına göre aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmektedir (Zack, 2013:71);

1. Vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler: Borcun sahibinin vadeye kadar elde tutma niyeti ve kabiliyetine sahip olduğu menkul kıymetler. Bu menkul kıymetler, riskten korunma konusu kalem olmadıkça itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden taşınacaktır. Genellikle itfa edilmiş maliyette taşınmasına rağmen, vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler, geçici bir değer düşüklüğünün olması durumunda gerçekleşmemiş zararların tanınmasına tabi tutulur.

2. Alım satım amaçlı menkul kıymetler: Yakın vadede satma amacıyla öncelikle alım ve satım amaçlı borçlar ve özkaynak senetleri. Bu menkul kıymetler, gerçeğe uygun değerden tekrarlanarak, kazançlar içerisindeki gerçekleşmemiş kazançlar ve kayıplarla (yani işletmenin kâr veya zararına dahil) rapor edilir.

3. Satılmaya hazır menkul değerler: Mevcut menkul kıymetler veya alım satım amaçlı menkul değerler olarak sınıflandırılmayan borçlanma ve hisse senetleri. Bu menkul kıymetler gerçeğe uygun değerleri üzerinden, gerçekleşmemiş kazançlardan hariç tutulur ve kâr veya zarardan ziyade diğer kapsamlı gelirlerde rapor edilir.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının menkul kıymet değerlemesinde uygulanabileceği üç durumdan söz edilebilir. Bu durumlar (Bayırlı, 2006:174);

- Menkul kıymet elde etme amacının bilinçli olarak yanlış bir şekilde belirtilmesi,
- Menkul kıymetlerde değer düşüklüğü daha meydana gelmeden değer düşüklüğü için karşılık ayrılması,
- Menkul kıymetlerde değerlendirme yapılırken, değerlendirme seçeneklerinden amaca uygun olanın seçilmesi.

1.5.3.3.Duran Varlıklarda Değerleme

Finansal tablolar, sabit varlıklarla ilgili belirli bilgileri ifşa etmektedir. Birçok işletmede, bu varlıklar arsa, binalar, tesis ve makineler, taşıtlar, malzeme ve teçhizatlar, şerefiyeler, patentler, ticari markalar ve tasarımlar gibi çeşitli kategorilerde gruplandırılır (Accounting Standard (AS) 10:98).

Duran varlıklar üç açıdan yaratıcı muhasebeye uygun bir uygulama olmaktadır. Bunlar;

- Elde etme sırasında değerlendirme,
- Elde etme sonrası değerlendirme,
- Amortisman ayırma uygulamaları.

Bir duran varlık elde edilme anında değerlendirme yapılmalıdır. Bir duran varlığın finansal tablolara yansıtılabilmesi için, duran varlığın gelecekteki ekonomik faydalarının işletmeye aktarılabilmesinin olası olması ve duran varlığın maliyetinin güvenilir şekilde ölçülebilmesi gerekmektedir (Balıkçı,2016:95).

Duran varlığın elde edilmesinden sonraki aşamada değerlemesi TMS 16 açıklanmıştır. Buna göre; Bir işletme muhasebe politikası olarak “maliyet modelini” ya da “yeniden değerlendirme modelini” seçer ve bu politikayı ilgili maddi duran varlık sınıfının tamamına uygular (Balıkçı,2016:95).

Amortisman ayırma uygulamaları yaratıcı muhasebe de en çok kullanılan değerlendirme işlemidir. Bunun sebebi amortisman ayırma işleminde yöneticilerin çok inisiyatifinin olmasıdır. Bu inisiyatif, ekonomik ömür süresinin tespit edilmesi ve amortisman yönteminin tercih edilmesi konularını kapsamaktadır. Ancak vergi kanunları ile birlikte bir ölçüde sınırlandırılmaktadır (Bayırlı, 2006:180).

1.5.4.Yanlış, Yetersiz veya Atlanılan Bildirimler, Açıklamalar

Muhasebe ilkeleri, finansal tabloların makul şekilde ayırt edici bir kullanıcının yanlış yönlendirilmesini önlemek için gerekli tüm bilgileri içermesini gerektirir. Notlar, açıklamaları ortaya çıkarmalı ve potansiyel yatırımcıları, alacaklıları veya finansal tabloların diğer kullanıcılarının yanlış anlaşılmasını önlemek için gereken diğer bilgileri içermelidir.

Yönetim, tüm önemli bilgileri mali tablolarda ve yönetimin tartışma ve analizinde uygun şekilde ifşa etme yükümlülüğüne sahiptir. Ek olarak, açıklanan bilgiler yanıltıcı olmamalıdır. Mali tablo dolandırıcılığına neden olan uygunsuz açıklamalar genellikle aşağıdakileri içerir:

- Sorumluluk ihmalleri,

- Bilanço tarihinden sonraki olaylar,
- Yönetim dolandırıcılığı,
- İlişkili taraf işlemleri,
- Muhasebe değişiklikleri.

Genel olarak, finansal tablo kullanıcılarının yanlış yönlendirilmemesi için üç tür muhasebe değişikliğinin açıklanması gerekir: muhasebe ilkeleri, tahminler ve raporlama birimleri. Bu muhasebe değişiklikleri için gerekli işlem türleri arasında ve yargı bölgelerinde değişiklik göstermesine rağmen, bunların tümü manipülasyona açıktır. Örneğin, dolandırıcıların, şirketin mali tablolarının daha zayıf görünmesine neden olması durumunda muhasebe ilkesindeki bir değişiklik için finansal tabloları geriye dönük olarak geri döndürmede başarısız olabilirler. Aynı şekilde, amortisman tabi varlıkların faydalı ömürleri ve tahmini kurtarma değerleri veya garanti veya diğer yükümlülüklerin belirlenmesinin altında yatan tahminler gibi tahminlerdeki önemli değişiklikleri ifşa etmeyebilirler. Yönetime özel olarak sahip olunan varlıklar ekleyerek veya raporlanan sonuçları iyileştirmek için şirkete ait bazı birimler hariç tutularak gizlilik raporunu değiştirebilirler (<https://www.forensicaccounting.club/financial-statement-fraud-improper-disclosures/>).

1.5.5.Özellikli İşlemlerin Muhasebeleştirilmesinde Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapılmasına olanak sağlayan bir diğer alanda özellikli işlemlerin muhasebeleştirilmesidir. Özellikli işlemler esasında çok çeşitlilik göstermektedir. Ancak burada işletme birleşmeleri ve özel amaçlı girişimlerde yaratıcı muhasebe teknikleri açıklanmaktadır.

1.5.5.1.İşletme Birleşmeleri Sırasında Uygulanan Yaratıcı Muhasebe

Bir işletme birleşmesi, esasen, bir edincinin bir veya birden fazla işletmenin kontrolünü aldığı bir olay veya işlemdir. Ayrıca, bir işletme, yatırımcı üyelere veya diğer katılımcılara, mal sahiplerine ve üyelerine bir geri dönüş sağlamak amacıyla yönetilebilecek ve yürütülebilecek bir dizi bütünleşik varlık ve faaliyet olarak tanımlanabilir. Genel olarak, işletme birleşmeleri, bir şirketin başka bir şirkette kontrol

sağladığı işlemler anlamına gelir. Bir işletme birleşimi, iki veya daha fazla işletme kuruluşunun varlıklarının, tek sahiplik altında tek bir varlık olarak birleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bir işletme birleşimi, gönüllü bir satın alma, bir birleşme veya düşmanca bir devralma yoluyla kolayca yönetilebilir. Çoğu durumda, bir işletme birleşimini yönetmenin tercih edilen bir yolu, kontrol edici miktarda stok elde etmek olabilir.

(https://www.readyratios.com/reference/accounting/business_combination.html)

Bir işletme bir başka işletme ile birleştiğinde veya bir şirket edindiğinde, ortaya çıkan muhasebe işlemi yaratıcı muhasebe uygulanmasına yol açmaktadır. Elde edilen varlıklar ve üstlenilen yükümlülüklerin tümü, defterlere kaydedilmelidir. Bu, birtakım muhasebe zorlukları doğurur ve muhakeme ve tahminde önemli bir kullanım gerektirir. Ne zaman bu kadar yargı ve tahmin söz konusu olursa, yaratıcı muhasebe riski de artmaktadır (Zack, 2013:120).

İşletme birleşmeleri uluslararası olarak UFRS 3 de açıklanmaktadır. Ülkemizde ise UFRS 3 birebir çevrilerek TFRS 3 de açıklanmaktadır. TFRS 3' e göre ülkemizde işletme birleşmelerinde 'satın alma yöntemi' kullanılmaktadır (TFRS 3, Madde 4).

Bir işletme birleşmesi normalde varlıkların alımı ve borçların varsayılmasıyla sonuçlanır. Satın alınan varlıklar bir işletme oluşturmuyorsa, satın alımları bir işletme birleşmesi değil bir varlık kazanımı olarak muhasebeleştirilmelidir (Zack, 2013:121).

Satın alma yönteminin uygulanması aşağıdakileri gerektirir (TFRS 3, Madde 5):

- Edinen işletmenin belirlenmesi;
- Birleşme tarihinin belirlenmesi;
- Edinilen tanımlanabilir varlıkların, üstlenilen tanımlanabilir borçların ve azınlık paylarının finansal tablolara yansıtılması ve ölçülmesi; ve
- Şerefiye veya pazarlıklı satın alma sonucunda oluşabilecek kazancın muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi.

Normal olarak, hangi işletmenin edinici olduğunu ve hangisinin edinileceğini belirlemek basit bir adımdır. Ancak, bazen, özellikle birkaç varlık söz konusu olduğunda, tamamen net değildir. Bu tespitin yapılmasında dikkat edilmesi gerekenler şunlardır (Zack, 2013:122):

- İşlem sonrası birleşmiş kuruluşta göreceli oy hakkı,

- Birleşmiş kuruluşun yönetim organının bileşimi (ya da yönetim organının üyelerini atama ya da çıkarma yetkisi),
- Birleşmiş kuruluşun üst yönetiminin bileşimi,
- Birleşmiş kuruluşun finansal ve işletme politikalarını kontrol etme gücü.

Yukarıda sıralanan haklar kimin elindeyse işletme birleşmesinde edinici taraf o taraftır. Yukarıda sıralanan haklara kim sahip değilse o taraf işletme birleşmesinde edinilen taraftır.

1.5.5.2.Özel Amaçlı Girişimlerde Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

Özel amaçlı kuruluşlar (special purpose entities) veya değişken çıkarlı kuruluşlar (variable interest entities) olarak da adlandırılan Özel Amaçlı Girişimler (ÖAG'), kullanımlarını içeren bazı özel şirket skandallarının ardından kural koyucular ve düzenleyicilerden büyük ilgi görmüştür. Bir ÖAG, “sponsor” bir şirket için önceden tanımlanmış bir faaliyet veya işlem serisini yürütmek üzere yaratılmış, sınırlı bir ömre sahip yasal olarak farklı bir varlıktır. ÖAG, sponsorları için sermaye artırarak ve belirli bir varlık sınıfının nakit akışlarını ve iş risklerini izole edip homojenleştirerek meşru ticari amaçlara hizmet edebilir. ÖAG'ler ayrıca vergi amaçlı olarak, vergi planlaması ve yatırımcı sınıfları arasında en uygun vergi avantajlarının tahsis edilmesi için kullanılır. Spesifik olarak, ÖAG'ye ayrı bir varlık olarak muamele etmek, bir sponsora yalnızca borçları gizlemekle kalmaz aynı zamanda kazancını da yönetmesini sağlar. (Feng ve diğerleri, 2009:1)

Ayrı bir kuruluş veya kanal olarak, özel amaçlı girişimler, bir ticari işletme veya finans kurumu tarafından, güvenlik sahiplerinin veya varlıkların menkul kıymetleştirilmesindeki yatırımcıların yararı için bir finansal varlık havuzu oluşturmak üzere yaratılır. (Na'im, 2006:3)

Bir özel amaçlı girişim (ÖAG) veya özel amaçlı bir varlık (ÖAV), belirli bir amacı veya sınırlandırılmış bir etkinliği veya bir seriyi gerçekleştirmek için varlıkları ÖAG'ye devretmek suretiyle bir firma tarafından (sponsor veya yapımcı olarak bilinir) oluşturulan bir tüzel kişiliktir. Bu tür işlemler ÖAG'lerin oluşturuldukları işlemlerden başka bir amacı olmamalıdır. Onları yöneten kurallar önceden bir sözleşme ile belirlenir ve faaliyetlerini dikkatlice sınırlar (Gorton ve Souleles, 2005:1).

ÖAG'ler, fiili operasyonları, özel hedefleri ve ÖAG'lerin kurulduğu sözleşme ortamı bakımından normal firmalardan farklıdır. Bu farklılıklar, varlıklarının, yükümlülüklerinin, gelir ve giderlerinin doğasını etkiler. ÖAG'ler, belirli sözleşme yapıları altında, çoğunlukla geri ödemesiz veya sınırlı geri ödemeli finansman yapısında ve proje finansmanında, riski azaltmak veya vadeli ödeme sözleşmeleri, al ya da öde sözleşmeleri şeklinde dolaylı garantileri kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur ve uzun vadeli sözleşmelerdir. ÖAG'ler ayrıca sigorta şirketleri tarafından riski piyasalara dağıtmak ve çeşitlendirmek için kullanılır (Na'im, 2006:4).

ÖAG'ler aslında normal ve yasal olan işleri yapacak araçlardır. Uygun şekilde kullanılırlarsa ulusal ekonomiyi de teşvik edebilirler. ÖAG'leri uygun şekillerde kullanmanın pek çok durumu vardır. Bununla birlikte, özellikle verimsiz varlıkları veya potansiyel borçları gizlemek ve belirli dönemlerde şirketin kazancını abartmak için ÖAG'leri uygunsuz yollarla kullanma konusunda birçok uygulama vardır. ÖAG'ler ile yapılan yanlış davranışların çoğu, şirketlere ÖAG'lerin varlıklarını veya yükümlülüklerini yanlış yönlendirmek veya aldatmak için konsolide finansal tablolarda yer alan varlıklarını veya yükümlülüklerini belirtmemek için fırsatlar sunan muhasebe standartlarının belirsizliğini kullanır (Na'im, 2006:10).

Özel amaçlı girişimler özellikle Enron gibi büyük muhasebe skandallarıyla yaratıcı muhasebe uygulamaları ile ilişkili bir hale gelmiştir. ÖAG'ler, ihraç eden şirketin mali tablolarında tanınmayan bir dış fon olan bilanço dışı finansman, özellikle Enron Şirketi'nin çöküşü nedeniyle, önemli bir kamuoyuna dikkat çekti. Enron'un yönetimi, Özel Amaçlı Girişimleri (ÖAG'ler) oluşturmak için özel bir bilanço dışı finansman şekli kullandı. Kanıtlar, bunun amacının, alacaklılardan, yatırımcılardan ve düzenleyicilerden geniş kapsamlı kurumsal yükümlülükleri gizlemek olduğunu göstermektedir. Bu program o kadar karmaşıktı ki, bilgili yatırım analistlerinin bile şirketin ve bağlı ortaklıklarının gerçek işletme durumunu tespit etmekte zorlandığı görülmüştür (Na'im, 2006:13).

1.6.YARATICI MUHASEBENİN SONUÇLARI

Farklı çıkar grupları arasındaki çıkar çatışmaları, yaratıcı muhasebenin gerçek nedenlerini temsil eder. Yöneticiler daha az vergi ve temettü ödemeyi, hissedarların daha yüksek temettü kazanmasını, çalışanların daha iyi maaş ve daha yüksek kâr payı

elde etmesini sağlar. Çıkarların çok farklı olduğu ve yaratıcı muhasebenin onu derinleştirdiği kolayca görülebilir. Bu bağlamda, David Schiff (1993: 94) yatırımcıları, bir şirketin finansal tablolarını gerçeğe uygun değerle ele almanın olumsuz bir sonuç meydana getirebileceği konusunda uyarmıştır.

Hisse sahiplerinin çıkarlarını yönetmek, daha az vergi ve temettü ödemektir. Yatırımcı-hissedarlar daha fazla temettü ve sermaye kazancı elde etmekle ilgilenmektedirler. Ülkenin vergi makamları daha fazla vergi toplamak istemektedir. Çalışanlar daha iyi maaş ve daha yüksek kâr payı elde etmekle ilgilenmektedirler. Ancak yaratıcı muhasebe, bir veya iki grubu diğerlerinin pahasına avantajlı konuma getirir (Balaciu, 2008,939).

Yatırımcılar, çoğu zaman yalnızca bir oranı dikkate alarak; hisse başına kazanç, “bir muhasebecinin yaratıcı kaleminin vuruşuyla arttırılabilecek” oranını dikkate alarak yanlış yaparlar. David Schiff (1993: 94-95), şirketlerin kazançlarını arttırmak için kullandıkları altı ana yol olduğunu düşünmektedir: (1) emekli aylığı borçlarını gizleyerek, (2) harcamalarını kapatmak yerine, aktifleştirerek, (3) satışlara göre alacakların veya stokların daha hızlı bir şekilde artmasını sağlayarak, (4) negatif nakit akışına ulaşarak, (5) bağlı kuruluşların gelirlerini ve net değerlerini pekiştirerek ve (6) ters yönde bir durumda muhafazakâr uygulamayı takip ederek. Yaratıcı muhasebenin temel etkileri aşağıda maddeler halinde açıklanmaktadır:

- Borsa yatırımcıları arasında yaşanan karışıklık, çünkü finansal tablolarda gösterilen rakamlar çoğu zaman şişirilmektedir ve yatırımcıların adil ve haksız ifadeler arasında ayırım yapmasının zorluğu vardır.
- Borsada işlem gören şirketlerin beklentileri her zaman finansal durumları ve performansları ayrıntılı olarak göstermemektedir.
- Yaratıcı muhasebe tarafından kullanılan teknikler, yatırımcıları sadece kısa süreler boyunca etkileyebilir; finansal durum daha da kötüleşir, bu artık saklanamaz ve bu yöntemler çaresizdir.
- Bu uygulamanın uzun zamandaki etkisi, bu tekniklerden yararlanan şirketlerin çöküşü tarafından yürütülen yatırımcıların güvensizliğidir.

1.6.1.Şirket ve Yatırımcılar Açısından Sonuçlar

Muhasebe meslek etiği sınırlarını aşan yaratıcı muhasebe uygulamaları şirket ve yatırımcılar açısından çok önemli sonuçları bulunmaktadır. İşletmelerin bütün bilgileri

kamuya açıklandığı bir piyasa ortamında finansal tablolar düzenlenirken yapılan yaratıcı muhasebe uygulamaları, finansal tablolar ve işletme ile ilgili bilgiler yatırımcılara sunulduğunda fark edilirse firmalar için olumsuz bir durum ortaya çıkacak ve hisse senedi fiyatlarında düşme meydana gelebilecektir. (Akgün, 2014:98)

Cox ve Weirich' in 2002 yılında yaptıkları çalışma da 1992-1999 yılları arasında gerçekleşen olaylar çerçevesinde NYSE, NASDAQ ve OTC' de işlem gören şirketlerden 27'si incelenmiştir. İncelenen şirketlerde yaratıcı muhasebe kullanıldığı açıklandığı gün, hisse senedi fiyatlarının ortalama %23,16 düştüğü gözlenmektedir (Cox ve Weirich, 2002: 381).

Yukarıda bahsedilen olaylara göre yaratıcı muhasebe uygulamaları kullanmak hisse senedi fiyatlarını olumsuz etkilemektedir ve fiyatlarını düşürmektedir. Hisse senedi fiyatlarının düşmesi hem şirketi hem de yatırımcıları doğrudan bir şekilde olumsuz etkilemektedir ve finansal kayıplar yaşamalarına sebep olmaktadır (İzzet Akgün, 2014:98). Yaratıcı muhasebe uygulamalarının ölçüsü iyi ayarlanmadığı zaman ve açıkların giderek daha da büyüdüğü zaman olay büyük bir muhasebe yolsuzluğuna dönüşür ve şirketi iflasa kadar bile götürebilmektedir (Bayırlı, 2006: 119).

1.6.2.Yöneticiler Açısından Sonuçlar

Yaratıcı muhasebe uygulamalarını gerçekleştiren şirket yöneticileri pozisyonlarını, sahip oldukları yetkilerini ve itibarlarını kaybedebilmektedir. Hatta bu durum anlaşıldığında daha da kötü bir şekilde sonuçlanarak yasal yaptırımlar söz konusu olabilmektedir (Bayırlı, 2006: 121). Yaratıcı muhasebe uygulamalarına genellikle üst düzey yöneticiler başvurumaktadırlar. Alt düzeyde bulunan muhasebeciler yöneticilerinden aldıkları emirler doğrultusunda hatta bazen ne yaptıklarının farkında olmadan bu işlemleri gerçekleştirmektedirler. Bu durumdan dolayı sorumlu olan kişiler üst düzey yöneticilerdir. (Avşarlıgil, 2010:33)

Beneish'in 1999'da yaptığı çalışmasında yaratıcı muhasebe uygulamalarını kullandığı anlaşılan işletmelerin yöneticilerinin ne tür cezalar aldıklarını araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda, şirketin kârını yükselten ya da bu işlemlerin kendisi dışında gelişen yöneticilerin her ikisi de yaratıcı muhasebe uygulamalarının kullandığı anlaşıldıktan sonra işsiz kalmaktadır (Beneish'den aktaran Avşarlıgil, 2010:33).

Ülkemizde SPK kanunu Madde:110/2' ye göre finansal tablo ile ilgilenen 3. kişilere bilgileri eksik veya gerçeğe aykırı bir şekilde verenler, defter ve kayıt tutmayanlar ve kasıtlı olarak gerçeğe aykırı bağımsız denetim raporu sunanlara 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve beş bin günden on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılmaktadır (Bayırlı, 2006: 122).

1.6.3.Bağımsız Dış Denetçiler Açısından Sonuçlar

Bağımsız dış denetçiler açısından yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkaramama ve gözden kaçırma durumlarında listeden çıkarılma, itibar kaybı, para ve hapis cezası şeklinde sonuçlanabilmektedir. Denetim şirketlerine açılan davaların çoğu denetledikleri şirket ile ilgili bir manipülasyonu kasıtlı olarak gizledikleri veya müşterilerinin problemleri olan ilişkilerini sakladıklarından açılmaktadır (Akgün, 2014:103).

Bağımsız denetim şirketlerinin yaptığı denetim hatalarında genel olarak dört türlü hata bulunmaktadır. Bunlar (Tackett, Wolf, Claypool akt. Senal, 2011: 84);

- Denetçinin genel kabul görmüş denetim standartlarını yanlış yorumlayıp uygulaması nedeniyle olan hatalar,
- Denetçinin kasti olarak yaptığı işlemler, (Bu hata denetçinin müşteri baskısına boyun eğmesi veya müşteriden rüşvet alması yoluyla meydana gelmektedir.)
- Denetçinin müşterisi ile olan doğrudan veya dolaylı çıkar ilişkisinden doğan hatalar, (Bu hata denetçinin müşterisini kaybetmek istememesi sonucu olabilmektedir)
- Denetçi ve müşterisi arasında normalde bir denetim sırasında var olan ilişkinin ötesinde bir ilişkinin olmasıyla oluşan hatalardır. (Örneğin denetçinin denetim süresi bittikten sonra denetlediği şirket ile çalışmak için işinden istifa etmesi durumunda olmaktadır)

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının kullanıldığının anlaşılması durumunda en çok etkilenenler bağımsız dış denetçilerdir. Bu durum ortaya çıktığında çok büyük bir itibar kaybına uğramaktadırlar (İzzet Akgün, 2014:104). Ancak bu durum sadece manipülasyona adı karışan denetim şirketiyle alakalı kalmayıp tüm denetim mesleğinin itibar kaybetmesine neden olmaktadır (Bayırlı, 2006: 125).

1.6.4.Çevre Sistemler Açısından Sonuçlar

Yaratıcı muhasebe uygulamaları şirketleri, yatırımcıları, yöneticileri ve bağımsız dış denetçileri etkilediği gibi diğer bir taraftan çok geniş bir muhasebe çevresini oluşturan tüm kesimleri ilgilendirmektedir (Balıkçı, 2016:65).

Çevre açısından, yöneticilerin sahip oldukları yetkilerini yaratıcı muhasebe uygulamalarını yapmak için kullanmalarının en önemli maliyeti, çevre kaynaklarını ayırırken yanlış kararlar vermesidir (Avşarlıgil, 2010:35).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarından muhasebe yolsuzluğu ile sonuçlananların olumlu bir sonuç meydana getirdiği durumlarda mevcuttur. Böyle bir durumda yöneticilerin normalden daha güvenilir bir haberleşme imkânı yaratarak bazı özel bilgilerin şirket dışındaki üçüncü kişilere ulaşmasını sağlamaktadırlar. Finansal bilgi kullanıcıları bu bilgiler doğrultusunda daha sağlıklı ve doğru bir karar verebilmektedirler. Dolayısıyla kaynak dağıtım kararları açısından iyileşmeye neden olmaktadır (Balıkçı, 2016:65).

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBEDE KULLANILAN YÖNTEMLER

2.1. YARATICI MUHASEBE İLE İLGİLİ YAPILAN ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

Yaratıcı muhasebe uygulamaları kavram olarak akademisyenler, araştırmacılar ve muhasebeyle ilgili değerlendirme yapan gazeteciler tarafından geliştirilen bir kavramdır. Yaratıcı muhasebe kavramı birçok farklı kişi tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır. Bunlardan bazıları: Griffiths 1986 yılında, bilgilerin pişirilmesi; Jameson 1988’de , manipülasyon; Bertolus 1988 yılında, muhasebe kayıtlarında hile yapma sanatı; Lignon 1989’da, kendi kârını istediğin şekilde hesaplama sanatı; Mathews ve Perera 1991 yılında, bilanço makyajlama; Gounin 1991’de, bilanço sunma sanatı; Smith 1992 yılında, muhasebecilikte el becerisi; Schilit 1993’de, muhasebe kurnazlığı ve Black, Sellers ve Manly 1998 yılında, bilanço yönetimi olarak değerlendirmektedir (Stolowy ve Breton akt. Ç. Doğan, 2011:95).

Yaratıcı muhasebe kavramı, yaratıcı muhasebe uygulamaları, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile hile arasındaki ilişki, yaratıcı muhasebe uygulamalarının bağımsız denetim ve mesleki etik arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma literatürde yer almaktadır. Literatürde yapılan bu çalışmalar ulusal ve uluslararası olmak üzere aşağıda incelenmektedir.

2.1.1.Ulusal Çalışmalar

Küçüksözen 2004 yılında yapmış olduğu çalışmasında Türkiye’deki halka açık firmaların finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadıklarını araştırmaktadır. Bu çalışmasını yaparken Beneish (1999) modelini kullanmıştır ve İMKB’deki 126 şirket örneklem olarak seçilmiştir. Küçüksözen ‘in yaptığı çalışma sonucunda seçilen 126 şirketin %23-43’ünün finansal bilgi manipülasyonu yaptığı tespit edilmiştir. Finansal bilgi manipülasyonu yaptığı tespit edilen şirketlerin %31-54’ü İMKB 100’de yer aldığından bu endeksteeki şirketlerin manipülasyon yapma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve bu konuda daha dikkat edilmesi gerektiğini söylemektedir.

Bayırlı 2006 yılında yapmış olduğu çalışmada Türkiye’de yapılacak tahakkuk bazlı muhasebe araştırmalarına bir başlangıç noktası olmayı hedeflemiştir. Bu çalışmada tahakkukların değişkenliğinin ölçülmesinin hem firmaların sektörel özellikleri ile hem de ekonomik faktörlerle olan bağlantısını incelemeyi amaçlamıştır. Düzeltilmiş Jones modelinin kullanıldığı çalışma sonucunda; firma büyüklüğü, aktif karlılık oranı, firma yaşı ve Piyasa Değeri/Defter Değeri ile tahakkukların değişkenliği arasında negatif, finansal kaldıraç endeksi, aktif büyüme oranı ve zarar açıklamaları ile tahakkukların değişkenliği arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca sektörelere arasında tahakkuk değişkenliğinde farklılıkların mevcut olduğunu, üretim ve hizmet sektörlerinde tahakkuk değişkenliğinin daha fazla olduğunu da tespit etmiştir.

Avşarlığil ’in 2010 yılında yaptığı çalışmada ise muhasebe sistemi elemanlarının, finansal bilgi kullanıcıları olan üçüncü kişileri nasıl hatalı bir şekilde yönlendirdiği ve mali tabloların farklı kesimleri, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerindeki açıklıklar ve esneklikleri kullanılarak nasıl etkilendiği hakkında bir araştırma yapmaktır. Çalışmada yaratıcı muhasebe uygulamalarının ortaya çıkarılmasında kullanılan modeller incelenmiştir. Bu incelenen modellerden Beneish modeli kullanılarak, Türkiye’de İMKB’de işlem gören tekstil firmalarının yaratıcı muhasebe uygulamalarını kullanıp kullanmadıkları araştırılmıştır. Çalışmada orijinal Beneish modeli ile Beneish modelinin Türkiye’deki şirketler üzerinde kullandığı Beneish TR modeli kullanılarak iki denklemin sonuçları karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda iki denklemin sonuçları arasında oldukça farklı bir durum söz konusu olmuştur. Bu farklılığın temel nedenini iki ülke arasında, aynı sektörde olsalar bile işletmelerin finansal verileri açısından dağılım farklılıklarının olduğunu söylemektedir.

Yaratıcı muhasebe kavramını, yaratıcı muhasebe uygulamalarını ve bağımsız denetim ile yaratıcı muhasebe uygulamaları arasındaki ilişkiyi açıklamak, ayrıca Türkiye’deki şirketlerin yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya koymayı amaçlayarak Çorbacı Doğan’ın 2011 yılında yaptığı çalışmasında Küçüksözen’in Beneish (1999) modelini revize ederek geliştirdiği model kullanılarak hisse senetleri *İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ’nda (İMKB)* işlem gören şirketlerin 2007 ve 2008 yıllarında yaratıcı muhasebe uygulamalarını tahmin etmeye çalışmıştır. İMKB ve SPK verileri ile model sonuçları karşılaştırılarak modelin tahmin gücü ile İMKB ve SPK ’ya göre her iki yılda da yaratıcı muhasebe uygulamalarına giden şirketler tespit edilerek

bağımsız denetimin etkinliğini araştırmıştır. Ayrıca, yaratıcı muhasebe kullanan birkaç şirketin yaptığı yaratıcı muhasebe uygulamaları örnek olarak verilmiştir. Çalışmanın sonucunda, modelin yaratıcı muhasebe uygulamalarını tahmin gücü 2007 yılı için %55, 2008 yılı için ise %63 olarak bulunmuştur. Her iki yılda da yaratıcı muhasebe yapan 7 şirket olduğu tespit edilerek ülkemizdeki bağımsız denetimin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dağlar ve Pekin'in 2011 yılında yaptığı çalışmada ise işletmelerin kurumsal yönetim ilkelerine uyumu sonucunda finansal tablolarda manipülasyon riskini ne yönde etkilediğini İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda kurumsal yönetim endeksinde yer alan işletmelere analiz yapılarak araştırılmıştır. Bu çalışmada Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Çalışmada finansal tablolardaki manipülasyonun belirlenmesi için ihtiyari tahakkuklar esas alınmıştır. İhtiyari tahakkuklardaki sıfırdan sapmanın oranı ne kadar fazlaysa manipülasyon olasılığı da o kadar fazla kabul edilmektedir. Çalışmada ihtiyari tahakkuklar şirketlerin kurumsal yönetim endeksine girmeden ve girdikten sonra olarak karşılaştırılmıştır. Şirketlerin ihtiyari tahakkuklarının sıfıra ortalama uzaklığı kurumsal yönetim endeksine girmeden önceki 2006 yılında 1,021 iken, endekse girdikten sonraki 2010 yılında 0,497 olarak gerçekleşmiştir. Araştırmanın sonucunda işletmelerin kurumsal yönetim yapılarının güçlendirilmesinin, finansal tablolarda manipülasyon riskini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Önder ve Ağca'nın 2013 yılında yapmış oldukları çalışmada toplam tahakkukları kullanan modeller ile Türkiye'de yaratıcı muhasebe uygulamalarını en iyi ölçen modeli belirlemeyi amaçlamaktadırlar. Araştırmada evrenini İMKB'de işlem gören şirketlerin 2006-2010 yıllarına ait verileri oluşturmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarını en iyi ölçen modelin belirlenmesinde Jones, Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker Richardson Modelleri literatürde en sık kullanılan modeller olması sebebiyle temel alınmıştır. Bu modellerin analiz edilmesi ile Türkiye'de yaratıcı muhasebe uygulamalarını en iyi ölçen modelin Larcker Richardson Modeli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cengiz'in 2015 yılında yaptığı çalışmasında, yaratıcı muhasebe uygulamalarının bağımsız denetim kalitesi üzerinde etkili olup olmadığını test etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, muhasebe manipülasyon yöntemlerinden olan yaratıcı

muhasebe uygulamalarının teorik sınırlarını çizerek, bu uygulamaların, nedenleri, stratejileri, sonuçları, nasıl ölçüleceği ve bu uygulamaların bağımsız denetimle ilişkisi belirlenmiştir. Çalışmada, 2010-2013 yılları arasında BİST’te işlem gören 60 adet imalat işletmesinin dönem sonu ve ara dönem finansal tabloları ile denetim raporları kullanılmıştır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstergesi olarak ihtiyari tahakkuklar bağımlı değişken; bağımsız denetim kalitesi ölçüsü olarak denetim firmasının büyüklüğü, denetim görüşü, denetim firmasının ve baş denetçinin değişmesi bağımsız değişken; aktif kârlılık oranı, kaldıraç oranı, kârdaki değişim, piyasa değeri/defter değeri ve işletme büyüklüğü ise kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Analiz sonucunda, yaratıcı muhasebe ile bağımsız denetim kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çalışma sonucunda denetim firması büyüklüğü, denetim görüşü, denetim firmasının ve baş denetçinin değişmesi bağımsız değişkenleri ile bağımlı değişken olan ihtiyari tahakkuklar arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. İhtiyari tahakkuklar ile kontrol değişkenleri olan aktif kârlılık oranı arasında negatif, kârdaki değişim ve işletme büyüklüğü arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak, yaratıcı muhasebe uygulamalarının önlenmesi ve bağımsız denetim kalitesinin artırılması için sadece yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Düzenleyici kurumlar, yatırımcılar, aracı kurumlar ve ilgili birlik ve örgütler olmak üzere, tüm piyasa aktörlerinin bu konular için elbirliği ile çalışmalarında fayda olduğunu söylemektedir.

Tekin’in 2017 yılında yaptığı çalışmada BİST ’te işlem gören ve bağımsız denetime tabi firmaların mali tabloları kullanılarak, yatırımcılara sunulan finansal bilginin manipülasyona uğrayıp uğramadığı analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda analize başlamadan önce manipülasyon yaptığı düşünülen şirketlerden %25 kadarı finansal bilgi manipülasyonu yaptığı açıklanmıştır. Analiz sonuçlarında, model çerçevesinde finansal bilgi manipülasyonu tespit etmekten çok, finansal manipülasyona ilişkin bazı göstergelerin belirlenebildiği görülebilmektedir.

Nazlıoğlu’nun 2018 yılında Ankara’da yapmış olduğu çalışmanın amacı, 2009-2016 yılları arasında, Borsa İstanbul (BIST) mali sektörde yer alan bankalar ve özel finans kurumlarında özel tahakkukların kârı farklı göstermede kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesidir. Bankacılık sektörünü konu edinen, yaratıcı muhasebe uygulamalarının ortaya çıkarılmasının analiz edildiği çalışmada temel olarak, raporlanan kâr rakamı ile ayrılan kredi karşılıkları arasındaki ilişki

incelenmektedir. Bu amaç çerçevesinde, çalışmada heterojen panel regresyon modeli / Pesaran Smith (1995) Ortalama Grup Tahmincisi kullanılmış, analizin yapılabilmesi için STATA 14 programı kullanılmıştır. Çalışma kapsamında panel veri analizi kullanılmış, kesit ve zaman serisi gözlemleri birleştirilerek (15 bankaya ait 32 çeyrek dönem) analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda bankaların gelir düzeltme işlemine başvurdukları görülmüştür.

Kara ve Tuna'nın 2018 yılında yapmış oldukları çalışmada Borsa İstanbul'da işlem gören ve imalat sektöründe yer alan firmaların yaratıcı muhasebe uygulamaları kullanıp kullanmadıkları Düzeltmiş Jones Modeli kullanılarak araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda; isteğe bağlı tahakkukların, denetim firması büyüklüğü ve aktif kârlılık oranı ile negatif ilişki fakat denetim zorluğu ile pozitif bir ilişkisinin olduğu belirlenmiştir.

Özdemir ve Öncü'nün 2018 yılında yaptıkları çalışmada 2010-2015 döneminde, Metal Ana Sanayi Sektöründeki şirketlerin değerleri ile muhasebe bilgilerinin arasındaki ilişkiyi panel analizi ile araştırmışlardır. Analiz sonucunda muhasebe verileri firma değerlerinin %84'ünü açıklamıştır. Ayrıca, öz sermaye, satış gelirleri, pazarlama, satış ve dağıtım giderleri ve maddi olmayan duran varlıklar istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde Metal Ana Sanayi Sektöründeki firmaların değerlerini etkilemektedir.

2.1.2.Uluslararası Çalışmalar

Beidleman'ın 1973 yılında yaptığı çalışmada raporlanan kazançları düzeltme olayı, esas olarak muhasebe kazançlarının hesaplandığı ve raporlandığına ait olduğunu belirtmektedir. Muhasebe bilgilerinin kullanımı yaygındır ve uygun bir şekilde başka yerlerde araştırılmıştır. Çalışmada test edilen hipotez, yönetimin kazanç zaman trendini yumuşatmak veya kısmen normalleştirmek için yaptığı girişimi başarmasıdır. Compustat endüstriyel veri tabanındaki 43 firma verileri ile çalışılmıştır.

Healy 'nin 1985 yılındaki çalışmasında yöneticilerin daha çok prim alabilmek amacıyla gelir tahakkukları ile kâr yönetimi yapıp yapmadıklarını araştırmıştır. Healy, yöneticilerin daha fazla prim alarak kendi faydalarını en üst seviyeye ulaştırmak için her dönemde kâr yönetimine başvurduğu sonucunu elde etmiştir. Healy 'den sonra literatürde yapılan çalışmalarda ise, çoğunlukla, toplam tahakkuklar; ihtiyari tahakkuklar ve ihtiyari olmayan tahakkuklar şeklinde ele alınmıştır.

DeAngelo 'nun 1986 yılında yaptığı çalışmada, Amerika'da 1973- 1982 yılları arasında halka açık 64 firmanın yöneticilerinin muhasebe kararlarını incelemiştir. Halka açık işletmelerin piyasadaki hisse senetlerini geri almadan önce, yöneticilerin hisse senetlerinin değerini düşük göstermek amacıyla kâr yönetimi yapıp yapmadıklarını araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda, yöneticilerin hile yaptıklarının açığa çıkarılacağı korkusuyla manipülasyona başvurmadıkları tespit edilmiştir.

Jones 'un 1991 yılında yaptığı çalışmasında, ABD'deki işletmelerin sektörlerindeki gümrük korumalarından faydalanmak için, ABD Ticaret Komisyonu tarafından uygulama yapılan dönemlerde, kâr yönetimi ile kârlarını düşük gösterip göstermediklerini araştırılmıştır. Sonuç olarak, gümrük koruması beklentisi ile kârları düşük göstermek için yöneticilerin özendirildiği görülmüştür.

Dechow, Sloan ve Sweeney 'in 1995 yılında yaptıkları çalışmada, Jones (1991) modeline alacaklardaki değişimi de ekleyerek net alacakların hatalı ifade edilmesi yoluyla işletmelerin gelirlerini manipüle edebileceği durumlarda manipülasyonu ortaya çıkarma gücünün yetersiz olduğu gösterilmektedir. Bunun nedeni Jones modelinin ihtiyari olmayan tahakkukların bulunmasında kredili satışları kullanarak ihtiyari tahakkukları dikkate almamasıdır. Bu sorunu çözmek için Dechow, Sloan ve Sweeney raporlanan gelirlerin kullanılması yerine nakit gelirlerin kullanılmasını önermektedir.

Kothari 2005 yılında yaptığı çalışmada, performansla eşleştirilmiş ihtiyari tahakkuk olarak isimlendirdiği modelinde, Jones ya da Düzeltilmiş Jones Modeline performans ölçümüne ROA değişkenini ekleyerek katkıda bulunmuştur. Böylece Düzeltilmiş Jones modeli tarafından ticari işlemde tahakkuk ile firma performansı arasında tanımlanamayan ilişkiye bu modelde yer vermiştir.

Rabin 2005 yılında yaptığı çalışmasında, denetçilerin yaratıcı muhasebeye yönelik tutumlarının etik muhakeme, finansal raporlama kalitesinin değerlendirilmesi ve agresif muhasebe tekniklerini kullanmak için mali tablo hazırlayıcılarını etkileyen faktörlerin algıları ile ilişkili olup olmadığını araştırmaktadır. Rabin çalışmasında büyük dört denetim firmasında ve üç orta ölçekli firmada denetim ortaklarına ve üst düzey yöneticilere bir anket yapmıştır. Anket sonucunda, denetçilerin rapor edilen bilgilerin uygunluğuna ve güvenilirliğine ilişkin değerlendirmelerinde ve bunların

yaratıcı muhasebeye karşı tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Finansal tablo hazırlayıcıları, söz konusu tablolarda sunulan ekonomik gerçekliğin ilgilenen taraflara bakış açısını değiştirebilecek konumdadır. Catherine Gowthorpe ve Oriol Amat 2005’de İngiltere’de yapmış oldukları çalışmada iki temel manipülatif davranış kategorisini incelemektedirler. Bu terimler, 'Makro manipülasyon' terimi ve 'Mikro-manipülasyon' terimidir. Her iki manipülasyon kategorisi de finansal tablo hazırlayıcıları tarafından yaratıcılık girişimleri olarak görülebilir. Çalışma iki manipülasyon vakasını analiz etmektedir. İlk olarak, ABD’de muhasebe düzenleyicisine karşı son zamanlarda yapılan önemli ve başarılı lobicilik vakalarını açıklar. İkinci vaka, taraflı raporlamanın işletme düzeyinde etkilerini göstermek için bazı İspanyol kazanç manipülasyonlarını incelemektedir. Her iki tür yaratıcılık da etik bağlamda değerlendirilir. Çalışma, içinde tarif edilen manipülasyonların ahlaki açıdan anlaşılabilir olarak kabul edilebileceği sonucuna varmıştır. Kullanıcılar için adil değildir, haksız yere güç tüketirler ve muhasebe düzenleyicilerin otoritesini zayıflatma eğilimindedirler.

Pettersen ve Soderberg’in yaptıkları çalışmada 1999’dan 2013’e kadar 5979 Norveçli firmayı analiz ederek CEO ciroları ve büyük temizlik muhasebesi arasındaki ampirik ilişkiyi araştırmışlardır. Panel verilerinde OLS ve Fixed Effects regresyonlarını kullanarak, yeni gelen CEO’ların başlangıçlarında kazancını azaltan seçimler yapıp yapmadıklarını araştırmışlardır. Büyük temizlik muhasebesi, ilk CEO’ların düşük performans göstergesini oluşturmasının yanı sıra, gelen CEO’ların kazancı daha sonraki dönemlerde yapay olarak artırmalarına izin vermektedir. Mevcut literatürü takip ederek ve ciroların kazançlar üzerindeki etkisini, gelir, indirimler ve isteğe bağlı tahakkuklar ile birlikte analiz etmişlerdir. Rutin olmayan ve rutin cirolar arasında ayırım yaparak ve numunelerini firma büyüklüğüne göre bölmüşlerdir. Analizde, düşük kazançlar ve rutin olmayan CEO ciroları arasında açık bir ilişki olduğunu gösterirken, rutin cirolarda büyük temizlik muhasebesi kanıtı sunmuyor. Ayrıca, ciro yılındaki isteğe bağlı tahakkukları ve daha yüksek geri kazanımları azaltan kazanç belirtileri de görülmektedir. Rutin olmayan ciro, genellikle kötü firma performansıyla ilgili olarak gerçekleştiğinden, düşük kazancın ciroya ya da cironun düşük kazançlara neden olup olmadığını belirlemek zordur. Ters nedenselliğe sahip meseleler, kötü firma performansının bir sonucu olmaktan ziyade ciro yılında kazancın

kasıtlı olarak azaltıldığına kesin olarak karar vermeyi zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, ciro yılındaki artan gelirle birlikte azalan kazanç bulguları, büyük temizlik muhasebesiyle tutarlıdır ve daha fazla araştırma yapılması çağrısında bulunur. Analiz yapılırken kullanılan değişkenler; ciro yılı ve kontrol grubu, aktif kârlılığı, kâr marjı, gelir ve zararlar, isteğe bağlı tahakkuklardır.

Miloud'un 2014 yılında yaptığı makale Fransız firmalarının ilk halka arzlarında kazanç yönetiminin varlığını incelemektedir. Kazanç yönetiminin amacı, teklif edilen hisselerin çekiciliğini arttırmak olduğundan, piyasa katılımcıları tarafından tespit edilmemesi gerekir. Bu görünmezlik, gelir yönetiminde gelir tablosunda ve bilançoda tespit edilmesini zorlaştırır, böylece yatırımcılar kazanç yönetimi olasılığını ortaya koyan diğer bilgilerden yararlanırlar. Yöneticilerin ve işletme sahiplerinin kazancı yönetme teşvikleri, kazanç yönetiminin halka arz öncesi kullanım olasılığını değerlendirmek için kullanılır. Kazanç yönetimi, tahakkukların zaman serisi profillerini inceleyerek test edilir. Örnek, 1995-2008 yılları arasında Euronext Paris Borsası'nda halka açılan Fransız firmalarından oluşmaktadır. Sonuçlar, IPO (halka arz)'ları takip eden üçüncü yıldaki eşdeğer şirketlere kıyasla, en yüksek isteğe bağlı cari tahakkukları olan IPO firmalarının önemli ölçüde düşük performans gösterdiğini göstermektedir. Araştırma evreni, 1995'ten 2008'e kadar 568 halka arz içermektedir. Halka arz listesinde listelenen bilgilerden ve yıllık raporlardan sağlanan veriler toplanmıştır. Hisse senedi getirileri ve finansal veriler Datastream'den gelmektedir. Çalışmada Düzeltmiş Jones (1991) modeli kullanılmıştır. Bu çalışmanın ana sonuçları şu şekilde özetlenebilir. Birincisi, halka arz öncesi ve sonrası muhasebe esaslı operasyonel performansın düzeyler ve değişiklikler açısından karşılaştırılması, bazı ilginç bulgular sağlamaktadır. İkincisi, Fransa'daki ortalama halka arz şirketinin halka arz sonrası üç yıl boyunca kıyaslama şirketlerinden daha iyi performans gösterdiği görüşünü destekleyen ılımlı bir kanıt vardır. Bununla birlikte, halka arz yılında ve halka arz sonrası üç yıla kadar bir performans düşüşü olduğuna dair güçlü kanıtlar mevcuttur. Üçüncüsü, yıldan yıla yapılan analiz, performanstaki düşüşün, halka arzın hemen ardından gelen yılda daha büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, halka arzların uzun vadeli düşük performansını belgeleyen önceki çalışmaların sonuçları ile tutarlıdır. Sonuçlar ayrıca halka arz sonrası operasyon performansındaki bozulmanın halka arz sırasında halka arz yöneticileri tarafından yapılan kazanç yönetimi nedeniyle olduğunu doğrulamaktadır.

Sellami ve Slimi 'nin 2016 yılında yaptıkları çalışma, Güney Afrika şirketlerinin zorunlu geçişinin UFRS 'ye, muhasebe kalitesinin temel niteliği olan kazanç yönetimi üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Spesifik olarak, çalışma, UFRS 'nin zorunlu olarak benimsenmesinin, kazanç yönetiminin azaltılması ve dolayısıyla muhasebe kalitesinin iyileştirilmesiyle ilişkili olup olmadığını incelemektedir. Ek olarak, makale kurumsal yönetim faktörlerinin kazanç yönetimi üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Kazanç yönetimi, isteğe bağlı tahakkuklar ve tahakkuklar kalitesi ile değerlendirilir. Rapor, zorunlu zorunlu UFRS kabul süresi içindeki kazanç yönetimini karşılaştırmaktadır; 2002-2004 ve UFRS sonrası kabul süreci; 2010-2012. Bu çalışma, 273 firma yıl gözlemine, 413 Güney Afrika listesindeki şirketten 46 firma seçilmesine odaklanmıştır. UFRS 'nin zorunlu olarak benimsenmesi, kurumsal yönetim mekanizmaları ve kazanç yönetimini açıklayan diğer bazı faktörleri kontrol eden isteğe bağlı tahakkuklar arasındaki ilişkiyi incelemek için bir regresyon modeli uygulanmıştır. Bulgularımız, UFRS 'nin Güney Afrika şirketleri tarafından zorunlu olarak benimsenmesinin düşük kazanç yönetimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, UFRS' ye zorunlu geçişin muhasebe bilgilerinin kalitesinde iyileşmeye katkıda bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, sonuçlar bağımsız dış yöneticilerin yüzdesinin, CEO ve Yönetim Kurulu Başkanı ve şirket büyüklüğünün rollerinin ayrılmasının isteğe bağlı tahakkukların azaltılmasında önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada, Kothari ve ark. (2005) modeli kullanılmıştır.

Goncalves ve Ferreira'nın 2019 yılında yapmış oldukları çalışma da şerefiye değer düşüklüğünün tanınmasının bu zararlardan önceki olumsuz sonuç dönemleriyle ne kadar ilişkili olduğunu analiz etmeyi (büyük temizlik uygulamaları) ve borçluluk ve sermaye piyasasının bu tür kayıpların büyük temizlik uygulamalarında tanınmasını kısıtlayıp kısıtlamadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Lizbon ve Madrid borsalarında (2007-2015) listelenen şirketlerin muhasebe ve piyasa verilerine dayanan ve genelleştirilmiş momentler yöntemi (sistem GMM) kullanılarak tahmin edilen çok değişkenli regresyon modelleri ile desteklenen nicel deneysel çalışma yapmışlardır. Şerefiye değer düşüklüğü büyük banyo uygulamalarıyla ilgilidir ve bu tahakkuk kullanımında büyük takdir yetkisi vardır. Şirketlerin sermaye piyasası döngülerine uyum sağladığı sonucuna varılabilir. Borçluluk düzeyi ile şerefiyedeki değer düşüklüğü arasındaki pozitif ilişki, alacaklılardan kaynaklanan cezaların değer düşüklüğünün tanınmasını şart koşmadığını göstermektedir.

Rathke ve diğ erlerinin 2019 yılında yapmış oldukları ç alış ma Brezilya'daki zarar eden firmaların ertelenmiş gelir vergisini büyük bir temizlik stratejisi biçimi olarak yönetip yönetmediğini araştırmaktadır. “Büyük temizlik”, bir firmanın kasıtlı olarak tekrarlayan büyük zararları kasıtlı olarak kaydederek kazancı yönettiğı bir stratejidir. CPC32 / IAS 12'deki ertelenmiş vergilerin yönetilmesi yoluyla büyük temizlik hipotezini destekleyen orijinal kanıtlar bulmuşlardır. Ertelenmiş vergi gideri, öznellik ve zamanlama nedeniyle kazancı azaltmada bir araç olarak kullanılabilir. Ertelenmiş vergilerin fazlalığını analiz etmek için, Brezilya'da listelenen firmalarda muhasebe standartlarının homojenliğine ve vergi düzenlemesine dayanan özel bir araştırma stratejisi önermektedirler. Bu analiz literatürde daha önce hiç anlatılmayan büyük temizlik düzeltmelerine dair yeni kanıtlar sunmaktadır. Ç alış mada 2011-2015 dönemi için 226 Brezilyalı firmayı analiz edilmektedir. CPC32 / IAS 12 muhasebe standardı uyarınca işlem ve etki arasındaki koşullu bağımsızlığa dayanan ertelenmiş vergi fazlalığını tahmin etmek için doğrusal bir model tasarlanmıştır. Temel analizde, değış kenleri kontrol eden en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca, atlanan değış kenlerin önyargısını kontrol etmek için iki aşamalı en küçük kareler kullanılmıştır. Bu makalede, Brezilyalı firmaların ertelenmiş gelir vergisini büyük bir temizlik şekli olarak yönetebileceklerine dair kanıtlar bulunmaktadır. Sonuçlar, zarar veren firmaların net ertelenmiş vergi giderlerinin aşırı aşımını açıkladığını ve bu fazlalıkların zararları arttığını göstermektedir.

Koch 'ın 2019'da yaptığı ç alış ma gelir yumuşatma sürecini motivasyon (yumuşatma maliyetinden yansıyan), yumuşatma değış keninin tipi (gerçek veya yapay) ve yönetim yapısı (farklı veya konsantre mülkiyet) açısından inceleyen laboratuvar deneyinden oluşmaktadır. Sonuçlar, yumuşatmanın maliyeti daha yüksek olduğunda daha az yumuşatmanın gerçekleştiğini, mülkiyetin çeşitliliğ in olmadığı zamanlara göre çeşitliliğ in daha fazla yumuşatıldığını ve yapay (muhasebe) değış kenlerin kullanımında yumuşatmanın gerçek (işlemsel) değış kenlerden daha fazla olduğunu göstermektedir. Veriler, tekrarlanan gözlemlerin varyans analizi kullanılarak analiz edildi. Tüm sonuçlar 0,001 seviyesinin ötesinde önemlidir. Mülkiyete ilişkin sonuçlar mevcut literatürle uyumludur.

2.2.YARATICI MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKARILMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Yaratıcı muhasebe uygulamaları bağımsız dış denetim sonucu ortaya çıkarılabildiği gibi bazen gözden kaçan durumların olduğu ve bağımsız dış denetim sonrası denetleyici ve düzenleyici kuruluşların yaptıkları incelemeler sonucunda ortaya çıkarılan hata ve hilelerde mevcut olmaktadır (Ç. Doğan, 2011:61).

Literatürde bu iki durumda da ortaya çıkarılmayan yaratıcı muhasebe uygulamalarından kaynaklanan hata ve hilelerin ortaya çıkarılmasında yardımcı olarak geliştirilen bu yaratıcı muhasebe uygulamalarının tahminini sağlayan modeller geliştirilmiştir.

Literatürde çalışılan modellerden çoğu öncelikli olarak tahakkuk esaslı modellerden oluşmaktadır. Tahakkuk esaslı modellerin bazıları sadece toplam tahakkuk üzerinde durmaktadır. Bazıları ise toplam tahakkukları ihtiyari ve ihtiyari olmayan olarak ayırmaktadır. Çalışılan modellerden toplam tahakkukların yanında muhasebe bilgileri çerçevesinde yapılan analizleri de kapsayan modellere karma modeller denmektedir (Küçüksözen, 2004:252).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmada kullanılan, tahmin etmeye yardımcı olan modeller aşağıda açıklanmışlardır.

2.2.1.Healy Modeli

Healy (1985), ihtiyari tahakkukları tahmin eden ilk modeldir. Varsayım, gözlem yapılan yıl içindeki ihtiyari olmayan tahakkuklar ile toplam tahakkukların birbirlerine eşit olduğunu belirtmektedir. Zaman zaman değişen temel ekonomik durumların ihtiyari olmayan tahakkuklarla bağlantısı vardır. Ancak, yöntem kritiktir, çünkü tüm dönemlerde ihtiyari olmayan tahakkukların sıfır düzeyinde olması mümkün değildir (Miko ve Kamardin, 2014:70).

Healy (1985), toplam tahakkukları (TA) (gecikmeli toplam varlıklar tarafından ölçeklendirilmiş) ihtiyari tahakkuklar için vekaleten (DA) ve bu nedenle ilk kez kazanç yönetimi için vekil olarak kullanılan belirli bileşen tahakkuklarına karşı kazanç yönetimini kullanarak daha bütünsel bir araştırma yaptı (Bartov, Gul ve Tsui, 2000:8).

$$TA_t = DA_t$$

TA_t = t yıla göre Toplam Tahakkuktur. DA_t ise t yıla göre İhtiyari Tahakkuktur. Model dolaylı olarak, tahmin döneminde ihtiyari (isteğe bağlı) tahakkuk esasına dayanmayan tahsisatlar olmadığını varsaymıştır. Yönetici tahakkuk politikalarının, teşvik primi sözleşmelerinin gelir raporlama teşvikleri ile ilgili olduğu ve yöneticiler tarafından muhasebe prosedürlerindeki değişikliğin ikramiye planlarının kabul edilmesi veya değiştirilmesiyle ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Klasik olan bu çalışma, muhasebe araştırmalarında kazanç yönetimi tespit modellemesinde yeni bir paradigmaya yol açan tepkiler ve daha sonraki araştırmalar da yaratmıştır (Kighir, Omar ve Mohamed, 2014:23).

Healy bu modeli yaratıcı muhasebe uygulamasını tahmin etmek için kullanmıştır. Modelinde ihtiyari olmayan (isteğe bağlı olmayan) tahakkuklar ile ilgilenmiş ve denklemi aşağıdaki şekilde kullanmıştır (Zhang, 2002:10):

$$NDA_t = \frac{1}{n} \sum \left(\frac{TA_t}{A_{t-1}} \right)$$

Bu modelde kullanılanlar şu şekilde açıklanmaktadır:

NDA_t = Tahmini İhtiyari olmayan tahakkuklar

TA_t = Toplam Tahakkuklar

A_{t-1} = Bir önceki yılın toplam aktifi

n = Gözlem yılı sayısı

Healy modelinin inceleyeceğimiz yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarılmasına yardımcı modellerden temel farkı sistematik olarak her firma döneminde yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapıldığını ileri sürmesidir.

2.2.2.DeAngelo Modeli

DeAngelo (1986), yöneticilerin, hisse senetlerinin daha az değerli görünmesini sağlamak amacıyla gelir yönetimi uyguladıkları ve halka açık olan şirketler arasında işlem görmüş 64 şirketin verilerini kullanarak halka açık olmayan özel şirket statüsüne getirilen yönetim satın alımına yönelik hipotezi test etti.

DeAngelo (1986), toplam tahakkuktaki ilk farkları hesaplayarak ve ilk farkların kazanç yönetimi olmayan boş hipotezi altında beklenen bir sıfır değerine sahip olduğunu varsayarak, kazanç yönetimini test eder. Bu model, zorunlu olmayan tahakkukların ölçüsü olarak son dönemin toplam tahakkuklarını (gecikmeli toplam varlıklar ile ölçeklendirilir) kullanır. Dolayısıyla, isteğe bağlı tahakkuk eden tahakkuklar için DeAngelo Modeli (Yurt, 2015:43):

$$NDA_t = TA_{t-1}$$

DeAngelo Modeli, herhangi bir tahmin süresi gerektirmeyen gerçekler neticesinde Healy Modelinin (1985) özel bir versiyonu olarak kabul edilir ve zorunlu olmayan tahakkukların tahmin süresi önceki yılın gözlemleriyle sınırlıdır (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995:196). Tıpkı Healy gibi, DeAngelo da matematiksel olarak isteğe bağlı tahakkukların tek başına hesaplanamayacağı gerçeğini kabul eder (Aren, 2003 aktaran Yurt, 2015:43).

Healy ve DeAngelo Modellerinin ortak bir özelliği de tahmin edilen ihtiyari olmayan tahakkuklar için tahmin süresinden vekalet süresine kadar toplam tahakkukları kullanmalarıdır. İhtiyari tahakkukların zaman içerisinde sabit olması durumunda ve ihtiyari tahakkukların tahmin döneminde sıfır olması durumunda, hem Healy (1985) hem de DeAngelo (1986) Modelleri, yasal olmayan tahakkukları doğru bir şekilde ölçebileceklerdir. Bununla birlikte, ihtiyari olmayan tahakkukların dönemden döneme değişmesi durumunda, her iki model de ihtiyari tahakkukları yanlış ölçecektir. Bu durumda, “hangi model uygun?” Sorusu, ihtiyari tahakkukları üreten zaman serisi sürecinin özelliğine bağlı olacaktır. İhtiyari olmayan tahakkukların sabit bir ortalama etrafında gürültülü bir tanıtım sürecini takip etmesi durumunda, Healy Modeli (1985) uygun olacaktır ve rastgele bir değişme sürecini takip etmesi durumunda, DeAngelo Modeli (1986) uygun olacaktır. Toplam tahakkukların sabit bir seviyede olduğu ve gürültülü bir tanıtım sürecine yakın oldukları gerçeğine ilişkin kanıtlar, Healy Modelinin (1985) ihtiyari tahakkukların ölçülmesinde daha uygun olacağını ortaya koymasına rağmen, karşıt görüşlerin de öne sürüldüğü ileri sürülmektedir (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995:198).

Hem Healy (1985) hem DeAngelo (1986) Modelleri, ihtiyari olmayan tahakkukların incelenen dönemde sabit olduğunu varsaymaktadır. Bununla birlikte, bu güçlü bir varsayım değildir. Çünkü tahakkuk esaslı muhasebe sisteminin doğası

gereği, firmanın ekonomik koşullarına bağlı olarak ihtiyari olmayan tahakkuklar düzeyinde değişiklikler meydana gelebilir (Kaplan, 1985:113).

DeAngelo 1986 yılında geliştirdiği modelinde yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmak için aşağıdaki denklemi oluşturmuştur (Zhang, 2002:10).

$$NDA_t = \frac{TA_{t-1}}{A_{t-2}}$$

DeAngelo Modeli, tahmin süresinin önceki yıllara sınırlı olduğu özel bir Healy (1985) Modeli örneği olarak görülebilir.

2.2.3.Jones Modeli

Jones 1991'de yaptığı çalışmasında, ihtiyari olmayan tahakkukları tahmin eden etkili yeni bir model ortaya koymuştur. Model, amortisman değişikliğinden, yani firmanın faaliyetlerinin değişmesinden kaynaklanan isteğe bağlı olmayan tahakkuklarda meydana gelen değişiklikleri kontrol etmek için tesis, makine ve teçhizatı kullanmaktadır. Ayrıca, satış değişkeni, firmanın ekonomik ortamındaki değişikliklerden kaynaklanan, işletme sermayesi hesaplarıyla ilgili ihtiyari olmayan tahakkuklardaki değişiklikleri kontrol etmek için kullanılır. Bu model, işletme sermayesi tahakkuklarının satışlardaki değişikliklerle ilgili olduğu ve amortismanların varlıklarla ilgili olduğu varsayımına dayanmaktadır (Miko, 2014:70).

Etkinlik yılında isteğe bağlı olmayan tahakkuklar için Jones Modeli (Bartov, Gul ve Tsui, 2000:9):

$$NDA_t = \alpha_1 + \alpha_2(\Delta REV_t / A_{t-1}) + \alpha_3(PPE_t / A_{t-1})$$

Bu denklemde;

NDA: Tahmini ihtiyari olmayan tahakkuklar

TA: Toplam tahakkukları,

A: Aktif büyüklüğünü,

ΔREV : Gelirlerdeki değişimi,

PPE: Maddi duran varlıkları

α_1 , α_2 ve α_3 firmaya özgü parametreleri göstermektedir.

Firmaya özel parametrelerin, α_1 , α_2 ve α_3 tahminleri, tahmin döneminde aşağıdaki model kullanılarak elde edilmiştir:

$$TA_t / A_{t-1} = a_1 + a_2(\Delta REV_t / A_{t-1}) + a_3(PPE_t / A_{t-1}) + \varepsilon_t$$

Burada;

a_1 , a_2 ve a_3 , α_1 , α_2 ve α_3 'ün OLS tahminlerini belirtir ve TA_t , t yılındaki toplam tahakkuktur. Toplam tahakkukların firmaya özel ihtiyari kısmını temsil eden artıktır. Diğer değişkenler önceki denklemdeki gibidir.

Jones 'un geliştirdiği bu modelle, ithalat desteğinden yararlanmak isteyen şirketlerin (tarifelerdeki ve kota indirimindeki artışlar) denetim dönemlerinde kazançlarını düşük gösterme amacıyla gelir yönetimi uygulamalarına yönelip değişmediğini belirlemeye çalışmıştır. Çalışma, bu tarifelerden yararlanmak isteyen şirketlerin yöneticilerinin, kâr oranlarını düşürmek için ihtiyari tahakkuklar yoluyla kazanç yönetimi gerçekleştirdiğini ortaya çıkaran bulgulara ulaşılmıştır (Yurt, 2015:45).

Jones (1991) Model anormal firma performansını kontrol etmektedir. Yüksek kaliteli kazançlar yüksek kaliteli tahakkuklardan kaynaklanmaktadır ve yüksek kaliteli tahakkuklar zorunlu değildir. Jones Model (1991) sadece yöneticilerin müdahalelerinden değil, aynı zamanda yanlış sunumdan da kaynaklanabilmektedir. Ek olarak, bu tahakkukların, müdahale içermese bile, doğası gereği anormal olması da mümkündür. Bernard ve Skinner (1996), müdahaleler içermemelerine rağmen, anormal kazançlar ve harcamaların Jones Modelinde ihtiyari tahakkuklar olarak kabul edildiğini, çünkü lineer bir şekilde kazançtaki değişimle ilişkilendirilemeyeceğini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, Jones (1991) kazançların müdahaleler içermediğini varsaymaktadır. Bu, tahakkuklar müdahaleler içermesine rağmen müdahalelerin kazançtan kaynaklanmadığı ve dolayısıyla kazanç yönetiminin yürütülmediği önyargısının yaratıldığı anlamına gelir. Dahası, Defond ve Park (2001) Jones Modelinin periyodik etkileri görmezden geldiğini iddia etmektedir. Bu nedenle araştırmacılar, anormal tahakkuklar belirlerken klasik Jones Modeli yerine 3 aylık süreleri ele alan bir model uygulamışlardır (Yurt, 2015:45).

2.2.4.Düzeltilmiş Jones Modeli

Dechow, Sloan ve Sweeny 'in 1995 yılında yaptıkları çalışmada Jones Modelinde yaptıkları değişiklik ile, standart Jones modelindeki ihtiyari tahakkukların ölçülmesindeki bir hatayı ortadan kaldırmaktır. Jones modeli, takdir yetkisinin, tahmin süresinde veya olay süresinde gelir üzerinden kullanılmadığını açık bir şekilde varsaymıştır. Değiştirilen modelin gerekçesi, olay döneminde ticari alacaklarındaki tüm değişikliklerin kazanç yönetiminden kaynaklanmasıdır. Araştırmacılar, ticari alacaklarındaki (ΔREC) değişiklikleri etkinlik döneminde standart Jones modeline dahil ederek hatayı düzeltmişlerdir (Kighir, Omar ve Mohamed, 2014:25).

Düzeltilmiş Jones modelinde, isteğe bağlı olmayan tahakkuklar, etkinlik süresi boyunca (yani kazanç yönetiminin varsayıldığı dönemler boyunca) şu şekilde tahmin edilmektedir (Zhang, 2002:11):

$$NDA_t = \alpha_1 + \alpha_2 [(\Delta REV_t - \Delta REC_t) / A_{t-1}] + \alpha_3 (PPE_t / A_{t-1})$$

ΔREC_t net alacaklardaki t-1'den t yılına kadar olan değişimdir.

α_1 , α_2 ve α_3 tahminleri orijinal Jones Modelinden elde edilmiştir. Orijinal Jones Modeline göre yapılan tek değişiklik, gelirlerdeki değişimin olay tarihindeki alacaklardaki değişime göre ayarlanmasıdır. Bu düzenleme, yöneticilerin kazancı gelir tanıma yoluyla manipüle etmesi durumunda, gelirlerdeki değişimin, temelde gerçekleşen “gerçek” değişimin hatalı bir şekilde ölçülmesinin muhtemel olduğu gerekçesine dayanır. Yöneticilerin, nakit satışlardaki gelirlerin tanınması yoluyla kazancı manipüle etmeleri daha az muhtemel olduğu ölçüde, Düzeltilmiş Jones Modeli, yöneticilerin gelir tanıma yoluyla kazancı manipüle ettiği ortamlarda, kazanç yönetimi tespitinde orijinal Jones Modelinden daha güçlüdür (Zhang, 2002:12).

Standart Jones modeli ve değiştirilmiş Jones modeli, piyasaya dayalı bir prosedür kullanılarak Guay, Kathari ve Watts (1996) tarafından eleştirildi ve hiçbir prosedürün güvenilir bir tahakkuk yönetimi önlemi oluşturmadığı, ancak alternatif öneremediği sonucuna varıldı. (Beneish, 1997) ve (Young, 1999), toplam tahakkukların ölçülmesinde amortisman bedelinin dahil edilmesini sorgulamış ve bunun yönetilen tahakkukların tahmininde önemli bir ölçüm hatası oluşturabileceğini belirtmiştir (Kighir, Omar ve Mohamed, 2014:26).

2.2.5. Kothari Modeli

Kothari ve diğerleri 2005’de yaptıkları çalışmada, olağandışı performans sergileyen firma tahakkuklarının sistematik olarak sıfır olmalarının beklenmemesi gerektiğini ve bu nedenle firma performansının tahakkuklarla ilişkili olduğunu iddia etmektedirler. Kothari ve diğ. (2005), ihtiyari tahakkukları tahmin etmek ve performansı kontrol etmek için iki yolu incelemektedir. ROA (Aktif Kârlılık Oranı) gibi bir performans değişkeni ihtiyari tahakkuk regresyonuna ek bir bağımsız değişken olarak dahil edilebilmektedir. Alternatif olarak, performansla eşleştirilen ihtiyari tahakkuklar, ilk olarak aynı iki basamaklı SIC kodundan ve aynı yılın basamaklı SIC kodundan kontrol yılı için kontrol eden firma gözlemiyle firma yıl gözlemine eşleştirilerek hesaplanabilmektedir veya önceki yılın ardından kontrol firmasının ihtiyari tahakkuklarını tedavi firmasının ihtiyari tahakkuklarından çıkarmak yoluyla da olmaktadır. Kothari ve diğerleri (2005), mevcut ROA 'ya göre eşleşmenin önceki ROA 'ya göre daha iyi performans gösterdiğini ve bu performans eşleşmeli yaklaşımın ihtiyari tahakkuk regresyonuna bir performans değişkenini dahil etmekten daha üstün olduğunu bulmuşlardır (Jones, Krishnan ve Melendrez, 2007:11).

Kothari ve diğerleri (2005), Jones Modelinin ve Düzeltilmiş Jones Modellerinin, aşırı performans sergileyen örneklere uygulandığında yanlış belirlendiğine vurgu yapmaktadır. Başka bir deyişle, bu modellerin, bir tahmin ile tahmininin süresi karşılaştırıldığında test süresinde aşırı bir büyüme yaşadığı durumlarda tahmin edilen büyük bir ihtiyari tahakkuk üretmesi muhtemel olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla, Kothari ve diğerleri (2005), ek bir değişken olarak Düzeltilmiş Jones modeline ROA değişkenini eklemektedir (Gurkan, 2016:101).

Kothari Modeli (performansla eşleşen değiştirilmiş jones modeli) aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Ferrero, Ballesteros ve Filho, 2014:364):

$$NDA_t = \alpha_1 + \alpha_2 \left[\frac{\Delta REV_t - \Delta REC_t}{A_{t-1}} \right] + \alpha_3 \left[\frac{\Delta PPE_t}{A_{t-1}} \right] + \alpha_4 ROA_t + \varepsilon_t$$

Bu denklemde ROA_t t yılındaki aktif kârlılık oranını ifade etmektedir.

Kothari ve diğ. (2005), performansa göre ihtiyari tahakkuk modelinin iyi tanımlanmış ve güçlü olduğunu, diğer Jones tahakkuk modellerinin ise ciddi şekilde yanlış belirlendiğini ortaya koymaktadır.

Önceden yapılan araştırmalar tipik olarak ihtiyari tahakkuk modelinde bir sabit içermese de birkaç nedenden ötürü tahminde bir sabit içermektedir. Birincisi, tanımlayıcı olarak varlıklar kullanılarak hafifletilmeyen değişen varyans için ek bir kontrol sağlanmaktadır. İkincisi, ihmal edilen bir boyut (ölçek) değişkeninden kaynaklanan problemleri azaltmaktadır (Gurkan, 2016:101).

2.2.6.Larcker-Richardson Modeli

Larcker-Richardson modelinde tahakkukların satışlardaki büyüme ile sermaye yoğunluğunun bir fonksiyonu olduğu varsayılmaktadır. Bundan dolayı beklenen büyümeyi temsil etmek üzere modele, piyasa değeri/defter değeri (B/M) ve esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı (CFO) değişkenlerini eklemektedir (Önder ve Ağca:2013, 39).

Bu model aşağıdaki gibi yazılabilmektedir (Sakarya ve Koçak, 2016:737):

$$TA_{it}/A_{i,t-1} = \beta_0 + \beta_1 + [(\Delta REV - \Delta REC)_{it}/A_{i,t-1}] + \beta_2 (PPE_{it}/A_{i,t-1}) + \beta_3 + (CFO_{it}/A_{i,t-1}) + \beta_4 BM_{it} + \varepsilon_{it}$$

2.2.7.Beneish Modeli

Beneish modeli karma modellere öncülük etmiştir. Literatürdeki diğer modellerden farklı olarak değişik değişkenlerinde modele eklendiği logit ve probit modeller geliştirilmiştir. Bazı araştırmacıların basit bir lojistik regresyon modelinin sahtekarlık riski değerlendirmesinde denetçilerden daha iyi performans gösterdiğini bulmak için lojistik regresyon uyguladıklarını göstermektedirler. Diğerleri, bir kontrol listesini modelle desteklemenin denetçilerin dolandırıcılık riskini değerlendirmesinde yardımcı olduğunu bulmuşlardır. Diğer araştırmacılar, iflasın finansal tabloların manipölasyonunun bir işareti olarak uygun bir skorun geliştirilmesi için finansal tablolardaki manipölasyonlara bağlanmasını sağlamıştır (Dbouk ve Zaarour, 2017:174).

Messod D. Beneish (1999) tarafından oluşturulan M-Score, bir şirketin kazançlarını manipüle edip etmediğini belirlemek için sekiz finansal oran kullanan matematiksel bir modeldir. Değişkenler, şirketin Mali Tablolarından inşa edilir ve kazancın manipüle edilme derecesini tanımlamak için bir puan yaratır. Birçok yönden, Altman Z-Score'a benzer, ancak iflastan ziyade kazanç manipölasyonunu tespit etmeye odaklanmıştır (Nwoye, Okoye ve Oraka, 2013:644).

Oranlar satış büyümesini, varlıkların kalitesini ve brüt kâr marjlarını, alacakların satışlara karşı ilerlemesini ve genel ve idari gider oranını ölçmektedir. Kazanç manipülasyon olasılığı, alacaklardaki olağandışı artışlarla, brüt kâr marjlarını düşürerek, varlık kalitesini düşürerek, satış büyümesini ve tahakkuk artışını artırarak daha da artar. Beneish'e (1999) göre, sonuçlar genellikle bir problemin nerede olduğunu göstermektedir (Nwoye, Okoye ve Oraka, 2013:644).

Beneish modelinin genel denklemi aşağıdaki gibidir:

$$M_i = \beta X_i + \varepsilon_i$$

M_i : Bağımlı değişken

X_i : Açıklayıcı değişkenlerin oluşturduğu matris

ε_i : Hata terimidir.

M score, aşağıdaki sekiz farklı endeksin kombinasyonuna dayanmaktadır:

$$M = -4.84 + 0.92*DSRI + 0.528*GMI + 0.404*AQI + 0.892*SGI + 0.115*DEPI - 0.172*SGAI + 4.679*TATA - 0.327*LVGI,$$

DSRI = Alacaklar Endeksinde Gün Satışı, GMI = Brüt Kâr Marjı Endeksi, AQI = Varlık Kalite İndeksi, SGI = Satış Büyüme Endeksi, DEPI = Amortisman Endeksi, SGAI = Satış, Genel ve İdari Giderler Endeksi, TATA - Toplam Varlıklar Toplam Tahakkukları ve LVGI = Kaldıraç Endeksi

Beneish 1997 ve 1999 iki çalışma yapmıştır. 1999'da 1997'de geliştirdiği modele eklemeler yaparak modeli daha da genişletmiştir. Beneish (1997) modelindeki değişkenler aşağıdaki gibidir (Küçüksözen, 2004:274);

- Ticari Alacaklar Endeksi
- Brüt Kâr Marjı Endeksi
- Aktif Kalitesi Endeksi
- Amortisman Endeksi
- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı
- Satışlardaki yıllık değişim
- Hisse senetleri fiyatlarındaki yıllık değişim şeklinde sıralanabilir.

Beneish'in 1999 yılındaki modelinde kullandığı değişkenler (Küçüksözen, 2004:264);

- Ticari alacaklar endeksi
- Brüt Kâr Marjı endeksi
- Aktif kalitesi endeksi
- Satışlardaki yıllık değişim (büyüme) endeksi
- Amortisman giderleri endeksi
- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri endeksi
- Borçlanma yapısındaki yıllık değişim
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara oranı olarak değiştirilmiştir.

Beneish geliştirdiği modelinin yaratıcı muhasebe uygulamalarını tahmin etme gücünün nasıl olduğunu test etmiştir. Yapılan test sonucunda yaratıcı muhasebe uygulamalarını kullanan işletmeleri doğru tahmin etme olasılığının %38 ile %56 arasında bir değer olduğu sonucuna ulaşmıştır (Beneish, 1999:33).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİST 50 ENDEKSİNE KOTE OLAN FİRMALARDA UYGULAMA ÇALIŞMASI

Çalışmanın bu bölümünde önceki bölümlerde açıklanan yaratıcı muhasebe uygulamalarının ortaya çıkarılmasında kullanılan modellerden üç tanesi kullanılarak birtakım firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe üzerindeki etkisini tespit etmek için bir uygulama yapılmıştır.

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı bazı firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerinde etkisi olup olmadığını araştırmaktır. Bunun için Borsa İstanbul'a kote olmuş halka açık firmaların verileri kullanılmıştır. Bu amaca ulaşmaya yardımcı olacak alt amaçlar aşağıdaki şekildedir;

- Yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstergesi olarak kullanılan ihtiyari tahakkukları tespit etmek,
- Kaldıraç oranı, firma büyüklüğü ve net çalışma sermayesi ile yaratıcı muhasebe arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmek.

3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLIKLARI

Çalışmada, uygulama sonuçlarının güvenilir olması amacı ile Borsa İstanbul'da işlem hacmi ve hisse senedi piyasa değeri en fazla olan şirketler uygulama kapsamına alınmıştır. Uygulama sonunda istatistiki bir değerlendirme yapılacağından büyük örneklem sayısına uygun olabilmesi için incelenen şirket sayısının 30'dan fazla olması hedeflenmiştir. Bundan dolayı, Borsa İstanbul'da en çok işlem gören 50 şirketin faaliyet gösterdiği BİST 50 endeksi örneklem olarak seçilmiştir. BİST 50 endeksindeki bankalar, sigorta şirketleri, aracı kurumlar gibi finansal kuruluşlar finansal tablolarındaki farklılık nedeniyle ve bazı firmaların analize elverişli finansal tablolarına ulaşamadığı için araştırma kapsamı dışında tutulmuş ve araştırmaya 40 adet şirket dâhil edilmiştir. Çalışmada, uygulamaya konu olan şirketlerin 2011-2018

yılları arası verileri kullanılmıştır. Bunun nedeni de 2011 yılından önceki verilerin hepsine eksiksiz bir şekilde ulaşılamamış olmasıdır.

Çalışmada kullanılan şirketlerin finansal tablolarına Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) ve FİNNET 2000'den ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında yer alan şirketler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Çalışmada Yer Alan Şirketler

Sıra	Kod	Şirket Unvanı
1	AKSEN	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.
2	ALARK	ALARKO HOLDİNG A.Ş.
3	ARCLK	ARÇELİK A.Ş.
4	ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
5	BIMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.
6	CCOLA	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.
7	DOHOL	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.
8	EKGYO	EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
9	EREGL	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.
10	FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
11	GLYHO	GLOBAL YATIRIM HOLDİNG A.Ş.
12	IHLAS	İHLAS HOLDİNG A.Ş.
13	IPEKE	İPEK DOĞAL ENERJİ KAYNAKLARI ARAŞTIRMA VE ÜRETİM A.Ş.
14	KRDMD	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
15	KCHOL	KOÇ HOLDİNG A.Ş.
16	KORDS	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.
17	KOZAL	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.
18	KOZAA	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.
19	MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.
20	PGSUS	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.
21	PETKM	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
22	POLHO	POLİSAN HOLDİNG A.Ş.

23	SAHOL	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.
24	SASA	SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.
25	SODA	SODA SANAYİİ A.Ş.
26	SISE	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.
27	TAVHL	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.
28	TKFEN	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.
29	TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
30	TRKCM	TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.
31	TCELL	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.
32	TUPRS	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
33	THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
34	TTKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
35	TTRAK	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.
36	ULKER	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.
37	VERUS	VERUSA HOLDİNG A.Ş.
38	VESTL	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
39	YATAS	YATAŞ YATAK VE YORGAN SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
40	ZOREN	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.

3.3.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2000'li yıllarda birçok önemli ekonomik kriz yaşanmıştır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının yaşanan ekonomik krizlerin önemli bir etkeni olduğu yadsınamazdır. Yaşanan bu ekonomik krizlerin temelinde muhasebe ilkelerinde ve yasalarında olan boşluklardan yararlanarak finansal raporlama yapmanın etkili olduğu düşünülmektedir. Şirket yöneticileri kendi çıkarları doğrultusunda finansal raporlar ile ilgilenen kreditorler, yatırımcılar gibi finansal bilgi kullanıcılarına raporlarını gerçekte olduğundan daha iyi göstermek amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları kısa vadede olumlu sonuçlar meydana getirebilecek gibi gözükmesine rağmen uzun vadede hem şirket hem de ülke ekonomisi için olumsuz sonuçlar meydana getirebilmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran şirketlerin yaratıcı muhasebe yaptıkları ortaya çıktıktan sonra finansal bilgi kullanıcılarının şirketlere güvensizlikleri oluşmaktadır. Bunun

sonucunda ülke ekonomisinde güvensiz bir ortam meydana gelebilmektedir. Bu yüzden finansal bilgi kullanıcıları finansal raporlama ile ilgili doğru bilgilendirilmelidir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, bazı firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebeyi ne yönde etkileyip etkilemediği araştırılmaktadır.

Bu bölümde, BİST’te kayıtlı ve BİST 50 endeksinde faaliyet gösteren 40 şirketin 2011-2018 yılları arasında finansal tabloları analiz ve değerlendirmeye tabi tutularak, bu tabloların yıllar itibariyle gerçek, doğru ve güvenilir bilgileri tam olarak yansıtmayı yansıtmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak konuyla ilgili literatür incelenmiş ve söz konusu literatürden hareketle 3 hipotez geliştirilmiştir. Oluşturan hipotezler kapsamında ve belirlenen bağımlı ve bağımsız değişkenleri kullanılarak üç adet model geliştirilmiş ve bunlar panel veri regresyon analizine tabi tutularak bulgular değerlendirilmiştir.

3.3.1.Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada, bazı firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada ilgili literatür dikkate alınarak konuyla ilgili 3 hipotez geliştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda kurulan hipotezler Tablo 2’de belirtilmiştir:

Tablo 2: Araştırma Hipotezleri

H_1 : Kaldıraç oranı yaratıcı muhasebe uygulamalarını etkilemektedir.
H_2 : Firma büyüklüğü yaratıcı muhasebe uygulamalarını etkilemektedir.
H_3 : Net çalışma sermayesi yaratıcı muhasebe uygulamalarını etkilemektedir.

3.3.2.Araştırmanın Modelleri ve Değişkenleri

Birtakım firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerinde etkisi olup olmadığının incelendiği çalışmada 3 adet model kullanılmıştır. Bu çalışmada bağımlı değişken tahakkuk esaslı kâr yönetiminin göstergesi olan ihtiyari tahakkuklardır. Çalışmadaki bağımsız değişkenler ise kaldıraç oranı, firma büyüklüğü ve net çalışma sermayesidir. Kaldıraç toplam yükümlülükler / toplam varlıklar oranı, firma

büyüküğü toplam varlıkların doğal logaritması ve net çalışma sermayesi dönen varlıklar – kısa vadeli yükümlülükler ile ölçülmüştür.

İhtiyari (İsteğe Bağlı) Tahakkuklar:

Genel olarak bakıldığında tahakkukların hangilerinin ihtiyari olduğı hangilerinin ise ihtiyari olmayan tahakkuk olduğunu tespit etmek oldukça zordur. Bunun nedeni; ekonominin zamana bağılı olarak farklı şekildeki durumları beraberinde getirmesi ve işletmelerin de yapısal olarak farklı olmasıdır. Bunula birlikte ihtiyari tahakkuklar, yöneticilerin isteğine bağılı gerçekleşen tahakkuklar olarak tanımlanabilmektedir. Ayrıca ihtiyari tahakkuklara, “isteğe bağılı tahakkuklar” da denilmektedir (Avşarlıgil, 2010:44).

İhtiyari tahakkukları tahmin edilebilmek için ilk önce toplam tahakkukların hesaplanması gerekmektedir. Toplam tahakkuklar, ihtiyari tahakkuklar ve ihtiyari olmayan tahakkuklardan oluşmaktadır. Toplam tahakkuklar şu şekilde hesaplanır;

$$\text{Toplam Tahakkuklar} = \text{Net Kar-Faaliyetlerden Elde Edilen Nakit Akışı}$$

Toplam tahakkukların hesaplanmasının ardından ihtiyari tahakkukların doğrudan hesaplanması mümkün olmadığından, ilk olarak ihtiyari olmayan tahakkuklar hesaplanmalıdır ve ulaşılan tutar toplam tahakkuklardan çıkartılarak ihtiyari tahakkuklar aşağıdaki gibi bulunmaktadır:

$$\text{İhtiyari Tahakkuklar} = (\text{Toplam Tahakkuklar}/A_{t-1}) - \text{İhtiyari Olmayan Tahakkuklar}$$

Yukarıdaki ihtiyari tahakkukları hesaplamada kullanılan formülde A_{t-1} , bir önceki yılın aktif büyüklüğünü ifade etmektedir.

Önceki çalışmalara bakıldığında, ihtiyari tahakkukların tahmininde “*Healy Modeli, DeAngelo Modeli, Jones Modeli, Geliştirilmiş Jones Modeli, Kothari Modeli, Barton ve Simko Modeli, Larcker ve Richardson Modeli ve Beneish Modeli*” kullanılmıştır.

Bu çalışmada, *Düzeltilmiş Jones Modeli*, *Kothari Modeli* ve *Larcker ve Richardson Modeli* kullanılmıştır. Bu modeller aşağıdaki gibi formüle edilebilir (Önder ve Ağca, 2013:38-39).

Düzeltilmiş Jones Modeli:

Dechow, Sloan ve Sweeny 'in 1995 yılında yaptıkları çalışmada Jones Modelinde yaptıkları değişiklik ile, standart Jones modelindeki ihtiyari tahakkukların ölçülmesindeki bir hatayı ortadan kaldırmaktadır. Jones modeli, takdir yetkisinin, tahmin süresinde veya olay süresinde gelir üzerinden kullanılmadığını açık bir şekilde varsaymıştır. Değiştirilen modelin gerekçesi, olay döneminde ticari alacaklarındaki tüm değişikliklerin kazanç yönetiminden kaynaklanmasıdır. Araştırmacılar, ticari alacaklarındaki (ΔREC) değişiklikleri etkinlik döneminde standart Jones modeline dahil ederek hatayı düzeltmişlerdir (Kighir, Omar ve Mohamed, 2014:25).

Düzeltilmiş Jones modelinde, isteğe bağlı olmayan tahakkuklar, etkinlik süresi boyunca (yani kazanç yönetiminin varsayıldığı dönemler boyunca) şu şekilde tahmin edilmektedir (Cengiz, 2015:132):

$$\frac{TA_{it}}{A_{i,t-1}} = \beta_0 + \beta_1 \left(\frac{(\Delta REV - \Delta REC)_{it}}{A_{i,t-1}} \right) + \beta_2 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{i,t-1}} \right) + \varepsilon_{it}$$

TA_{it} : i işletmesinin t yılındaki toplam tahakkukları

$A_{i,t-1}$: Bir önceki dönemin aktif büyüklüğü

ΔREV_{it} : i işletmesinin t yılındaki net satışlarının bir önceki yıla göre değişimi

ΔREC_{it} : i işletmesinin t yılındaki ticari alacaklarının bir önceki yıla göre değişimi

PPE_{it} : Maddi duran varlıklar

ε_{it} : hata terimi

Kothari Modeli:

Kothari ve diğerleri (2005), Jones ve Düzeltilmiş Jones Modellerinin, aşırı performans sergileyen örneklerle uygulandığında yanlış belirlendiğine vurgu

yapmaktadır. Başka bir deyişle, bu modellerin, bir tahmin ile tahmininin süresi karşılaştırıldığında test süresinde aşırı bir büyüme yaşadığı durumlarda tahmin edilen büyük bir ihtiyari tahakkuk üretmesi muhtemel olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla, Kothari ve diğerleri (2005), ek bir değişken olarak Düzeltilmiş Jones modeline ROA değişkenini eklemektedir (Gurkan, 2016:101).

Kothari modeli aşağıdaki şekilde formüle edilebilmektedir (Sakarya ve Koçak, 2016:740):

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \beta_0 + \beta_1 \left(\frac{(\Delta REV - \Delta REC)_{it}}{A_{it-1}} \right) + \beta_2 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right) + \beta_3 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

Larcker-Richardson Modeli:

Larcker-Richardson modelinde tahakkukların satışlardaki büyüme ile sermaye yoğunluğunun bir fonksiyonu olduğu varsayılmaktadır. Bu yüzden beklenen büyümeyi temsil etmek üzere modele, piyasa değeri/defter değeri (B/M) ve esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı (CFO) değişkenlerini eklemektedir (Önder ve Ağca:2013, 39).

Bu model aşağıdaki gibi yazılabilmektedir (Sakarya ve Koçak, 2016:737):

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \beta_0 + \beta_1 \left(\frac{(\Delta REV - \Delta REC)_{it}}{A_{it-1}} \right) + \beta_2 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right) + \beta_3 \left(\frac{CFO_{it}}{A_{it-1}} \right) + \beta_4 BM_{it} + \varepsilon_{it}$$

Bu modelde Düzeltilmiş Jones Modeline ek olarak, piyasa değeri / defter değeri (BM_{it}) ve esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışı (CFO_{it}) değişkenlerini eklemektedir.

Uygulamada kullanılan modellerde, ihtiyari olmayan tahakkukları belirlemek için kesitsel OLS Regresyon modeli uygulanmaktadır. Sonuç olarak, tahmin edilen ihtiyari olmayan tahakkuklar, toplam tahakkuklardan çıkarılarak ihtiyari tahakkuklar hesaplanmaktadır.

Çalışmanın hipotezlerini test etmek amacıyla oluşturulan değişkenler Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3: Araştırma Değişkenleri

DEĞİŞKENLER	KISATMALAR	HESAPLAMALAR	ALINAN YERLER	Kullanıldığı Literatür
İhtiyari Tahakkuklar (Bağımlı Değişken)	MİHTT	Toplam tahakkuklar- ihtiyari olmayan tahakkuklar	KAP, FİNNET	CENGİZ (2015), BAYIRLI (2006) KÜÇÜKSÖ ZEN (2004), ÖNDER ve AĞCA (2013), TEKİN (2017)
Kaldıraç Oranı (Bağımsız Değişken)	KALDO	Toplam Yükümlülükler/Toplam Varlıklar	KAP, FİNNET	OCAK ve ARIKBOĞA (2017), CENGİZ (2015), BAYIRLI (2006), KARA ve TUNA (2018)
Firma büyüklüğü (Bağımsız Değişken)	FB	Toplam Varlıkların Doğal Logaritması	KAP, FİNNET	OCAK ve ARIKBOĞA (2017), CENGİZ (2015), BAYIRLI (2006)
Net Çalışma Sermayesi (Bağımsız Değişken)	NÇS	Dönen varlıklar- kısa vadeli yükümlülükler	KAP, FİNNET	TÜRK ve Ç. ARSLAN (2017)

Çalışma kapsamındaki değişkenlere yönelik açıklamalar aşağıda verilmiştir:

- **Kaldıraç Oranı:** Toplam borçların toplam varlıklara bölünmesiyle hesaplanan kaldıraç oranı şirket varlıklarının yüzde kaçının yabancı kaynaklar ile karşılandığını tespit eder. Kaldıraç oranının yüksek olması, şirketin ödeme riskinin arttığını, kreditorler açısından ana para taksitleri ve faizlerinin ödemede güçlüklerle karşılaşılabilceği anlamının çıkarılmasına sebebiyet verebilmektedir. Kaldıraç oranı değişkeni ile ihtiyari tahakkuklar arasındaki ilişkinin Aslanoğlu ve diğerleri (2016)'da yaptıkları çalışmada elde ettikleri gibi anlamlı ve negatif yönlü olması beklenmektedir.

- **Firma Büyüklüğü:** Toplam varlıkların logaritmasının alınmasıyla hesaplanmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları amacıyla, etik ölçüler içerisinde yönetimin alacağı finansal kararlarla aktif büyüklüğünü değiştirebilme imkânı fazladır. Büyük şirketlerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına küçük şirketlere göre daha fazla başvurabilecekleri beklenmektedir. Ocak ve Arıkboğa (2017), Aslanoğlu ve diğerleri (2016) ve Karacaer ve Özek (2010)'da yaptıkları çalışmalarda firma büyüklüğü ile ihtiyari tahakkuklar arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir etki olduğu sonucunu bulmuşlardır.
- **Net Çalışma Sermayesi:** Dönen varlıklardan kısa vadeli yükümlülüklerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır. Net çalışma sermayesi; şirketin aniden, bir kriz durumunda kısa vadeli borçlarını ödemek zorunda kalsa, elindeki nakit ve nakitte çevrilebilecek varlıklarıyla bu kısa vadeli borçların ne kadarını ödeyebileceğini gösterir.

3.3.3. Tanımlayıcı (Açıklayıcı) İstatistikler

Çalışma kapsamında oluşturulan modellerin test edilmesinde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikleri bilgiler uygulamada kullanılan modeller için Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6'da sırasıyla Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker-Richardson modelleri olmak üzere verilmiştir.

Tablo 4: Düzeltilmiş Jones Modeli için Değişkenlere ait Tanımlayıcı İstatistikler

	MİHTT	KALDO	FB	NÇS
ORTALAMA	0.08524	0.55172	22.46189	-202669522.05
MEDYAN	0.05455	0.58963	22.42269	634079247.50
MAKSİMUM	2.08813	1.03854	26.64132	24187287000
MİNİMUM	0.00024	0.07471	16.76379	-83919708000
STANDART SAPMA	0.13457	0.21545	1.39543	10249507395.977
ÇARPIKLIK	154.216	-0.323	1.556	36.110
BASIKLIK	10.620	-0.503	-0.021	-5.654
GÖZLEMLER	320	320	320	320

Düzeltilmiş Jones modelinde örnekleme yer alan 320 işletme/yıl verisinde ihtiyari tahakkukların (MİHTT) ortalaması 0.08524 ve medyanı 0.05455'dir. Kaldıraç oranının (KALDO) ortalaması 0.55172 ve medyanı 0.58963'tür. Firma büyüklüğünün (FB) ortalaması 22.46189 ve medyanı 22.42269'dür. Net çalışma sermayesinin (NÇS) ortalaması -202669522.05 ve medyanı 634079247.50'dir.

Tablo 5: Kothari Modeli için Değişkenlere ait Tanımlayıcı İstatistikler

	MİHTT	KALDO	FB	NÇS
ORTALAMA	0.08346	0.55172	22.46189	-202669522.05
MEDYAN	0.06281	0.58963	22.42269	634079247.50
MAKSİMUM	1.55752	1.03854	26.64132	24187287000
MİNİMUM	0.00121	0.07471	16.76379	-83919708000
STANDART SAPMA	0.11061	0.21545	1.39543	10249507395.977
ÇARPIKLIK	99.299	-0.323	1.556	36.110
BASIKLIK	7.982	-0.503	-0.021	-5.654
GÖZLEMLER	320	320	320	320

Kothari modelinde örnekleme yer alan 320 işletme/yıl verisinde ihtiyari tahakkukların (MİHTT) ortalaması 0.08346 ve medyanı 0.06281'dir. Kaldıraç oranının (KALDO) ortalaması 0.55172 ve medyanı 0.58963'tür. Firma büyüklüğünün (FB) ortalaması 22.46189 ve medyanı 22.42269'dür. Net çalışma sermayesinin (NÇS) ortalaması -202669522.05 ve medyanı 634079247.50'dir.

Tablo 6: Larcker-Richardson Modeli için Değişkenlere ait Tanımlayıcı İstatistikler

	MİHTT	KALDO	FB	NÇS
ORTALAMA	13.62996	0.55172	22.46189	-202669522.05
MEDYAN	13.60800	0.58963	22.42269	634079247.50
MAKSİMUM	9.11898	1.03854	26.64132	24187287000
MİNİMUM	15.24412	0.07471	16.76379	-83919708000
STANDART SAPMA	0.24495	0.21545	1.395434	10249507395.977
ÇARPIKLIK	136.904	-0.323	1.556	36.110
BASIKLIK	10.258	-0.503	-0.021	-5.654
GÖZLEMLER	320	320	320	320

Larcker-Richardson modelinde örnekleme yer alan 320 işletme/yıl verisinde ihtiyari tahakkukların (MİHTT) ortalaması 13.62996 ve medyanı 13.60800'dür. Kaldıraç oranının (KALDO) ortalaması 0.55172 ve medyanı 0.58963'tür. Firma büyüklüğünün (FB) ortalaması 22.46189 ve medyanı 22.42269'dür. Net çalışma sermayesinin ortalaması (NÇS) -202669522.05 ve medyanı 634079247.50'dir.

3.3.4. Tüm Örneklemeler İçin Korelasyon Değerleri

Çalışmada kullanılacak modellere dahil edilen tüm değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiki bilgiler verildikten sonra bu bölümde, değişkenler arasındaki korelasyon değerleri verilmiştir. Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da sırasıyla Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker-Richardson modelleri için değişkenlerin korelasyon değerleri gösterilmektedir.

Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'daki değerler değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü göstermektedir. Korelasyon katsayıları değişkenlerin yönü ve birbirleriyle etkileşimleri konusunda bilgi vermektedir. Değişkenler birbiri ile ilişkili mi ilişkili ise bu ilişki zayıf mı yoksa güçlü mü olduğu gözlenebilmektedir.

Tablo 7: Düzeltilmiş Jones Modeli için Değişkenlerin Korelasyon Değerleri

	MİHTT	KALDO	FB	NÇS
MİHT	1			
KALDO	-0.069	1		
FB	0.149	0.360	1	
NÇS	-0.084	-0.493	0.225	1

Tablo 7’de görüldüğü üzere, Düzeltilmiş Jones modelinde yaratıcı muhasebenin göstergesi olan ihtiyari tahakkuklar (MİHTT) ile kaldıraç oranı (KALDO) ve net çalışma sermayesi (NÇS) arasında negatif, firma büyüklüğü (FB) ile arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Ancak bu değişkenlerin korelasyon katsayılarına (sırasıyla -0.069, -0.084 ve 0.149) bakıldığında ihtiyari tahakkuklar ile kaldıraç oranı, firma büyüklüğü ve net çalışma sermayesi değişkenleri arasındaki korelasyonun çok küçük olduğu söylenebilmektedir.

Firma büyüklüğü (FB) ile kaldıraç oranı (KALDO) arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (0.360) bakıldığında firma büyüklüğü ile kaldıraç oranı arasında orta dereceli bir korelasyonun olduğu söylenebilmektedir.

Net çalışma sermayesi (NÇS) ile kaldıraç oranı (KALDO) arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (-0.493) bakıldığında net çalışma sermayesi ile kaldıraç oranı arasında orta dereceli bir korelasyonun olduğu söylenebilmektedir. Net çalışma sermayesi ile firma büyüklüğü (FB) arasında ise pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (0.225) bakıldığında net çalışma sermayesi ile firma büyüklüğü arasındaki korelasyonun çok küçük olduğu söylenebilmektedir.

Korelasyon analizi sonucunda bağımsız değişkenler arasında oldukça düşük bir korelasyon görüldüğünden birlikte modele dahil edilebileceğine karar verilmiştir.

Tablo 8: Kothari Modeli için Değişkenlerin Korelasyon Değerleri

	MİHTT	KALDO	FB	NÇS
MİHT	1			
KALDO	-0.084	1		
FB	0.219	0.360	1	
NÇS	-0.125	-0.493	0.225	1

Tablo 8’de görüldüğü üzere, Kothari modelinde yaratıcı muhasebenin göstergesi olan ihtiyari tahakkuklar (MİHTT) ile kaldıraç oranı (KALDO) ve net çalışma sermayesi (NÇS) arasında negatif, firma büyüklüğü (FB) ile arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Ancak bu değişkenlerin korelasyon katsayılarına (sırasıyla -0.084 ve -0.125 ve 0.219) bakıldığında ihtiyari tahakkuklar ile kaldıraç oranı, firma büyüklüğü ve net çalışma sermayesi değişkenleri arasındaki korelasyonun çok küçük olduğu söylenebilmektedir.

Firma büyüklüğü (FB) ile kaldıraç oranı (KALDO) arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (0.360) bakıldığında firma büyüklüğü ile kaldıraç oranı arasında orta dereceli bir korelasyonun olduğu söylenebilmektedir.

Net çalışma sermayesi (NÇS) ile kaldıraç oranı (KALDO) arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (-0.493) bakıldığında net çalışma sermayesi ile kaldıraç oranı arasında orta dereceli bir korelasyonun olduğu söylenebilmektedir. Net çalışma sermayesi ile firma büyüklüğü (FB) arasında ise pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (0.225) bakıldığında net çalışma sermayesi ile firma büyüklüğü arasındaki korelasyonun çok küçük olduğu söylenebilmektedir.

Korelasyon analizi sonucunda bağımsız değişkenler arasında oldukça düşük bir korelasyon görüldüğünden birlikte modele dahil edilebileceğine karar verilmiştir.

Tablo 9: Larcker-Richardson Modeli için Değişkenlerin Korelasyon Değerleri

	MİHTT	KALDO	FB	NÇS
MİHT	1			
KALDO	-0.203	1		
FB	0.058	0.360	1	
NÇS	-0.114	-0.493	0.225	1

Tablo 9’da görüldüğü üzere, Larcker-Richardson modelinde yaratıcı muhasebenin göstergesi olan ihtiyari tahakkuklar (MİHTT) ile kaldıraç oranı (KALDO) ve net çalışma sermayesi (NÇS) arasında negatif, firma büyüklüğü (FB) ile arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Ancak bu değişkenlerin korelasyon katsayılarına (sırasıyla -0.203, -0.114 ve 0.058) bakıldığında ihtiyari tahakkuklar ile kaldıraç oranı, firma büyüklüğü ve net çalışma sermayesi değişkenleri arasındaki korelasyonun çok küçük olduğu söylenebilmektedir.

Firma büyüklüğü (FB) ile kaldıraç oranı (KALDO) arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (0.360) bakıldığında firma büyüklüğü ile kaldıraç oranı arasında orta dereceli bir korelasyonun olduğu söylenebilmektedir.

Net çalışma sermayesi (NÇS) ile kaldıraç oranı (KALDO) arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (-0.493) bakıldığında net çalışma sermayesi ile kaldıraç oranı arasında orta dereceli bir korelasyonun olduğu söylenebilmektedir. Net çalışma sermayesi ile firma büyüklüğü (FB) arasında ise pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişkenin korelasyon katsayılarına (0.225) bakıldığında net çalışma sermayesi ile firma büyüklüğü arasındaki korelasyonun çok küçük olduğu söylenebilmektedir.

Korelasyon analizi sonucunda bağımsız değişkenler arasında oldukça düşük bir korelasyon görüldüğünden birlikte modele dahil edilebileceğine karar verilmiştir.

3.4.ARAŞTIRMANIN ANALİZ VE BULGULARI

Çalışma kapsamında yer alan 40 şirketin 2011-2018 yıllarına ilişkin verileri kullanılarak bazı firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Stata 14 istatistik programı kullanılarak panel veri analizi uygulanmıştır.

Panel veri analizleri, zaman ve yatay kesit analizlerinin birlikte yapılabilmesine imkân vermektedir. Bunun sonucunda yanlış sonuçlar ortaya çıkmaması istendiğinden araştırmaya konu olan değişkenlerin durağan olması gerekmektedir. Analizde kullanılan değişkenlerin durağan olup olmadığının anlaşılması için, birim kök testlerinin yapılması gerekmektedir (Cengiz, 2015:139).

Araştırmada kullanılan değişkenlerin ilk önce yatay kesit bağımlılığı var mı yok mu diye kontrol edilmiştir. Bunun için yatay kesit bağımlılığı testi olan Cross-sectional Dependence (CD) test uygulanmıştır. CD test yatay kesit bağımlılığını test eden bir tahmincidir. Pesaran (2006) tarafından yapılan Monte Carlo deneyi, bir panel çalışmasında kesitsel bağımlılık için test yapılmasının önemini vurgulamaktadır ve Pesaran (2006), kesit bağımlılığı göz ardı edildiğinde önemli yanılğı ve boyut bozulmalarının olduğunu ortaya koymuştur. Pesaran (2004)'de CD testi önermiştir. Uygulanan CD test sonucunda modelde yatay kesit bağımlılığı olduğu ortaya çıkmıştır. Literatürde kesit bağımlılığı varsayımını dikkate alan birkaç farklı panel birim kök testi mevcuttur. Uygulamada Cross-Sectionally Augmented IPS (CIPS) testi yani genişletilmiş kesitsel istatistik değeri tercih edilmiştir. CD test sonucunda yatay kesit bağımlılığı olduğundan dolayı ikinci grup birim kök testi olan Pesaran Cips testi kullanılmıştır. Hesaplanan CIPS istatistiği her bir yatay kesitin t istatistiklerinin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenler için paneli oluşturan şirketler arasında yatay kesit bağımlılığı tespit edildiğinden dolayı serilerin durağanlığı yatay kesit bağımlılığının söz konusu olduğu durumlarda kullanılan ikinci grup birim kök testlerinden Pesaran (2007) tarafından geliştirilen test ile incelenmiştir. Tablo 10'da yer alan istatistik ve olasılık değerlerine bakıldığında tüm değişkenlerin durağan olduğu yani birim kök içermediği gözlemlenmiştir.

Tablo 10: Panel Birim Kök Testi Sonuçları

	Pesaran Panel Birim Kök testi (CIPS)					
	Düzeltilmiş Jones Modeli		Kothari Modeli		Larcker-Richardson Modeli	
	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
MİHTT	-2.584	0.005	-3.684	0,000	-3.857	0,000
KALDO	-4.704	0.000	-4.704	0.000	-4.704	0,000
FB	-4.281	0,000	-4.281	0,000	-4.281	0,000
NÇS	-1.632	0.051	-1.632	0.051	-1.632	0.051

Değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı olduğu bunun için de ikinci nesil birim kök testi yapmanın uygun olacağına karar verilmiş ve yukarıdaki Tablo 10' da yapılan birim kök testlerine göre bütün serilerin düzeyde durağan oldukları tespit edilmiş ve model şu şekilde oluşturulmaktadır.

$$mihtt_{it} = \beta_0 + \beta_1 kaldo_{it} + \beta_2 fb_{it} + \beta_3 nçs_{it} + u_i$$

Birim kök sorunu bulunmadığı tespit edildikten sonraki aşamada, klasik panel regresyonun uygulanacağı yöntemlerden sabit etkiler modeli ya da rassal etkiler modelinin uygunluğu, Hausman testiyle araştırılmış ve sonuçlar Tablo 11'de gösterilmiştir. Hausman test istatistiği zamanla değişen değişkenler için serbestlik derecesi parametre sayısına eşit olan kıkare dağılımı göstermektedir. Hausman testinde sıfır hipotezi rassal etkiler modelinin geçerli olduğunu, alternatif hipotez ise sabit etkiler modelinin geçerli olduğunu göstermektedir (Erer ve Erer, 2009:15). Başka bir ifadeyle, bireysel etkilerle açıklayıcı değişkenler arasında korelasyon yoksa rassal etkiler modeli, korelasyon varsa sabit etkiler modeli uygun olmaktadır. Hausman testi sonucunda bireysel etkilerle açıklayıcı değişkenler arasında korelasyon yoktur ve rassal etkiler modeli kullanılmalıdır.

Tablo 11: Hausman Testi Sonuçları

Modeller	Ki Kare İstatistiği	Olasılık
Düzeltilmiş Jones Modeli	0.00	0.9981
Kotahari Modeli	1.90	0.3868
Larcker-Richardson Modeli	1.82	0.4937

Modelde hata terimleri arasında ilişki (otokorelasyon) olup olmadığını belirlemek için ise Wooldridge testi yapılmıştır. Panel veri analizindeki modellerde seri korelasyon için birtakım testler önerilmiş olsa da Wooldridge (2002) tarafından tartışılan test araştırmacılar açısından çok tercih edilmektedir, çünkü uygulanması diğer testlere göre daha kolaydır ve nispeten daha az varsayım gerektirir. Wooldridge 2002’de, rassal veya sabit etkiler modelinde otokorelasyonu belirlemek amacıyla bu testi ortaya çıkarmıştır. Wooldridge testi diğer testlere göre daha az varsayıma dayandığından dolayı, daha yüksek derecede parametrelerle ifade edilen testlerden daha az güçlüdür, fakat o testlere göre daha dirençlidir (Drukker, 2003:168 Aktaran Erer ve Erer, 2009:20). Testin sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir. Otokorelasyon sonuçları üç modelde de 0.05’in üstünde çıktığı için modellerde otokorelasyon sorunu mevcut değildir.

Tablo 12: Otokorelasyon Test Sonuçları

Modeller	Test sonucu
Düzeltilmiş Jones Modeli	0.1239
Kothari Modeli	0.1605
Larcker-Richardson Modeli	0.9489

Yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 13, Tablo 14 ve Tablo 15’ de gösterilmiştir. Uygulamada kullanılan modellerden Tablo 13’de Düzeltilmiş Jones

modeli, Tablo 14’de Kothari modeli ve Tablo 15’de Larcker-Richardson modeli sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 13: Düzeltilmiş Jones Modelinde Rassal Etkiler Sonucuna Göre Panel Analiz Sonucu

Değişkenler	Kat Sayı	z istatistiği	Olasılık Değeri
KALDO	-0.600822	-5.49	0.000
FB	0.3234069	7.23	0.000
NÇS	-5.54e-13	-0.17	0.863
C	0.0272079	2.19	0.029
R^2 .	0.1086		
Düzeltilmiş R^2	0.0968		
F istatistiği	39, 237 (0.000)		
Gözlem Sayısı	320		

BİST 50 Endeksi’nde yapılan analiz sonuçlarına göre Düzeltilmiş Jones modelinin düzeltilmiş R^2 değerinin 0.0968 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle modelde yer alan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin %0.0968’ini açıkladığını söylemek mümkündür. Düzeltilmiş Jones modelinin anlamlı olup olmadığına F istatistiği ile baktığımızda istatistiki değerinin 39.237 ve bu değer anlamlılığını gösteren olasılık değerinin 0.000 olduğu görülmektedir. Modelin F olasılık değerinin 0.05’den küçük olmasıyla istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir.

Firma bileşenlerinin etkisine ilişkin bağımsız değişkenlerin kısmi regresyon katsayıları incelediğinde aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir:

Kaldıraç oranı değişkeninin Düzeltilmiş Jones modelinde katsayı değeri -0.600822, z değeri -5.49 ve olasılık değeri 0.000 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre kaldıraç oranındaki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları -0.600822 birim azaltmaktadır. Başka bir ifadeyle Düzeltilmiş Jones modelinde kaldıraç oranının

ihtiyari tahakkukları negatif yönde -0.600822 birim etkilemekte olduğu sonucu tespit edilmiştir. Aslanoğlu ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada da kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Firma büyüklüğü değişkeninin Düzeltilmiş Jones modelinde katsayı değeri 0.3234069, z değeri 7.23, olasılık değeri 0.000 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre firma büyüklüğündeki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları 0.3234069 birim arttırmaktadır. Başka bir ifadeyle Düzeltilmiş Jones modelinde firma büyüklüğünün yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkukları pozitif yönde 0.3234069 birim etkilediği sonucu tespit edilmiştir. Firma büyüklüğü değişkeni bu modelde yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermektedir. Literatürde Ocak ve Arıkboğa (2017), Aslanoğlu ve diğerleri (2016) ve Karacaer ve Özek (2010)'da yaptıkları çalışmalarda bu sonuç elde edilmiştir.

Net çalışma sermayesi değişkeninin Düzeltilmiş Jones modelinde katsayı değeri -5.54e-13, z değeri -0.17 ve olasılık değeri 0.863 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre Düzeltilmiş Jones modelinde net çalışma sermayesi ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 14: Kothari Modelinde Rassal Etkiler Sonucuna Göre Panel Analiz Sonucu

Değişkenler	Kat Sayı	z istatistiği	Olasılık Değeri
KALDO	-0.310266	-0.35	0.726
FB	0.9329428	2.52	0.012
NÇS	1.56e-11	0.59	0.557
C	-3.239105	-25.67	0.000
R^2 .	0.1355		
Düzeltilmiş R^2	0.1482		
F istatistiği	39, 237 (0.000)		
Gözlem Sayısı	320		

BİST 50 Endeksi'nde yapılan analiz sonuçlarına göre Kothari modelinin düzeltilmiş R^2 değerinin 0.1482 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin %0.1482'sini açıkladığını söylemek mümkündür. Kothari modelinin anlamlı olup olmadığına F istatistiği ile baktığımızda istatistiki değerinin 39.237 ve bu değer anlamlılığını gösteren olasılık değerinin 0.000 olduğu görülmektedir. Modelin F olasılık değerinin 0.05'den küçük olmasıyla istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir.

Firma bileşenlerinin etkisine ilişkin bağımsız değişkenlerin kısmi regresyon katsayıları incelediğinde aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir:

Kaldıraç oranı değişkeninin Kothari modelinde katsayı değeri -0.310266, z değeri -0,35 ve olasılık değeri 0.726 olarak belirlenmiştir. Bu değerlere göre Kothari modelinde kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasında Düzeltilmiş Jones modelinde anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur ama Kothari modelinde, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında aktif karlılığında göz önünde bulundurulması sonucunda kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuk arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır. Literatürde Cengiz (2015) ile Kara ve Tuna (2018)'de yaptıkları çalışmalarda bu sonucu elde ettikleri görülmektedir.

Firma büyüklüğü değişkeninin Kothari modelinde katsayı değeri 0.9329428, z değeri 2,52, olasılık değeri 0.012 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre firma büyüklüğündeki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları 0.9329428 birim arttırmaktadır. Başka bir ifadeyle Kothari modelinde firma büyüklüğünün yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkukları pozitif yönde 0.9329428 birim etkilediği sonucu tespit edilmiştir. Firma büyüklüğü değişkeni önceki modelde de olduğu gibi bu modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermektedir. Literatürde Ocak ve Arıkboğa (2017), Aslanoğlu ve diğerleri (2016) ve Karacaer ve Özek (2010)'da yaptıkları çalışmalarda bu sonuç elde edilmiştir.

Net çalışma sermayesi değişkeninin Kothari modelinde katsayı değeri $1.56e-11$, z değeri 0.59 ve olasılık değeri 0.557 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre Kothari modelinde net çalışma sermayesi ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Net

çalışma sermayesi değişkeni Düzeltilmiş Jones modelinde olduğu gibi bu modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermemektedir.

Tablo 15: Larcker-Richardson Modelinde Rassal Etkiler Sonucuna Göre Panel Analiz Sonucu

Değişkenler	Kat Sayı	z istatistiği	Olasılık Değeri
KALDO	0.0410096	0.25	0.804
FB	0.283727	4.27	0.000
NÇS	-1.62e-13	-0.03	0.973
C	0.0364305	2.18	0.029
R^2 .	0.0667		
Düzeltilmiş R^2	0.2003		
F istatistiği	39, 237 (0.0130)		
Gözlem Sayısı	320		

BİST 50 Endeksi'nde yapılan analiz sonuçlarına göre Larcker-Richardson modelinin düzeltilmiş R^2 değerinin 0.2003 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle modelde yer alan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin %0.2003'ünü açıkladığını söylemek mümkündür. Larcker-Richardson modelinin anlamlı olup olmadığına F istatistiği ile baktığımızda istatistiki değerinin 39.237 ve bu değer anlamlılığını gösteren olasılık değerinin 0.0130 olduğu görülmektedir. Modelin F olasılık değerinin 0.05'den küçük olmasıyla istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir.

Firma bileşenlerinin etkisine ilişkin bağımsız değişkenlerin kısmi regresyon katsayıları incelediğinde aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir:

Kaldıraç oranı değişkeninin Larcker-Richardson modelinde katsayı değeri 0.0410096, z değeri 0,25 ve olasılık değeri 0.804 olarak belirlenmiştir. Bu değerlere göre Larcker-Richardson modelinde de kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

bulunmamıştır. Kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasında Düzeltilmiş Jones modelinde anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur ama Kothari modelinde, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında aktif karlılığında göz önünde bulundurulması sonucunda kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuk arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır. Bu modelde de ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında faaliyetlerden sağlanan nakit ve işletmenin büyüme hızının da göz önünde bulundurulması sonucunda Kothari modelinde olduğu gibi kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasındaki anlamlı ilişki ortadan kalkmıştır. Literatürde Cengiz (2015) ile Kara ve Tuna (2018)'de yaptıkları çalışmalarda bu sonucu elde ettikleri görülmektedir.

Firma büyüklüğü değişkeninin Larcker-Richardson modelinde ise katsayı değeri 0.283727, z değeri 4,27 ve olasılık değeri 0.000 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre firma büyüklüğündeki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları 0.283727 birim arttırmaktadır. Başka bir ifadeyle Larcker-Richardson modelinde firma büyüklüğünün yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkukları pozitif yönde 0.283727 birim etkilediği sonucu tespit edilmiştir. Firma büyüklüğü değişkeni diğer iki modelde de olduğu gibi bu modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermektedir. Literatürde Ocak ve Arıkboğa (2017), Aslanoğlu ve diğerleri (2016) ve Karacaer ve Özek (2010)'da yaptıkları çalışmalarda bu sonuç elde edilmiştir.

Net çalışma sermayesi değişkeninin Larcker-Richardson modelinde katsayı değeri $-1.62e-13$, z değeri -0,03 ve olasılık değeri 0.973 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre Larcker-Richardson modelinde de net çalışma sermayesi ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Net çalışma sermayesi değişkeni üç modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermemektedir.

Araştırma hipotezleri sonuçlarına bakıldığında kabul ve reddedilme durumları aşağıdaki Tablo 16'da gösterilmektedir. Tabloda Model 1, Model 2 ve Model 3 sırasıyla Düzeltilmiş Jones modeli, Kothari modeli ve Larcker-Richardson modelini temsil etmektedir.

Tablo 16: Araştırma Hipotez Sonuçları

Hipotezler \ Modeller	Model 1	Model 2	Model 3
H_1 : Kaldıraç oranı yaratıcı muhasebe uygulamalarını etkilemektedir.	Kabul	Red	Red
H_2 : Firma büyüklüğü yaratıcı muhasebe uygulamalarını etkilemektedir.	Kabul	Kabul	Kabul
H_3 : Net çalışma sermayesi yaratıcı muhasebe uygulamalarını etkilemektedir.	Red	Red	Red

Uygulamada geliştirilen araştırma hipotezleri Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker-Richardson modelleri kullanılarak test edilmiştir. Bunun sonucunda Düzeltilmiş Jones modeli için H_1 ve H_2 hipotezleri kabul edilmektedir ve H_3 hipotezi reddedilmektedir. Kothari ve Larcker-Richardson modellerinde ise H_1 ve H_3 hipotezleri reddedilmektedir ve H_2 hipotezi kabul edilmektedir. Kaldıraç oranının yaratıcı muhasebeyi etkilediğini öne süren H_1 hipotezinin Düzeltilmiş Jones modelinde kabul edilip Kothari ve Larcker-Richardson modelinde reddedilmesinin nedeni olarak, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında Kothari modelinde, aktif karlılığın ve Larcker-Richardson modelinde de faaliyetlerden sağlanan nakit ve işletmenin büyüme hızının da göz önünde bulundurulması sonucunda kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuk arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır. H_2 hipotezi kullanılan üç modelde de kabul edilmektedir. Kaldıraç oranı aktif karlılık oranı ve faaliyetlerden sağlanan nakit ile işletmenin büyüme hızının da göz önünde bulundurulması sonucunda anlamlılığını yitirmiş ama firma büyüklüğü bundan etkilenmemiştir. H_3 hipotezi ise uygulanan üç modelde de reddedilmektedir.

SONUÇ

Yaratıcı muhasebe kavramı her ne kadar kötü bir kavram gibi algılanmasa da günümüze gelene kadar gerçekleşen birtakım finansal skandalların temelinde etkili olduğu söylenebilmektedir. Araştırmacılar literatürde farklı şekillerde yaratıcı muhasebe uygulamaları konusunda çalışmışlardır. Bu çalışmada daha önceki çalışmalardan farklı olarak yaratıcı muhasebeyi ortaya çıkarmada kullanılan modellerden üç model kullanılarak firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebeye etkisi olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın konusu ve kapsamı, muhasebe manipülasyon yöntemlerinin neler olduğu ve bu yöntemlerden yaratıcı muhasebenin; kavramı, nedenleri, şekilleri, sonuçları, ortaya çıkarılmasında kullanılan modeller ve firma bileşenleri ile olan ilişkisi olarak belirlenmiştir.

Bu çalışma ile firma bileşenlerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda BİST 50 Endeksi'nde yer alan 40 firmanın 2011-2018 yılları arasındaki 320 firma/yıl verisi incelenerek analizi yapılmıştır. Çalışmada, yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmada kullanılan modellerden, Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker-Richardson modelleri kullanılmıştır. Bu üç modelin araştırma için seçilmesinin nedeni literatürde en çok kullanılan ve doğruluğuna en çok güvenilen modeller olmalarıdır. Literatürde uygulamada kullanılan ilk model olan Düzeltilmiş Jones modelinin yaratıcı muhasebeyi ölçmede iyi olduğunu ama bazı durumlarda eksik kaldığını öne süren çalışmalar mevcuttur. Bunun sonucunda Düzeltilmiş Jones modeline Kothari (2005) yaptığı çalışmada, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında aktif karlılığında göz önünde bulundurulması ve Larcker-Richardson (2007) yaptığı çalışmada ise ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında faaliyetlerden sağlanan nakit ve işletmenin büyüme hızının da göz önünde bulundurulması sonucunda yaratıcı muhasebeyi daha iyi ölçtüğünü öne sürdükleri modeller geliştirmişlerdir. Çalışmada ilk önce bu modeller kullanılarak yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstergesi olarak kabul edilen ihtiyari tahakkuklar hesaplanmıştır. Daha sonra hesaplanan ihtiyarlı tahakkuklar ile kaldıraç oranı, firma büyüklüğü ve net çalışma sermayesi gibi bağımsız değişkenleri regresyona tabi tutarak analiz yapılmıştır. Uygulamada elde edilen genel sonuçlar aşağıda açıklanarak yorumlanmıştır.

Düzeltilmiş Jones Modeline göre; firma bileşenlerinin etkisine ilişkin bağımsız değişkenlerin kısmi regresyon katsayıları incelediğinde aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir:

- Kaldıraç oranı değişkeninin Düzeltilmiş Jones modelinde katsayı değeri -0.600822, z değeri -5.49 ve olasılık değeri 0.000 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre kaldıraç oranındaki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları -0.600822 birim azaltmaktadır. Başka bir ifadeyle Düzeltilmiş Jones modelinde kaldıraç oranının ihtiyari tahakkukları negatif yönde etkilemekte olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Firma büyüklüğü değişkeninin Düzeltilmiş Jones modelinde katsayı değeri 0.3234069, z değeri 7.23, olasılık değeri 0.000 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre firma büyüklüğündeki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları 0.3234069 birim arttırmaktadır. Başka bir ifadeyle Düzeltilmiş Jones modelinde firma büyüklüğünün yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkukları pozitif yönde etkilediği sonucu tespit edilmiştir.
- Net çalışma sermayesi değişkeninin Düzeltilmiş Jones modelinde katsayı değeri $-5.54e-13$, z değeri -0.17 ve olasılık değeri 0.863 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre Düzeltilmiş Jones modelinde net çalışma sermayesi ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Net çalışma sermayesi değişkeni bu modelde yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermemektedir.

Kothari Modeline göre; firma bileşenlerinin etkisine ilişkin bağımsız değişkenlerin kısmi regresyon katsayıları incelediğinde aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir:

- Kaldıraç oranı değişkeninin Kothari modelinde katsayı değeri -0.310266, z değeri -0,35 ve olasılık değeri 0.726 olarak belirlenmiştir. Bu değerlere göre Kothari modelinde kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasında Düzeltilmiş Jones modelinde anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur ama Kothari modelinde, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında aktif karlılığında göz

önünde bulundurulması sonucunda kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuk arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır.

- Firma büyüklüğü değişkeninin Kothari modelinde katsayı değeri 0.9329428, z değeri 2,52, olasılık değeri 0.012 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre firma büyüklüğündeki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları 0.9329428 birim arttırmaktadır. Başka bir ifadeyle Kothari modelinde firma büyüklüğü ile ihtiyari tahakkuklar arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Firma büyüklüğü değişkeninin önceki modelde de olduğu gibi bu modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkukları pozitif yönde etkilediği sonucu tespit edilmiştir.
- Net çalışma sermayesi değişkeninin Kothari modelinde katsayı değeri 1.56e-11, z değeri 0.59 ve olasılık değeri 0.557 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre Kothari modelinde net çalışma sermayesi ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Net çalışma sermayesi değişkeni Düzeltilmiş Jones modelinde olduğu gibi bu modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermemektedir.

Lacker-Richardson Modeline göre; firma bileşenlerinin etkisine ilişkin bağımsız değişkenlerin kısmi regresyon katsayıları incelediğinde aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir:

- Kaldıraç oranı değişkeninin Larcker-Richardson modelinde katsayı değeri 0.0410096, z değeri 0,25 ve olasılık değeri 0.804 olarak belirlenmiştir. Bu değerlere göre Larcker-Richardson modelinde de kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasında Düzeltilmiş Jones modelinde anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur ama Kothari modelinde, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında aktif karlılığında göz önünde bulundurulması sonucunda kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuk arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır. Bu modelde de ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında faaliyetlerden sağlanan nakit ve işletmenin büyüme hızının da göz önünde bulundurulması sonucunda Kothari modelinde olduğu gibi kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasındaki anlamlı ilişki ortadan kalkmıştır.

- Firma büyüklüğü değişkeninin Larcker-Richardson modelinde ise katsayı değeri 0.283727, z değeri 4,27 ve olasılık değeri 0.000 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre firma büyüklüğündeki bir birimlik artış ihtiyari tahakkukları 0.283727 birim arttırmaktadır. Başka bir ifadeyle Larcker-Richardson modelinde firma büyüklüğü ile ihtiyari tahakkuklar arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Firma büyüklüğü değişkeninin diğer iki modelde de olduğu gibi bu modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkukları pozitif yönde etkilediği sonucu tespit edilmiştir.
- Net çalışma sermayesi değişkeninin Larcker-Richardson modelinde katsayı değeri $-1.62e-13$, z değeri -0,03 ve olasılık değeri 0.973 olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre Larcker-Richardson modelinde de net çalışma sermayesi ile ihtiyari tahakkuklarla ölçülen yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Net çalışma sermayesi değişkeni üç modelde de yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstericisi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir sonuç vermemektedir.

Uygulamada kullanılan üç model sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi yorumlanabilmektedir;

- Kaldıraç oranı ile yaratıcı muhasebe uygulamaları arasındaki ilişki, sadece Düzeltilmiş Jones modelinde anlamlı çıkmıştır. Diğer iki model olan Kothari ve Larcker-Richardson modellerinde anlamsız çıkmıştır. Kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasında Düzeltilmiş Jones modelinde anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur ama Kothari modelinde, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında aktif karlılığında göz önünde bulundurulması sonucunda kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuk arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır. Larcker-Richardson modelin de ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında faaliyetlerden sağlanan nakit ve işletmenin büyüme hızının da göz önünde bulundurulması sonucunda Kothari modelinde olduğu gibi kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuklar arasındaki anlamlı ilişki ortadan kalkmıştır. Uygulama sonunda kaldıraç oranının, firmaların borçlanma oranları arttıkça yaratıcı muhasebeye o kadar çok başvurmaları beklenmesine karşı elde edilen sonuçlar doğrultusunda yaratıcı muhasebe uygulamalarında bir etkiye sahip olmadığı söylenebilmektedir. Bundan dolayı, işletmelerin borçlarını kullanarak veya bu

borçlarını yöneterek yaratıcı muhasebe yapmadıkları sonucunun da elde edildiği belirtilebilmektedir.

- Firma büyüklüğü ile yaratıcı muhasebe uygulamaları arasındaki ilişkinin, uygulamada kullanılan bütün modellerde anlamlı çıktığı görülmektedir. Firma büyüklüğü değişkeninin yaratıcı muhasebeyi bütün modellerde pozitif yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda firma büyüklüğünün yaratıcı muhasebeyi arttırıcı bir etkisinin olduğu söylenebilmektedir. Başka bir ifadeyle, firma büyüklüğünde meydana gelen bir birimlik artış yaratıcı muhasebeyi arttırmaktadır. Bundan dolayı, daha büyük firmaların kârlarını gerçekte olduğundan daha fazla ve finansal durumlarını üçüncü kişilere daha iyi göstermek amacıyla daha çok yaratıcı muhasebeye başvurduğu söylenebilmektedir. Literatürde de yapılan çoğu çalışmalar sonucunda da firma büyüklüğü değişkeninin ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit edilmiş ve bu çalışmada da bu doğrultuda bir sonucun çıkması beklendiği gibi çalışma sonucunda beklenen sonuca ulaşılmıştır.
- Net çalışma sermayesi değişkeni ile yaratıcı muhasebe uygulamaları arasındaki ilişki, uygulamada kullanılan üç modelde de anlamsız çıkmıştır. Bunun sonucunda yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuruların yaratıcı muhasebe yapacakları zaman finansal tablolarda yer alan dönen varlıklar ve kısa vadeli yükümlülükler kalemlerini fazla dikkate almayabilecekleri sonucu çıkarılabilmektedir. Net çalışma sermayesi bir şirketin nakit yaratma gücüdür. Şirketin aniden bir kriz durumunda elindeki nakitleri ile kısa vadeli yükümlülüklerinin ne kadarını ödeyebileceğini göstermektedir. Net çalışma sermayesi şirketin dönen varlıklarından kısa vadeli yükümlülüklerinin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Uygulama yapılmadan önce beklenen sonuçlar ile uygulama yapıldıktan sonra elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında kaldıraç oranının beklenen sonucu yani ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı ve negatif bir ilişkisinin olması durumu sadece Düzeltilmiş Jones modelinde elde edilmiştir. Diğer iki modelde ise beklenen sonucun tam tersi bir sonuç elde edilmiştir. Kothari modelinde, ihtiyari tahakkukların hesaplanmasında aktif karlılığın ve Larcker-Richardson modelinde ise faaliyetlerden sağlanan nakit ve işletmenin büyüme hızının da göz önünde bulundurulması sonucunda kaldıraç oranı ile ihtiyari tahakkuk arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır.

Firma büyüklüğü değişkeni uygulama yapılmadan önce beklendiği gibi üç model sonucunda da beklenen sonuç elde edilmiştir. Elde edilen sonuç doğrultusunda firma büyüklüğü arttıkça daha fazla yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurdukları söylenebilmektedir.

Son olarak net çalışma sermayesi değişkeninin uygulama yapılmadan önce beklenen sonucu üç model ile uygulama yapıldıktan sonra elde edilen sonuçlar ile ters düşmektedir. Net çalışma sermayesi değişkeni ile yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu düşünülmekteydi. Ancak uygulama sonucunda anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonuçları elde edilmiştir.

Uygulama yapılmadan önce yaratıcı muhasebeyi ortaya çıkaran modellerden seçilen üç modelinde yaratıcı muhasebeyi ölçmede anlamlı olduğu düşünülmekteydi. Uygulama sonucunda uygulama öncesinde beklendiği gibi kullanılan üç modelinde F olasılık değerlerine bakıldığında sırasıyla 0.000, 0.000 ve 0.0130 olduğu görülmüş ve bu değerlerin 0.05'ten küçük olmasıyla bu modellerin yaratıcı muhasebenin göstergesi olan ihtiyari tahakkuklar ile anlamlı bir ilişkisi olduğu sonucu elde edilmiştir.

Yukarıda verilen araştırma sonuçlarının aşağıdaki kısıtlamalar kapsamında değerlendirilmesi daha doğru olacaktır;

- Yapılan çalışma, Türkiye'de BİST 50 Endeksi'nde BİST'e kote olmuş halka açık şirketleri kapsamaktadır. Bu açıdan elde edilen sonuçlar halka kapalı işletmeler için benzer sonuçlar vermeyebilir.
- Bankalar, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar gibi finansal kuruluşlar finansal tablolarının ve tahakkuk yapılarının tamamen farklı olmasından dolayı analiz kapsamına dahil edilememiştir. Bu işletmelerle ilgili ayrıca özel çalışma yapılması gerekmektedir.
- Uygulama, BİST 50 Endeksi'ne kote olmuş 40 adet işletmenin 2011-2018 yıllarına ait finansal tablo verileri ile sınırlanmıştır.

Çalışma BİST 50 Endeksi'nde ve ihtiyari tahakkukları Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker-Richardson modellerini kullanılarak tespit edilmesi ile farklılık yaratmaktadır. Yaratıcı muhasebe ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalarda, farklı sektörlerde bulunan işletmeler seçilebilir ve bu işletmelerin bulunduğu sektörler arasında bir kıyaslama yapılabilir. Firma bileşenlerine ilişkin modele farklı değişkenler eklenerek veya anlamsız çıkan değişkenler modelden çıkarılarak analiz

yapılabilir. Çalışmada kullanılan Düzeltilmiş Jones, Kothari ve Larcker-Richardson modelleri yerine literatürde yaratıcı muhasebeyi ortaya çıkarmada kullanılan modellerden Healy modeli, Deangelo modeli, Barton ve Simko modeli ve Endüstri modelleri kullanılabilir. Yaratıcı muhasebeyi ortaya çıkarmada kullanılan tahakkuk esaslı modellerden ve karma modellerden seçilerek hangi modelin yaratıcı muhasebeyi ortaya çıkarmada daha başarılı olduğu da araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Akgün, İzzet, *Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Finansal Raporlamaya Etkileri: Adana ve Kayseri İllerinde Bulunan Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2014.

Akyel, Nermin, Karaca, Nevran, “Bağımsız Denetim Açısından Etik ve Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları”, *Mali Çözüm Dergisi*, 2005, s.242-254.

Amat, Oriol, Blake, John, Dowds, Jack, “The Ethics of Creative Accounting”, *Journal of Economic Literature Classification*, Cilt: 41, 1999, s. 5-10.

Aslanoğlu, Suphi, Cengiz, Selim, Dinç, Yusuf, Dilsiz, M. Şükrü, “Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST’de Bir Uygulama”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 69, 2016.

Avşarlıgil, Nuri, *Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri ve Beneish Modeli ile Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2010.

Balıkçı, Hatice, *Yaratıcı Muhasebe Nedenleri, Yöntemleri ve Sonuçları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Barnea, Amir, Ronen, Joshua, Sadan, Simcha, “Classificatory Smoothing of Income with Extraordinary Items”, *The Accounting Review*, Cilt: 51, Sayı: 1, 1976, s. 110-122.

Bartov, Eli, Gul, Ferdinand A., Tsui, Judy S.L., *Discretionary-Accruals Models and Audit Qualifications*, University of Rochester, the Ninth Annual Conference on Financial Economics and Accounting, New York, 2000.

Bayırlı, Rıdvan, *Yaratıcı Muhasebe Etik Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

Beattie, Vivien, Brown, Stephen, Ewers, David, John, Brian, Manson, Stuart, Thomas, Dylan, Turner, Michael, “Extraordinary items and income smoothing: a positive accounting approach”, *Journal of Business Finance and Accounting*, Cilt: 21, Sayı: 6, 1994, s. 791-811.

Beidleman, Carl R., "Income Smoothing: The Role of Management", *The Accounting Review*, Cilt: 48, Sayı: 4, 1973, s. 653-667.

Bello, Abdurashed, *Assesment Of Factors Influencing Creative Accounting*, Yüksek Lisans Tezi, Usmanu Danfodiyo Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sokoto (Nijerya), 2016.

Beneish, Messod D., "Earnings Management: A Perspective", *Managerial Finance*, Cilt: 27, Sayı: 12, 2001.

Carlson, Steven J., Bathala, Chenchuramaiah T., "Ownership Differences and Firms Income Smoothing Behavior", *Journal of Business Finance & Accounting*, 1997, Cilt: 24, Sayı: 2, s. 179-196.

CE, Rabin, "Determinants of Auditors Attitudes Towards Creative Accounting", *Meditari Accountancy Research*, Cilt 13, Sayı: 2, 2005, s. 67-88.

Cengiz, Selim, *Yaratıcı Muhasebe Kapsamında Manipülasyona Uğramış Verilerin Finansal Tablolardaki Gerçek Durumu Engellemesi ve Bağımsız Denetimin Kalitesine Etkisinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2015.

Christie, Andrew A., "Aggregation of Test Statistics: An Evaluation of the Evidence on Contracting and Size Hypotheses", *Journal of Accounting Economics*, Sayı: 12, 1990, s. 15-36.

Copeland, Ronald M., "Income Smoothing", *Journal of Accounting Research*, Cilt: 6, Empirical Research in Accounting: Selected Studies, 1968, s. 101-116.

Cosmin, Lungu Ionuț, "A Census of Creative Accounting Techniques", *Romanian Economic Business Review*, Cilt: 5, Sayı: 4, 2010, s.104-108.

Cox, Raymond, Weirich, Thomas R., "The Stock Market Reaction To Fraudulent Financial Reporting", *Managerial Auditing Journal*, Cilt: 17, No: 7, 2002, s. 374-382.

Çorbacı Doğan, Öznur, *Yaratıcı Muhasebe ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2011.

Damodaran, Aswath, *Research and Development Expenses: Implications for Profitability Measurement and Valuation*, New York Üniversitesi Çalışma Raporu, Sayı: FIN-99-024, 1999.

Daştan, Abdulkerim, ‘‘Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Kurumsal Muhasebe Etkileşimi’’, *Türkiye Bankacılar Birliği Bankacılar Dergisi*, 2010, s. 3-18.

Dbouk, Bilal, Zaarour, Iyad, ‘‘Financial Statements Earnings Manipulation Detection Using a Layer of Machine Learning’’, *International Journal of Innovation, Management and Technology*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2017, s. 172-179.

Dechow, Patricia M., Skinner, Douglas J., ‘‘Earnings Management: Reconciling the Views of Accounting Academics, Practitioners, and Regulators’’, *Accounting Horizons*, Cilt: 14, Sayı: 2, 2000, s. 235-250.

Degeorge, François, Patel, Jayendu, Zeckhauser, Richard, ‘‘Earnings Management to Exceed Thresholds’’, *The Journal of Business*, Cilt: 72, Sayı: 1, 1999, s. 1-33.

Demir, Volkan, Bahadır, Oğuzhan, ‘‘Muhasebe Manipülasyonu-Yöntemler ve Teknikler-’’, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 84, 2007, s. 103-120.

Diana, Balaciu, Madalina, Pop Cosmina, ‘‘Is Creative Accounting a Form of Manipulation’’, *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, Cilt: 17, Sayı: 3, 2008, s.936-941.

Dikmen, Burcu, Küçükkocaoğlu, Güray, ‘‘The Detection of Earnings Manipulation: The Three Phase Cutting Plane Algorithm using Mathematical Programming’’, *Journal of Forecasting*, Cilt: 29, Sayı: 5, 2011, s. 442-466.

Erer, Elif, Erer, Deniz, ‘‘AB Borç Krizinin Türkiye ve Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Etkileri: Panel Veri Analizi’’, *III. Uluslararası Ekonomi Konferansı*, Ocak, 2012.

Feng, Mei, Gramlich, Jeffrey D., Gupta, Sanjay, ‘‘Special Purpose Vehicles: Empirical Evidence on Determinants and Earnings Management’’, *The Accounting Review*, Cilt: 84, Sayı:6, 2009, s. 1-55.

Fudenberg, Drew, Tirole, Jean, ‘‘A Theory of Income and Dividend Smoothing Based on Incumbency Rents’’, *Journal of Political Economy*, Cilt: 103, Sayı: 1, 1995, s. 75-93.

Gacar, Anıl, ‘‘Ekonomik Krizler Sonrası Yaşanan Şirket İflasları ve Yaratıcı Muhasebe İlişkisi’’, *Mali Çözüm Dergisi*, Mayıs-Haziran 2012, s.73-83.

Gao, Lei, Srivastava, Rajendra P., ‘‘The Anatomy of Management Fraud Schemes: Analyses and Implications’’, *Indian Accounting Review*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2007, s. 1-23.

Gherai, Dana Simona, Balaciu, Diana Elisabeta, ‘‘From Creative Accounting Practices And Enron Phenomenon To The Current Financial Crisis’’, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, Cilt: 13, Sayı: 1, 2011.

Ghosh, Subhajit, ‘‘Creative Accounting: A Fraudulent Practice Leading to Corporate Collapses’’, *Research and Practice in Social Sciences*, 2010, 1-15.

Givoly, Dan, Ronen, Joshua, ‘‘Smoothing Manifestations in Fourth Quarter Results of Operations: Some Empirical Evidence’’, *Abacus*, Cilt: 17, Sayı:2, 1981, s. 174-193.

Gorton, Gary, Souleles, Nicholas, ‘‘Special Purpose Vehicles and Securitization’’, *Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu Çalışma Kâğıdı*, Sayı: 11190.

Gowthorpe, Catherine, Amat, Oriol, ‘‘Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro and Micro Manipulation’’, *Journal of Business Ethics*, Cilt: 57, Sayı: 1, 2005.

Gurkan, Serhan, "Comprehension of Discretionary Accruals Models Evidence of Turkey and EU", *The Macrotheme Review*, Cilt: 5, 2016, s. 98-107.

Hackenbrack, Karl, Nelson, Mark W., ‘‘Auditors' Incentives and Their Application of Financial Accounting Standards’’, *The Accounting Review*, Cilt:71, Sayı: 1, 1996, s. 43-59.

Hall, Bronwyn H., Research and Development as an Investment, Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu Çalışma Raporu, Sayı: w2973, 2006.

Healy, Paul M., ‘‘The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions’’, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 7, 1985, s. 85-107.

Healy, Paul M., Wahlen, James M., ‘‘A Review Of The Earnings Management Literature And Its Implacations For Standard Setting’’, *Accounting Horizons*, Cilt: 13, Sayı: 4, 1999, s. 365-383.

Hope, Ole-Kristian, Wang, Jingjing, ‘‘Management Deception, Big-Bath Accounting, and Information Asymmetry: Evidence From Linguistic Analysis’’, *Accounting, Organizations and Society*, Cilt: 70, 2018, s. 33–51.

Imhoff, Eugene A., "Income Smoothing: An Analysis of Critical Issues" *The Quarterly Review of Economics and Business*, 1981, s. 23-42.

Ismael, Ahmed Yousif Adam, ‘‘The Impact of Creative Accounting Techniques on the Reliability of Financial Reporting with Particular Reference to Saudi Auditors and Academics’’, *International Journal of Economics and Financial Issues*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2017, s. 283-291.

Jensen, Michael C., Meckling, William H., ‘‘Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure’’, *Journal of Financial Economics*, 1976, Cilt: 3, Sayı: 4, s. 305-360.

John, Nwoye Ugochukwu, Okoye, Emmanuel Ikechukwu, Onuora, Oraka Azubuike, ‘‘Beneish Model as Effective Complement to the Application of SAS No. 99 in the Conduct of Audit in Nigeria’’, *Management and Administrative Sciences Review*, Cilt: 2, Sayı: 6, 2013, s. 640-655.

Jones, Michael John, *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*, John Wiley & Sons Yayınevi, İngiltere, 2010.

Jones, Jennifer J., ‘‘Earnings Management During Import Relief Investigations’’, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 29, Sayı: 2, 1991, s. 193-228.

Kaplan, Robert S., ‘‘Evidence on the effect of bonus schemes on accounting procedure and accrual decisions’’, *Journal of accounting and economics*, Cilt: 7, Sayı: 1, 1985, s. 109-113.

Kara, Suat, Tuna, Melek, Kara, ‘‘Kar Yönetiminin Düzeltmiş Jones Modeliyle Ölçümü: BIST’ de Bir Uygulama’’, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Sayı: 54, 2018, s. 97-112.

Karacaer, Semra ve Pelin Özek, ‘‘Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kâr Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma’’, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 48, 2010, s.60-74.

Karim, Asif Mahbub, Shaikh, Junaid M., Hock, Oo Yu, Islam, Rafiqul, “Solution of Adapting Creative Accounting Practices: An In Depth Perception Gap Analysis Among Accountants and Auditors of Listed Companies”, *Australian Academy of Accounting and Finance Review*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2016, s. 166-188.

Kassem, Rasha, “Earnings Management and Financial Reporting Fraud: Can External Auditors Spot the Difference”, *American Journal of Business and Management*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012, s. 30-33.

Kasznik, Ron, “On The Association Between Voluntary Disclosure and Earnings Management”, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 37, Sayı: 1, 1999, s. 57-81.

Kighir, Apedzan, Omar, Normah, Mohamed, Norhayati, “Earnings Management Detection Modeling: A Methodological Review”, *World Journal of Social Sciences*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2014, s. 18 – 32

Küçüksözen, Cemal, *Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

Levitt, Arthur, “The Numbers Game”, *The CPA Journal*, Cilt: 68, Sayı: 12, 1998, s. 14-19.

Miko, Nuraddeen Usman, Kamardin, Hasnah, “Detecting Earnings Management: Comparative Analysis of Models in Nigeria”, *Journal of Accounting Frontier*, Cilt: 16, Sayı: 2, 2014, s. 68-76.

Moore, Michael L., “Management Changes and Discretionary Accounting Decisions”, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 11, Sayı: 1, İlkbahar, 1973, s. 100-107.

Mulford, Charles W., Eugene E. Comiskey, *The Financial Numbers Game Detecting Creative Accounting Practices*, John Wiley & Sons, New York, 2002.

Na'im, Ainun, “Special Purpose Vehicle Institutions: Their Business Natures and Accounting Implications”, *Gadjah Mada International Journal of Business*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2006, s. 1–19.

Kemal Naser, “*Creative Financial Accounting: its nature and use*” Hemel Hempstead, 1993, s. 2.

Nazlıoğlu, Burcu, *Yaratıcı Muhasebe ve Bankalar Üzerinde Bir Uygulama*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

Ndebugri, Haruna, Senzu, Emmanuel Tweneboah, “Analyzing the Critical Effects of Creative Accounting Practices in the Corporate Sector of Ghana”, *SSRN Electronic Journal*, 2017, s.1-40.

Ocak, Murat, Arıkboğa, Dursun, “Kurumsal Yönetişim Bileşenlerinin Tahakkuk Esaslı Kâr Yönetimi Üzerine Etkileri: Bağımsız Üyelerin ve Kadın Üyelerin Önemi”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt:46, Sayı:1, 2017, s.98-116.

Oyedokun, Godwin Emmanuel, “Any justification for Creative Accounting: Where are Fraud Examiners”, ACFE African Conference, Ekim 15-17, 2018, Johannesburg, s.1-26.

Önder, Şerife, Ağca, Ahmet, “Toplam Tahakkuk Modelleri ile Türkiye’de Kar Yönetiminin Ölçülmesi: İMKB’de Yer Alan İşletmeler Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, s.35-48.

Örten, Remzi, Kaval, Hasan, Karapınar, Aydın, *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

Özulucan, Abitter, Arslan, Seçkin, Keleş, Dursun, “Menkul Kıymetlerin TMS 39 VE TFRS 9 Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 4, 2017, s. 235-249.

Pesaran, M. Hashem; (2004), "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels", *University of Cambridge Working Paper*, Çalışma Belgesi Numarası: 1240, Ağustos, 2004.

Petterson, Kristine Kyllenstjerna, Söderberg, Lars Erik Eide, “Big Bath Accounting in Norway”, *Norwegian School of Economics*, Bergen, İlkbahar, 2016.

Powell, Lisa, Jubb, Christine, DeLange, Paul, Langfield-Smith, Kim, “The Distinction Between Aggressive Accounting and Financial Reporting Fraud: Perceptions of Auditors”, *Afaanz Conference*, 2005.

Rani, Prena, Hussain, Fazeena Fazneen, Chand, Priyashni Vandana, “Managerial Incentives for Earnings Management Among Listed Firms: Evidence from Fiji”, *Global Journal of Business Research*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2013, s. 21-31.

Rathke, Alex A. T., Rezende, Amaury José, Antônio, Rafael Moreira, Moraes, Marcelo Botelho C., ‘‘Last Chance For A Big Bath: Managing Deferred Taxes Under IAS 12 in Brazilian Listed Firms’’, *Revista Contabilidade & Finanças*, Cilt: 30, Sayı: 80, 2019, s.268-281.

Remanaric, Branka, Kenfelja, Ivana, Mijoč, Ivo, ‘‘Creative Accounting Motives, Techniques And Possibilities Of Prevention’’, *Ekonomski Vjesnik Econviews*, Ocak 2018, s.193-199.

Rezaee, Zabihollah, *Financial Statement Fraud: Prevention And Detection*, John Wiley & Sons Yayınevi, ABD, 2009.

Ronen, Joshua, Sadan, Simcha, *Smoothing Income Numbers: Objectives, Means, and Implications*, Addison-Wesley Publishing, Boston, 1981.

Sakarya, Şakir, Koçak, Zeliha Sünbül, ‘‘Kazanç Kalitesi ve Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: İSO 500 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma’’, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:23, Sayı:3, 2016, s. 733-749.

Sen, Dilip Kumar, Inanga, Eno L., ‘‘Creative Accounting in Bangladesh and Global Perspective’’, *Journal of Mathematical Finance*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2014.

Senal, Serpil, *Bağımsız Denetim Kalitesinin Arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulu’nun Rolü: Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2011.

Sevilengül, Orhan, *Genel Muhasebe*, 17. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

Schiff, David, ‘‘The Dangers of Creative Accounting’’, *Worth*, 1993, Mart: 92-94.

Scott, William R., *Financial Accounting Theory*, Prentice Hall, New Jersey, 1997.

Shah, Syed Zulfiqar Ali, Butt, Safdar, Bin Tariq, Yasir, ‘‘Use or Abuse of Creative Accounting Techniques’’, *International Journal of Trade, Economics and Finance*, Cilt: 2, Sayı: 6, 2011, s.531-536.

Shahid, M., Ali, H., ‘‘Influence of Creative Accounting on Reliability and Objectivity of Financial Reporting (Factors Responsible for Adoption of Creative Accounting Practices in Pakistan)’’, *Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2016, s. 75-82.

Stolowy, Hervé, Gaetan, Breton, ‘‘A Review Of Research On Accounts Manipulation’’, *European Accounting Association*, Mart, 2000, s. 1-65.

Tak, Isa, ‘‘Financial Information: Causes, Techniques, Consequences Of Fraudulent Financial Information And Impacts On Financial Information Users’’, *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development* Cilt: 11, Sayı: 2, 2011, s. 236-242.

Tassadaq, Fizza, Malik, Qaisar Ali, ‘‘Creative Accounting and Financial Reporting: Model Development and Empirical Testing’’, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2015, Cilt: 5 Sayı: 2, s. 544-551.

Trueman, Brett, Titman, Sheridan, ‘‘An Explanation for Accounting Income Smoothing’’, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 26, 1988, s. 127-139.

Türk, Murat, Arslan, Mihriban Coşkun, ‘‘Yöneticileri Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına İten Nedenler ve Bir Şirket Örneği’’, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, 2017, s. 91-108.

Velury, Uma, Kane, Gregory, ‘‘Big Bath, Income Smoothing, and Special Items: An Empirical Investigation’’, *Public and Municipal Finance*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012, s.80-86.

Vladu, Alina Beatrice, Matis, Dumitru, ‘‘Corporate Governance And Creative Accounting: Two Concepts Strongly Connected? Some Interesting Insights Highlighted By Constructing The Internal History Of A Literature’’, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, Cilt: 12, Sayı: 1, 2010, s. 332-346.

Walsh, Paul, Craig, Russell, Clarke, Frank, ‘‘Big Bath Accounting Using Extraordinary Items Adjustments: Australian Empirical Evidence’’, *Journal of Business Finance & Accounting*, Cilt: 18, Sayı: 2, 2006, s. 173-189.

Yadav, Brijesh, ‘‘Creative Accounting: An Empirical Study from Professional Prospective’’, *International Journal of Management and Social Sciences Research*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2014, s.38-53.

Yahaya, Khadijat Adenola, *Creative Accounting*, Development Finance Conference, Dubai, 2014.

Yörük, Nevin, Doğan, Ebubekir, *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonun Belirlenmesine Yönelik İ.M.K.B' da Bir Uygulama*, (1. Basım), Detay Yayıncılık, Ankara, 2009.

Yurt, Çetin, Ergun, Uğur, “Accounting Quality Models: A Comprehensive Literature Review”, *International Journal of Economics, Commerce and Management*, Cilt: 3, Sayı: 5, 2015, s. 33-66.

Zack, Gerard M., *Fraud in Financial Statements*, John Wiley & Sons Yayınevi, ABD, 2013.

Zhang, Huai, *Detecting Earnings Management—Evidence from Rounding-up in Reported EPS*, Chicago Illinois Üniversitesi, Muhasebe Bölümü, İşletme Fakültesi, Chicago, 2002.

<https://fraudfighting.org/> (Erişim: 03.08.2019)

<https://www.forensicaccounting.club/financial-statement-fraud-improper-disclosures/>
(Erişim: 16.08.2019)

https://www.readyratios.com/reference/accounting/business_combination.html
(Erişim: 18.08.2019)

